Psychologia społeczna w zmianie ustrojowej

Tożsamość, kompensata, wpływ, zaufanie — jak zbudować trwałą zgodę na TechnoRepublikę w erze AI

Bezpieczne państwo · Konkurencyjna gospodarka · Kreatywne społeczeństwo · Ład ustrojowy oparty na cybernetyce

4 filtry • 3 fazy • 7 mechanizmów oporu • 5 warstw zgody • 6 bezpieczników • 9 analiz • 5 symulacji • 5 kanałów • 12 standardów • 14 działań • 24 mierniki

FORMUŁA NACZELNA

Rzeczpospolita nie zmieni ustroju samą poprawnością prawa. Każda reforma przechodzi przez umysły obywateli — przez ich tożsamość, lęk przed stratą, poczucie wpływu i zaufanie do tego, co widzą i słyszą. W erze sztucznej inteligencji, robotów autonomicznych i biotechnologii te cztery filtry są atakowane szybciej niż kiedykolwiek: algorytmy premiują oburzenie, boty fałszują normy społeczne, a modele językowe przekonują skuteczniej niż człowiek. Dlatego państwo nie może ani ignorować psychologii, ani nią manipulować — musi ją jawnie mierzyć i regulować jak każdą inną pętlę sterowania: kartą psychologiczną reformy, mapą strat i kompensat, partycypacją przed decyzją, uwierzytelnionym liczeniem poparcia i publicznym wynikiem. Zmiana, która zdobywa zgodę przejrzystością i wynikiem, jest trwała; zmiana zbudowana na inżynierii zgody upada przy pierwszym kryzysie.

FORMUŁA ZGODY

ZGODA = T × C × W × E — trwała zgoda na zmianę ustrojową = tożsamość × cena zmiany pokryta kompensatą × wpływ obywatela na wynik × zaufanie epistemiczne.

Zero w jednym czynniku = zmiana pozorna: odrzucona w debacie albo odwrócona po pierwszych wyborach.

Reguła 2:1: strata waży w odczuciu około dwa razy więcej niż równy zysk — kompensata i pierwszy zysk muszą być widoczne wcześniej niż koszt.

Reguła widocznego wyniku: pierwszy publiczny wynik reformy musi pojawić się przed pierwszym przeglądem lub wyborami.

Reguła autentycznego sygnału: normę społeczną liczy się wyłącznie z uwierzytelnionych głosów — kilka procent fałszywych sygnałów potrafi odwrócić kaskadę.

Spis treści

Skrót publikacji 8
0. Teza dokumentu i synteza wykonawcza 9
Dlaczego psychologia społeczna, a nie kolejna reforma prawa 9
Dwanaście najważniejszych rozstrzygnięć 10
CZĘŚĆ PIERWSZA. MECHANIZMY ZGODY I OPORU 12
1. Formuła naczelna i formuła zgody 12
1.1. Zapis i rozbiór formuły naczelnej 12
1.2. Formuła zgody: legitymizacja jako iloczyn 12
1.3. Trzy reguły psychologii zmiany 13
1.4. Czego publikacja nie twierdzi 13
2. Psychologia społeczna prostym językiem 14
2.1. Od postaw do systemów: czym zajmuje się psychologia społeczna 14
2.2. Pole sił Lewina i trzy fazy zmiany 14
2.3. Pętla sprawczości jako regulator psychologiczny 16
2.4. Słownik operacyjny: pojęcie psychologiczne → odpowiednik w państwie 16
2.5. Człowiek nie jest kalkulatorem: heurystyki w polityce 17
3. Rzeczpospolita jako pole psychologiczne — stan 2026 18
3.1. Kapitał zaufania: fundament, którego brakuje 18
3.2. Polaryzacja afektywna i „dwie Polski” 18
3.3. Pamięć transformacji i lekcja „przegranych” 18
3.4. Infrastruktura sprawczości: co już mamy 19
3.5. Ekosystem informacyjny w epoce AI 19
3.6. Administracja i lęk przed decyzją 19
3.7. Ocena stanu 2026: dziesięć wymiarów 19
4. Architektura oporu: siedem mechanizmów 21
4.1. M1 — Awersja do straty i efekt status quo 21
4.2. M2 — Reaktancja i sprawiedliwość proceduralna 21
4.3. M3 — Uzasadnianie systemu 22
4.4. M4 — Potrzeba domknięcia poznawczego 22
4.5. M5 — Polaryzacja afektywna i tożsamość partyjna 22
4.6. M6 — Pluralistyczna ignorancja i spirala milczenia 23
4.7. M7 — Patologie władzy 23
4.8. Wspólny wniosek: opór jest sygnałem uchybu 23

5. Architektura zgody: pięć warstw ... 24
5.1. W1 — Tożsamość: przedsiębiorcy tożsamości ... 24
5.2. W2 — Rama moralna: jedna reforma, wiele języków ... 25
5.3. W3 — Kompensata i sprawiedliwość proceduralna ... 26
5.4. W4 — Wpływ i mobilizacja: model SIMCA ... 26
5.5. W5 — Instytucjonalizacja normy ... 27
5.6. Karta Psychologiczna Reformy ... 27
6. Era AI: nowe pole psychologiczne zmiany ustrojowej ... 28
6.1. Dlaczego sztuczna inteligencja zmienia psychologię polityki ... 28
6.2. Algorytmiczne wzmacnianie oburzenia ... 28
6.3. Perswazja modeli językowych i mikrotargetowanie ... 29
6.4. Syntetyczny konsensus i deepfake ... 29
6.5. Automation bias i „Milgram 2.0” ... 30
6.6. Moralna strefa zgniotu i paternalizm algorytmiczny ... 30
6.7. Lęk przed utratą znaczenia zawodowego ... 30
6.8. Roboty autonomiczne i biotechnologia ... 30
6.9. Sześć bezpieczników epistemicznych ... 31
CZĘŚĆ DRUGA. ANALIZY, SYMULACJE, ROZWAŻANIE, UZASADNIENIA ... 33
7. Analizy strategiczne: dlaczego postawy użyteczne trzeba budować teraz ... 33
7.1. Analiza polityczna ... 33
7.2. Analiza geopolityczna i militarna ... 34
7.3. Analiza społeczno-gospodarcza ... 35
7.4. Analiza zasobowa ... 35
7.5. Analiza kulturowa ... 35
7.6. Analiza technologiczna: AI, roboty autonomiczne, biotechnologia ... 35
7.7. Analiza prawna ... 36
7.8. Analiza ustrojowa ... 37
7.9. Analiza demograficzna i pokoleniowa ... 37
7.10. Synteza: SWOT, scenariusze i pole sił ... 38
8. Symulacje: pięć eksperymentów modelu RP-PSY ... 39
8.1. Metoda i ograniczenia ... 39
8.2. Symulacja 1: kaskada złożona i syntetyczny konsensus (S1) ... 40
8.3. Symulacja 2: spirala milczenia i ukryta większość (S2) ... 41
8.4. Symulacja 3: architektura rankingu a polaryzacja (S3) ... 42

8.5. Symulacja 4: awersja do straty i mobilizacja (S4) 42
8.6. Symulacja 5: pętla zaufania i zamrożenie zmiany (S5) 43
8.7. Wnioski z symulacji 44
9. Rozważanie główne: paradygmat cybernetycznej psychologii społecznej a zdolność państwa 44
9.1. Pytanie i metoda 44
9.2. Kanał pierwszy: zdolność państw UE 45
9.3. Kanał drugi: produktywność i konkurencyjna gospodarka 46
9.4. Kanał trzeci: suwerenność technologiczna 46
9.5. Kanał czwarty: odporność społeczna i militarna 47
9.6. Kanał piąty: eliminacja rent, władzy proceduralnej, struktur zasiedziałych, karteli i monopoli 47
9.7. Ryzyko odwrotne: inżynieria zgody i państwo-nudge 48
9.8. Macierz wpływu 49
9.9. Wnioski z rozważania 49
10. Uzasadnienia: sześć dróg dowodowych 49
10.1. Uzasadnienie cybernetyczne 49
10.2. Uzasadnienie systemowe 51
10.3. Uzasadnienie sieciowe 51
10.4. Uzasadnienie technologiczne 51
10.5. Uzasadnienie ustrojowe 51
10.6. Uzasadnienie społeczno-gospodarcze 52
10.7. Test sześciu uzasadnień 52
11. Nowe standardy myślenia o psychologii społecznej w dobie AI 52
11.1. Dziesięć przesunięć „od → do” 52
11.2. Dwanaście standardów 53
11.3. Co zmienia się dla uczestników życia publicznego 53
11.4. Dziesięć reguł reformatora 54
12. Program działań PS1–PS14 i mapa drogowa 2026–2030 54
12.1. Czternaście działań 54
12.2. Mapa drogowa 2026–2030 55
12.3. Panel mierników: Indeks Zgody i Odporności IZO-RP 56
13. Ryzyka, bezpieczniki i warunki falsyfikacji 58
13.1. Ryzyka wdrożenia 58
13.2. Napięcia nierozstrzygnięte 58

13.3. Agenda badawcza i warunki falsyfikacji 59
14. Miejsce publikacji w Bibliotece TechnoSanacji 59
15. Formuła końcowa 61
Aneks A. Słownik pojęć, terminów i skrótów 62
A.1. Pojęcia i terminy 62
A.2. Skróty 66
Aneks B. Bibliografia 68
B.1. Dokumenty Biblioteki TechnoSanacji (technosanacja.pl) 68
B.2. Destylat i materiały robocze (folder 7. Społeczeństwo) 69
B.3. Akty prawne — Rzeczpospolita Polska 69
B.4. Akty prawne — Unia Europejska i Rada Europy 70
B.5. Klasycy psychologii społecznej, postawy i decyzje 70
B.6. Opór, reaktancja, legitymizacja i zmiana 71
B.7. Tożsamość, przywództwo, moralność i polaryzacja 71
B.8. Normy społeczne, architektura wyboru i odporność poznawcza 72
B.9. Działanie zbiorowe, mobilizacja, radykalizacja i kryzys 73
B.10. Psychologia władzy i patologie grupowe 73
B.11. Era AI: media społecznościowe, perswazja, zaufanie do AI 73
B.12. Cybernetyka, teoria systemów i sieci 74
B.13. Zaufanie, instytucje i transformacja (Polska i porównania) 75
B.14. Źródła internetowe (dostęp: 31 października 2026 r.) 75
Aneks C. Wzór Karty Psychologicznej Reformy 77
Aneks D. Nota metodologiczna i zastrzeżenia 78
D.1. Metoda 78
D.2. Konwencja dowodowa 78
D.3. Parametry modelu RP-PSY 78
D.4. Zastrzeżenia 78

Jak ludzie przyjmują, odrzucają i utrwalają zmianę ustroju — i co z tego wynika dla Rzeczypospolitej w erze sztucznej inteligencji

Charakter: dokument programowy, analityczny, strategiczny i popularnonaukowy. Część pierwsza wyjaśnia prostym językiem, jak działa psychologia zmiany ustrojowej: formułę naczelną i formułę zgody, pole sił i trzy fazy zmiany, stan psychospołeczny Rzeczypospolitej w 2026 roku, siedem mechanizmów oporu, pięć warstw zgody oraz nowe zjawiska ery sztucznej inteligencji. Część druga uzasadnia tę architekturę: przeprowadza dziewięć analiz strategicznych, pięć symulacji modelu RP-PSY, rozważanie skutków przyjęcia paradygmatu cybernetycznej psychologii społecznej dla zdolności państwa oraz sześć dróg dowodowych, a następnie wyznacza nowe standardy myślenia, program działań PS1–PS14, panel mierników IZO-RP i mapę drogową 2026–2030. Dokument nie jest podręcznikiem perswazji: techniki manipulacyjne opisuje wyłącznie diagnostycznie, jako zagrożenia, przed którymi państwo i obywatele muszą się bronić. Fakty oznaczono według statusu: [Z] — sprawdzony w tekście aktu prawnego lub dokumentu źródłowego; [K] — teza lub liczba z dokumentu korpusu PS (artykułu, raportu); [S] — liczba ze streszczenia lub źródła wtórnego, do weryfikacji przed cytowaniem; [M] — wynik modelu RP-PSY (mechanizm i rząd wielkości, nie prognoza); [T] — teoria lub wiedza powszechna w naukach społecznych; [W] — wniosek, ocena lub projekt autora. Wszystkie propozycje ustrojowe i prawne zakładają wyłącznie legalną i pokojową drogę zmian.

Tabela 1. *Metryka publikacji*

Pole	Opis
Tytuł	Psychologia społeczna w zmianie ustrojowej. Tożsamość, kompensata, wpływ, zaufanie — jak zbudować trwałą zgodę na TechnoRepublikę w erze AI
Numer biblioteczny	propozycja nr 413 — klaster 4 „Strategie: bezpieczeństwa transformacji i sprawczości", z odniesieniami do klastrów 1, 2, 3 i 5; rekomendowane włączenie do grupy A (dokument towarzyszący: „Rekomendacje zmian w dokumentach kanonicznych, programowych i strategicznych TechnoSanacji — po publikacji nr 412")
Wersja	1.0 — 31 października 2026 r.
Podstawa	Destylat PS „Psychologia społeczna w zmianie ustrojowej w dobie AI" (folder 7. Społeczeństwo; korpus 18 klastrów tematycznych P01–P18 — łącznie ok. 4,1 tys. pozyskanych dokumentów naukowych i raportów, akty prawne PL i UE, 14 dokumentów TechnoSanacji); zbiorczy PDF-MD Biblioteki (36 publikacji grupy A, stan na 31.10.2026 r.); model RP-PSY (pięć eksperymentów S1–S5) zbudowany na potrzeby publikacji. Wykorzystano narzędzia AI z autorem w pętli kreatywnej i weryfikacyjnej.
Konwencja dowodowa	[Z] — fakt sprawdzony w akcie lub dokumencie; [K] — z dokumentu korpusu; [S] — do weryfikacji przed cytowaniem; [M] — wynik modelu RP-PSY; [T] — teoria lub wiedza powszechna; [W] — wniosek lub projekt autora
Język	Prosty; każde pojęcie psychologiczne ma odpowiednik w praktyce państwa lub obywatela i objaśnienie w słowniku (Aneks A)
Adresaci	Obywatele i Kluby TechnoSanacji, posłowie i senatorowie, administracja rządowa i samorządowa, autorzy ocen skutków regulacji, regulatorzy (KRiBSI, KRRiT, UODO, PKW), media, nauczyciele i uczelnie, organizacje pozarządowe, służby odpowiedzialne za odporność i obronę cywilną
Pliki do pobrania	Word i PDF; pliki MD: pełna treść, karta-skrót, część pierwsza (mechanizmy), część druga (analizy, symulacje, rozważanie, uzasadnienia), standardy i program, słownik i bibliografia, rekomendacje; kod i wyniki modelu RP-PSY
Autor	dr Andrzej Węgrzyn · TechnoSanacja.pl · TechnoRepublika.pl
Licencja	Creative Commons — Uznanie autorstwa 4.0 (CC BY 4.0)

Skrót publikacji

Tabela 2. *Skrót publikacji „Psychologia społeczna w zmianie ustrojowej”*

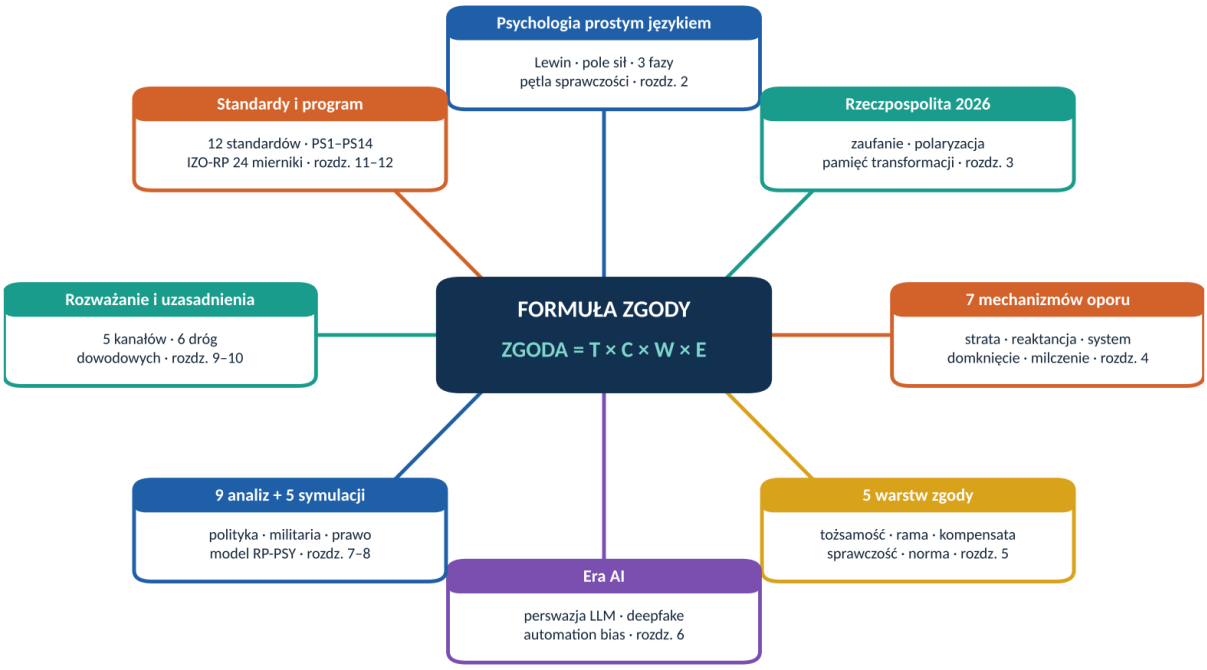
Pole	Treść
Formuła	Tożsamość łączy. Kompensata uspokaja. Wpływ mobilizuje. Prawda utrwala.
Problem	Reformy ustrojowe w Polsce i Europie upadają częściej w fazie utrwalania niż w fazie inicjowania: nowe reguły nie stają się normą, bo obywatel nie widzi ich skutku, nie wie, co traci i co dostaje, nie czuje wpływu i nie ufa informacji. Era AI dokłada nowe ryzyka: algorytmiczne wzmacnianie oburzenia, perswazję modeli językowych, syntetyczny konsensus, deepfake i bezkrytyczne posłuszeństwo wobec algorytmu w administracji.
Diagnoza 2026	Mocne: uwierzytelniony kanał cyfrowy (mObywatel), silna tożsamość wspólnotowa i tradycja samoorganizacji, gęsta sieć organizacji lokalnych, wysoka gotowość do obrony, nowe ramy prawne UE (AI Act, DSA, rozporządzenie 2024/900). Słabe: niskie zaufanie uogólnione i instytucjonalne, polaryzacja afektywna, kultura unikania winy w administracji, brak pomiaru psychologicznych skutków reform, pamięć kosztów transformacji po 1989 r.
Formuła zgody	ZGODA = T × C × W × E — tożsamość × cena zmiany pokryta kompensatą × wpływ × zaufanie epistemiczne. Zero w jednym czynniku = zmiana pozorna. Trzy reguły: 2:1, widocznego wyniku i autentycznego sygnału.
Mechanizmy oporu	Siedem mechanizmów M1–M7: awersja do straty, reaktancja, uzasadnianie systemu, potrzeba domknięcia poznawczego, polaryzacja afektywna, spirala milczenia, patologie władzy. Wspólny wniosek: opór jest sygnałem uchybu, nie wrogiem.
Architektura	Pięć warstw zgody W1–W5 (tożsamość, rama moralna, kompensata i sprawiedliwość proceduralna, wpływ i mobilizacja, instytucjonalizacja normy) oraz sześć bezpieczników epistemicznych B1–B6; Karta Psychologiczna Reformy jako instrument obok karty prawnej i finansowej.
Symulacje	Model RP-PSY [M]: siew w lokalnych klubach daje kaskadę obejmującą 79–92% populacji tam, gdzie siew rozproszony osiąga 16–55%; ok. 10% syntetycznych sygnałów przełącza wynik kaskady; dyskurs może pokazywać 8% poparcia przy 55% poparcia prywatnego, a uwierzytelnione liczenie przywraca 62%; reforma korzystna dla 88% obywateli przegrywa mobilizację bez mapy strat (saldo −7 pp), a wygrywa z kompensatą 80%, pilotażem i klubami (+6 pp); widoczny wynik obniża ryzyko cofnięcia reformy z 15% do 0%.
Rozważanie główne	Paradygmat cybernetycznej psychologii społecznej zwiększa zdolność państw UE, produktywność, suwerenność technologiczną oraz odporność społeczną i militarną, a jednocześnie odbiera paliwo rentom, władzy proceduralnej, strukturom zasiedziałym, kartelom i monopolom — bo te żyją z milczenia, niewiedzy i strachu przed stratą. Warunek: jawność metod; bez niej ten sam aparat staje się inżynierią zgody.
Program	Czternaście działań PS1–PS14 (m.in. Karta Psychologiczna Reformy w ocenie skutków regulacji, mapa strat i kompensat w Rocznym Rachunku Umowy Społecznej, Panel Zaufania RP, Licznik autentycznego poparcia w mObywatelu, narodowy program odporności poznawczej, standard rankingu pomostowego, Akademia decydenta w pętli, red team i sygnaliści, program „100 dni — małe zwycięstwa”); mapa drogowa 2026–2030; Indeks Zgody i Odporności IZO-RP z 24 miernikami.
Standardy	10 przesunięć „od → do”, 12 standardów myślenia o psychologii społecznej w dobie AI, dziesięć reguł reformatora.
Uzasadnienia	Cybernetyczne, systemowe, sieciowe, technologiczne, ustrojowe, społeczno-gospodarcze.
Miejsce w Bibliotece	Klaster 4; operacjonalizuje czynnik prawomocności P formuły zdolności Z = B × K × S × P (Manifest 101); rozwija Kontrakt Społeczny (104, §22, §24, §28, §40), Strategię transformacji (105, program P7), Ład medialny (304), Korelator klasy sprawczej (411), Kodeks sterowania (501) i Controlling cybernetyczny (209); proponuje program modułowy „Architektura zgody” w Strategii transformacji ustrojowej (105).

0. Teza dokumentu i synteza wykonawcza

TEZA DOKUMENTU

Zmiana ustrojowa — wiążące referendum w mObywatelu, Senat 100, Prezydent jako zintegrowana egzekutywa, wybieralny Sąd Najwyższy, jednolita administracja wspierana przez AI, jednokadencyjność, controlling cybernetyczny — jest skuteczna nie wtedy, gdy jest poprawna prawnie, lecz gdy przechodzi przez cztery filtry psychologiczne. **Tożsamość:** czy obywatel widzi w niej „nas". **Cena:** czy wie, co traci i co dostaje w zamian. **Wpływ:** czy widzi, że jego głos realnie zmienia wynik. **Zaufanie epistemiczne:** czy wierzy, że informacja i decyzja nie są syntetycznie sterowane. Państwo, które te filtry mierzy i jawnie reguluje, utrwala reformy; państwo, które je ignoruje, przegrywa z rentami, lękiem i dezinformacją; państwo, które je potajemnie wykorzystuje, traci prawomocność.

Rysunek 1 pokazuje budowę publikacji. W centrum stoi formuła zgody, a wokół niej osiem gałęzi: psychologia zmiany prostym językiem, stan Rzeczypospolitej w 2026 roku, siedem mechanizmów oporu, pięć warstw zgody, era sztucznej inteligencji, analizy i symulacje, rozważanie z uzasadnieniami oraz standardy z programem działań.

Rysunek 1. *Mapa myśli publikacji — formuła zgody w centrum i osiem gałęzi treści*

Dlaczego psychologia społeczna, a nie kolejna reforma prawa

O zmianie ustroju mówi się w Polsce zwykle na dwóch piętrach. Na górnym — konstytucyjnym — spieramy się o kompetencje Prezydenta, liczbę izb parlamentu i sposób wyboru sędziów. Na dolnym — technicznym — o procedury, systemy informatyczne i terminy wdrożenia. Brakuje piętra środkowego, na którym rozstrzyga się los każdej reformy: co dzieje się w głowach ludzi, którzy mają ją przyjąć, wykonać i obronić. To jest pole psychologii społecznej.

Psychologia społeczna pyta o rzeczy proste i twarde. Dlaczego ludzie bronią rozwiązań, które im szkodzą? Dlaczego większość milczy, a głośna mniejszość wydaje się większością?

Dlaczego ta sama reforma budzi entuzjazm, gdy przedstawi się ją jako „naprawę", i opór, gdy nazwie się ją „rewolucją"? Dlaczego urzędnik zatwierdza błędną rekomendację algorytmu, choć widzi, że coś jest nie tak? Odpowiedzi na te pytania są dziś lepiej zbadane niż kiedykolwiek — korpus tej publikacji obejmuje kilka tysięcy prac z osiemnastu obszarów badań [K] — a mimo to prawie nie wchodzą do praktyki państwa.

Dla Rzeczypospolitej ma to znaczenie strategiczne z trzech powodów. Po pierwsze, program TechnoSanacji jest głęboki: dotyka konstytucji, struktury władzy, administracji i codziennych usług. Im głębsza zmiana, tym silniejszy opór i tym więcej zależy od zarządzania stratą, tożsamością i zaufaniem. Po drugie, literatura porównawcza pokazuje, że reformy upadają częściej w fazie utrwalania niż w fazie inicjowania — nowe reguły nie stają się normą, bo obywatel nie widzi ich skutku [K]. Po trzecie, rewolucja sztucznej inteligencji zmienia warunki debaty publicznej szybciej, niż zmieniają się instytucje: modele językowe potrafią personalizować perswazję, boty — fałszować normy społeczne, a platformy — premiować oburzenie. Kto nie rozumie tych mechanizmów, ten nie obroni demokratycznej zmiany przed manipulacją — ani własną, ani cudzą.

Dwanaście najważniejszych rozstrzygnięć

1. **Zgoda jest iloczynem, nie sumą.** ZGODA = T × C × W × E: tożsamość, cena zmiany pokryta kompensatą, wpływ obywatela i zaufanie epistemiczne. Brak jednego czynnika zeruje pozostałe — dlatego najlepsza reforma prawna przegrywa, jeśli nikt nie wie, kto na niej traci (rozdz. 1.2).
2. **Opór jest informacją, a nie wrogiem.** Siedem mechanizmów oporu to w języku cybernetyki sygnały uchybu: mówią, gdzie reforma jest źle zaprojektowana lub źle zakomunikowana (rozdz. 4).
3. **Zmiany upadają w fazie zamrożenia.** Trzecia faza Lewina — utrwalenie nowej normy — wymaga publicznego, audytowanego wyniku. Controlling cybernetyczny (209) i Kodeks sterowania (501) są w istocie narzędziami psychologicznymi (rozdz. 2.2, 8.6).
4. **Strata waży dwa razy więcej niż zysk.** Każda reforma potrzebuje mapy strat i kompensat obok karty prawnej i finansowej; bez niej skoncentrowani przegrani mobilizują się szybciej niż rozproszeni beneficjenci (rozdz. 4.1, 8.5).
5. **Partycypacja przed decyzją obniża reaktancję.** Sprawiedliwość procedury przewiduje akceptację lepiej niż korzystność wyniku — zgromadzenia obywatelskie, konsultacje i referendum nie są dodatkiem, lecz warunkiem trwałości (rozdz. 4.2, 5.3).
6. **Zmiana to kontynuacja, nie zerwanie.** Sanacja znaczy naprawa: przywództwo tożsamościowe przedstawia reformę jako powrót do wartości wspólnoty, a nie jako rewolucję przeciw komuś (rozdz. 5.1).
7. **Ta sama reforma w trzech językach moralnych.** Komunikat oparty wyłącznie na trosce i sprawiedliwości nie trafi do obywateli ceniących lojalność, autorytet i godność — i odwrotnie (rozdz. 5.2).
8. **Większość milczy, dopóki się jej nie policzy.** Spiralę milczenia przełamuje publiczne, uwierzytelnione liczenie poparcia; liczenie musi być prawdziwe, bo kaskady działają w obie strony (rozdz. 4.6, 8.3).

9. **Lokalne węzły wygrywają z rozproszeniem.** Postawy wymagające odwagi rozprzestrzeniają się przez gęste, lokalne sieci zaufania — Kluby TechnoSanacji i zespoły 3G są infrastrukturą kaskady, nie dodatkiem organizacyjnym (rozdz. 8.2).
10. **AI zmienia pole bitwy o zgodę.** Algorytmiczne wzmacnianie oburzenia, perswazja modeli językowych, syntetyczny konsensus i deepfake wymagają sześciu bezpieczników epistemicznych B1–B6 (rozdz. 6).
11. **Człowiek w pętli musi mieć realne prawo weta.** Bez szkoleń, wskaźnika odstępstw i ochrony urzędnika, który słusznie podważa algorytm, „człowiek w pętli" staje się parawanem dla automation bias (rozdz. 6.5).
12. **Granica etyczna jest przewagą, nie ograniczeniem.** Projekt, który buduje legitymizację przejrzystością i wynikiem, wygrywa z projektami opartymi na inżynierii zgody — bo jego zgoda przetrwa kryzys (rozdz. 1.4, 9.7).

CZĘŚĆ PIERWSZA. MECHANIZMY ZGODY I OPORU

1. Formuła naczelna i formuła zgody

1.1. Zapis i rozbiór formuły naczelnej

Formuła naczelna publikacji (s. 1) zawiera pięć twierdzeń, które dalsze rozdziały uzasadniają i weryfikują.

Tabela 3. *Rozbiór formuły naczelnej*

Twierdzenie	Treść	Gdzie uzasadnione
1. Prawo nie wystarcza	Reforma poprawna prawnie, ale nieprzyjęta psychologicznie, zostaje odrzucona lub odwrócona	rozdz. 2.2, 4, 8.6
2. Cztery filtry	Tożsamość, cena i kompensata, wpływ, zaufanie epistemiczne decydują o trwałości zgody	rozdz. 1.2, 5
3. Era AI przyspiesza atak	Algorytmy, boty i modele językowe działają na wszystkie cztery filtry jednocześnie	rozdz. 6, 8.2–8.4
4. Ani ignorować, ani manipulować	Państwo mierzy i jawnie reguluje psychologię zmiany jak pętlę sterowania	rozdz. 5.6, 10.1, 12
5. Trwałość przez przejrzystość	Zgoda zdobyta wynikiem przetrwa kryzys; zgoda zbudowana inżynierią — nie	rozdz. 9.7, 13

1.2. Formuła zgody: legitymizacja jako iloczyn

Formuła zgody zapisuje w jednej linii to, co psychologia społeczna mówi o przyjmowaniu zmian ustrojowych.

> **FORMUŁA ZGODY**
>
> **ZGODA = T × C × W × E**
>
> **T — tożsamość:** czy obywatel widzi w zmianie „nas” — wspólnotę, do której należy — czy „ich”.
>
> **C — cena zmiany pokryta kompensatą:** czy wie, co traci, ile, kiedy i co dostaje w zamian.
>
> **W — wpływ (sprawczość):** czy widzi, że jego głos i działanie zmieniają wynik.
>
> **E — zaufanie epistemiczne:** czy wierzy, że informacja, liczby i decyzje nie są syntetycznie sterowane.

Iloczyn, a nie suma, oznacza, że żaden czynnik nie zastępuje innego. Najpiękniejsza narracja tożsamościowa nie zrekompensuje utraty pracy, o której nikt nie powiedział. Najhojniejsza kompensata nie zbuduje zgody, jeśli obywatel uważa, że decyzję podjęto bez niego. Najszersza partycypacja nie pomoże, jeśli ludzie podejrzewają, że wyniki konsultacji „zrobiły boty”. Rysunek 2 przedstawia cztery filtry jako kolejne bramki, przez które musi przejść każda reforma.

Rysunek 2. *Cztery filtry zgody — każda reforma musi przejść przez tożsamość, cenę z kompensatą, wpływ i zaufanie epistemiczne*

Formuła zgody nie jest konkurencją dla formuły zdolności z Manifestu (101): Z = B × K × S × P — bezpieczeństwo × konkurencyjność × kreatywność społeczeństwa × prawomocność. Jest **rozwinięciem czynnika P**. Manifest definiuje prawomocność jako jawny rachunek publiczny, sprawiedliwy podział ciężarów i rzeczywistą kontrolę obywateli nad elitami i systemami AI [Z]. Formuła zgody mówi, jak tę prawomocność wytwarza się w umysłach obywateli: przez tożsamość (wspólnota), cenę z kompensatą (sprawiedliwy podział ciężarów), wpływ (kontrola) i zaufanie epistemiczne (jawny rachunek, któremu da się wierzyć).

1.3. Trzy reguły psychologii zmiany

Z formuły wynikają trzy reguły operacyjne, które można sprawdzić w każdym projekcie reformy.

Tabela 4. *Trzy reguły psychologii zmiany ustrojowej*

Reguła	Zapis	Źródło teoretyczne	Konsekwencja dla projektu reformy
Reguła 2:1	odczuwana strata ≈ 2 × równy zysk	teoria perspektywy: współczynnik awersji do straty λ ≈ 2,25 (Tversky i Kahneman 1992) [T]	kompensata i pierwszy zysk widoczne wcześniej niż koszt; korzyść komunikowana co najmniej dwukrotnie wyraźniej niż koszt
Reguła widocznego wyniku	t(wynik) < t(przegląd)	trzy fazy Lewina; dowód społeczny; pętla sprawczości (§24 Kontraktu) [T]	pierwszy publiczny, audytowany wynik przed pierwszymi wyborami lub przeglądem reformy
Reguła autentycznego sygnału	norma = funkcja głosów uwierzytelnionych	kaskady informacyjne, spirala milczenia, złożone zarażanie [T]; symulacja S1 [M]	poparcie liczy się tylko w kanałach uwierzytelnionych, z jawną metodologią; sygnały syntetyczne wykrywane i odejmowane

1.4. Czego publikacja nie twierdzi

Publikacja nie twierdzi, że psychologia zastępuje prawo, ekonomię czy bezpieczeństwo — jest ich warunkiem wykonalności. Nie twierdzi też, że opór wobec reform jest irracjonalny: opór

często niesie trafną informację o kosztach, które projektanci przeoczyli. Nie proponuje państwa, które „zarządza nastrojami".

> **GRANICA ETYCZNA**
>
> Literatura opisuje także techniki ciemne: kontrolowane przecieki, ekstremalne kotwiczenie, „stopę w drzwiach" w prawodawstwie, prewencję protestów przez analizę nastrojów, symulacje agentowe służące optymalizacji manipulacji. W tej publikacji opisuje się je wyłącznie **diagnostycznie** — jako zagrożenia, przed którymi państwo i obywatele muszą się bronić. Projekt TechnoSanacji, z deklaracją działania bez przemocy, jawności dokumentów i otwartości na krytykę, jest z nimi sprzeczny. Jego przewagą jest **legitymizacja przez przejrzystość i wynik**, a nie inżynieria zgody. Test praktyczny: każde narzędzie wpływu stosowane przez państwo musi dać się opisać publicznie bez utraty skuteczności. Jeśli działa tylko w ukryciu — jest manipulacją.

2. Psychologia społeczna prostym językiem

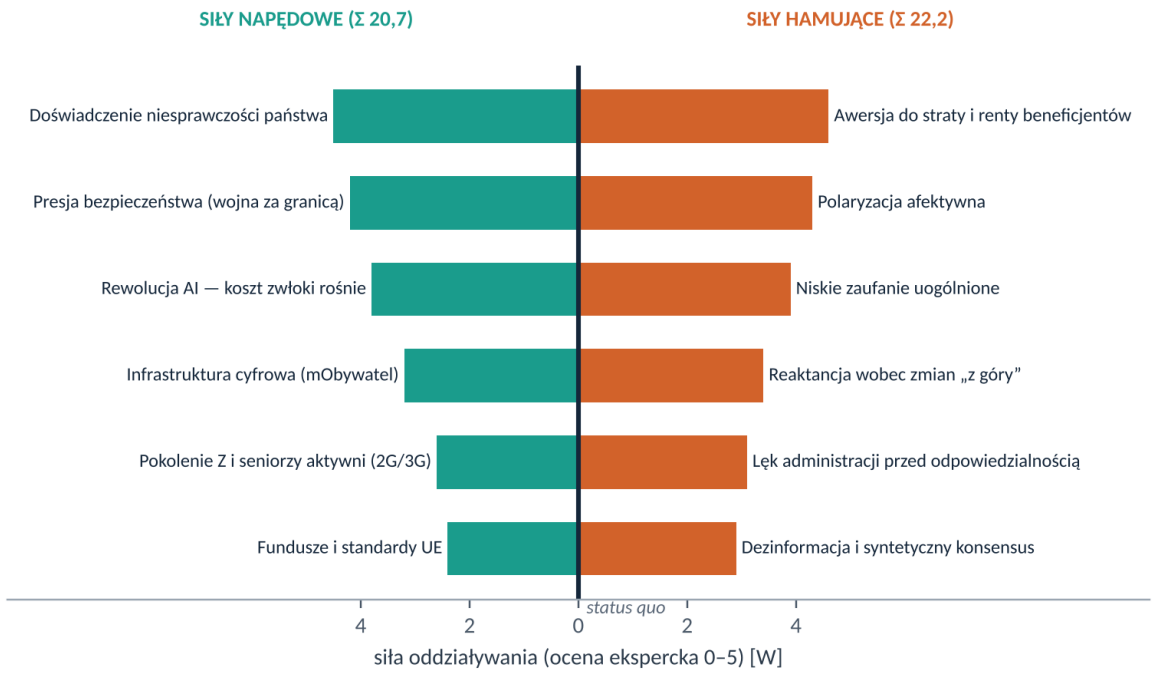
2.1. Od postaw do systemów: czym zajmuje się psychologia społeczna

Psychologia społeczna bada, jak myśli, uczucia i zachowania ludzi kształtuje rzeczywista, wyobrażona lub domniemana obecność innych (Allport) [T]. W polityce oznacza to trzy rzeczy. Po pierwsze, ludzie nie oceniają reform w próżni — oceniają je przez pryzmat grupy, do której należą, i tego, co robią inni. Po drugie, ludzie nie są kalkulatorami: posługują się szybkim, intuicyjnym myśleniem (system 1) częściej niż powolnym i analitycznym (system 2), więc sposób przedstawienia decyzji zmienia decyzję (Kahneman) [T]. Po trzecie, zachowanie jest funkcją osoby i otoczenia: B = f(P, E) — zmieniając otoczenie (instytucje, opcje domyślne, widoczne normy), zmienia się zachowanie bez zmiany ludzi (Lewin) [T].

Ta ostatnia formuła jest kluczem do całej publikacji. TechnoSanacja nie chce „zmieniać ludzi" ani ich przekonywać za wszelką cenę. Chce zmienić otoczenie decyzji — reguły, sprzężenia zwrotne, informację — tak aby ludzie, kierując się własnymi wartościami, mogli wybrać sprawne państwo i je utrzymać.

2.2. Pole sił Lewina i trzy fazy zmiany

Kurt Lewin opisał każdą sytuację społeczną jako równowagę sił: napędowych, które pchają ku zmianie, i hamujących, które ją powstrzymują [T]. Zmiana następuje, gdy siły napędowe przeważą — ale Lewin zauważył, że skuteczniej jest **osłabiać siły hamujące** niż wzmacniać napędowe, bo dociskanie zmiany zwiększa napięcie i opór. Rysunek 3 przedstawia autorską ocenę pola sił wokół programu TechnoSanacji w 2026 roku [W].

Rysunek 3. *Pole sił Lewina wokół programu TechnoSanacji (ocena ekspercka, 2026) — siły hamujące nieznacznie przeważają*

Bilans jest pouczający. Siły napędowe są realne — doświadczenie niesprawczości państwa, presja bezpieczeństwa, koszt zwłoki w rewolucji AI, gotowa infrastruktura cyfrowa — ale siły hamujące są nieco silniejsze i, co ważniejsze, mają charakter psychologiczny: awersja do straty, polaryzacja, niskie zaufanie, reaktancja, lęk administracji przed odpowiedzialnością, dezinformacja. Wniosek strategiczny: większość zasobów programu powinna iść nie na głośniejsze argumenty za zmianą, lecz na rozbrajanie hamulców — mapę strat, partycypację, jawność, bezpieczniki władzy i ochronę przed syntetycznym wpływem.

Lewin opisał też trzy fazy zmiany: **rozmrożenie** (dotychczasowa równowaga traci legitymizację), **przejście** (ludzie uczą się nowych zachowań) i **zamrożenie** (nowe zachowania stają się normą) [T].

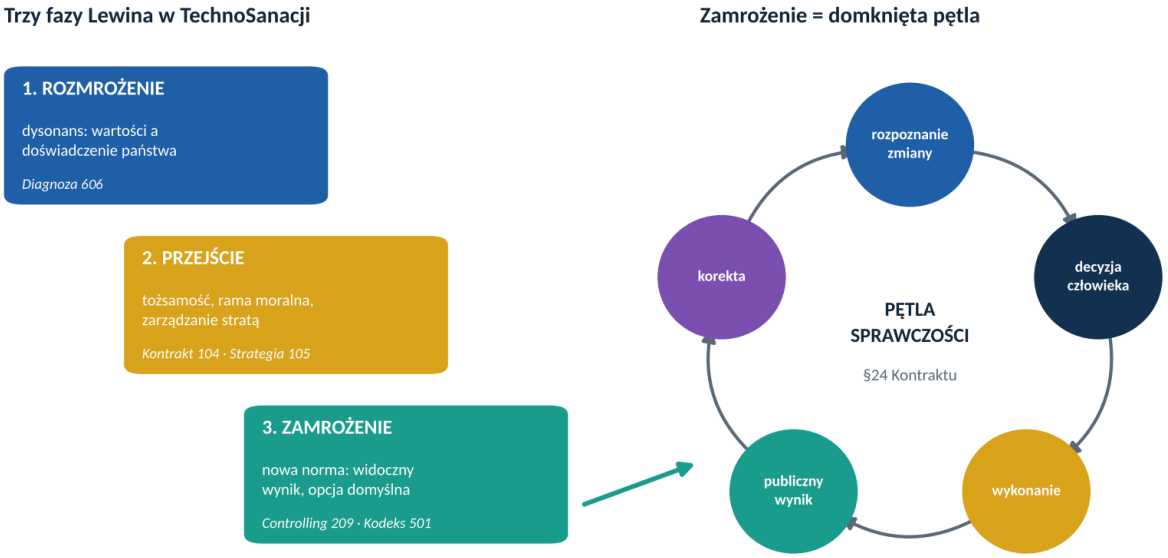
Tabela 5. *Trzy fazy zmiany Lewina w programie TechnoSanacji*

Faza	Mechanizm psychospołeczny	Ryzyko	Odpowiednik w TechnoSanacji
Rozmrożenie	dysonans między deklarowanymi wartościami a doświadczeniem państwa (niesprawczość, brak rozliczalności); osłabienie uzasadniania systemu	panika anomiczna — ucieczka w populizm i „prostą" władzę (zamrożenie poznawcze, Kruglanski)	Diagnoza Rzeczypospolitej (606) — publiczny, sprawdzalny obraz luk państwa
Przejście	przywództwo tożsamościowe, ramowanie moralne, zarządzanie awersją do straty	reaktancja, polaryzacja afektywna, efekt bumerangu	zasada „od idei do prawa, od prawa do reform, od reform do wyniku"; zmiana pokojowa i legalna; dokumenty jako projekty do debaty
Zamrożenie	instytucjonalizacja nowych norm: normy dynamiczne, opcje domyślne, widoczne wyniki (dowód społeczny)	regresja do starych nawyków, „zmiana pozorna"	pętla sprawczości (§24 Kontraktu); controlling cybernetyczny (209); Kodeks sterowania (501)

Obserwacja z korpusu jest jednoznaczna: reformy upadają częściej w fazie **zamrożenia** niż rozmrożenia [K]. Badania reform sektora publicznego w wielu krajach powtarzają ten sam wzór: brak jasnych celów pomiaru sukcesu, brak dowodów, brak widocznego efektu dla obywatela [K]. Dlatego postulat publicznego, audytowanego wyniku jest w istocie narzędziem psychologicznym: zamienia abstrakcyjną reformę w obserwowalną normę.

2.3. Pętla sprawczości jako regulator psychologiczny

Kontrakt Społeczny Rzeczypospolitej (104) zapisuje w §24 zasadę: państwo działa w zamkniętej pętli — rozpoznanie zmiany, decyzja człowieka, wykonanie, publiczny wynik, korekta; żaden mandat bez miernika, żaden miernik bez publicznego odczytu [Z]. W języku psychologii ta pętla jest **maszyną do wytwarzania sprawczości i zaufania**. Każde jej domknięcie daje obywatelowi doświadczenie, że państwo działa i że jego głos ma znaczenie — czyli zasila czynniki W i E formuły zgody. Rysunek 4 łączy trzy fazy Lewina z pętlą sprawczości.

Rysunek 4. *Trzy fazy zmiany Lewina i pętla sprawczości — zamrożenie zmiany następuje przez domknięcie pętli*

2.4. Słownik operacyjny: pojęcie psychologiczne → odpowiednik w państwie

Aby psychologia społeczna mogła wejść do praktyki państwa, jej pojęcia muszą mieć odpowiedniki instytucjonalne. Tabela 6 zestawia najważniejsze.

Tabela 6. *Słownik operacyjny: od pojęcia psychologicznego do instrumentu państwa*

Pojęcie psychologiczne	Co oznacza prostym językiem	Odpowiednik w państwie TechnoSanacji
Postawa	trwała ocena czegoś jako dobrego lub złego	zmienna stanu mierzona w Panelu Zaufania RP (PS3)
Awersja do straty	strata boli bardziej, niż cieszy równy zysk	mapa strat i kompensat w karcie reformy (PS1, PS2)
Reaktancja	opór wobec odbierania wyboru	partycypacja przed decyzją, opcja wyjścia z pilotażu (PS4, PS11)
Tożsamość społeczna	poczucie „my”	wspólnota obywatelska, sojusz pokoleń 3G, Kluby

Pojęcie psychologiczne	Co oznacza prostym językiem	Odpowiednik w państwie TechnoSanacji
Norma społeczna	to, co „się robi" i czego „się oczekuje"	publiczny licznik autentycznego poparcia (PS5)
Sprawiedliwość proceduralna	ocena, czy proces był uczciwy	jawne konsultacje, uzasadnienia decyzji, prawo do wyjaśnienia
Skuteczność zbiorowa	przekonanie, że razem możemy coś zmienić	program „100 dni — małe zwycięstwa" (PS14)
Zaufanie epistemiczne	zaufanie do źródeł wiedzy	proweniencja treści, uwierzytelnione kanały (B1, B2)
Automation bias	nadmierne poleganie na maszynie	wskaźnik odstępstw w rejestrze AI, Akademia decydenta (PS9)
Groupthink	jednomyślność kosztem prawdy	obowiązkowy red team dla dużych reform (PS10)
Spirala milczenia	milczenie z obawy przed izolacją	uwierzytelnione, anonimowe liczenie opinii
Inokulacja	odporność na manipulację przez jej uprzedzające poznanie	narodowy program odporności poznawczej (PS6)

2.5. Człowiek nie jest kalkulatorem: heurystyki w polityce

Ekonomia klasyczna zakładała obywatela, który zbiera informacje, liczy korzyści i wybiera optymalnie. Psychologia pokazała, że obywatel posługuje się skrótami myślowymi — heurystykami — które zwykle dobrze mu służą, ale w polityce bywają systematycznie wykorzystywane [T]. Najważniejsze dla zmiany ustrojowej:

- **Heurystyka dostępności** — oceniamy ryzyko według tego, jak łatwo przychodzi nam do głowy przykład. Jedna głośna historia nadużycia Prezydenta przeważy dziesięć tabel o bezpiecznikach.
- **Efekt status quo** — obecny stan traktujemy jako punkt odniesienia; każda zmiana jest najpierw ryzykiem (Samuelson i Zeckhauser) [T].
- **Efekt ramowania** — „90% przeżywa" i „10% umiera" to te same dane, ale inne decyzje (Tversky i Kahneman) [T]. „Senat 100 zamiast dwóch izb" i „likwidacja Sejmu" opisują ten sam postulat — i wywołują odmienne reakcje.
- **Rozumowanie motywowane** — oceniamy argumenty według tego, czy wspierają naszą grupę. Fakty podane przez „obcych" odrzucamy szybciej.
- **Efekt prawdy iluzorycznej** — powtarzane twierdzenie wydaje się prawdziwsze, nawet gdy wiemy, że jest fałszywe (Fazio i in. 2015) [K]. To dlatego dezinformacja działa przez powtórzenie, a sprostowanie musi być szybkie i proste.

Wniosek dla projektu ustrojowego: komunikat reformy musi być zaprojektowany tak starannie jak jej treść prawna. Nie po to, by manipulować, lecz by heurystyki obywatela działały na rzecz trafnej oceny, a nie przeciw niej.

3. Rzeczpospolita jako pole psychologiczne — stan 2026

3.1. Kapitał zaufania: fundament, którego brakuje

Zaufanie jest smarem współpracy: obniża koszt każdej transakcji, każdego porozumienia i każdej reformy (Fukuyama, Putnam, Sztompka) [T]. Polska należy do krajów o niskim zaufaniu uogólnionym. W zależności od badania od około jednej ósmej do około jednej czwartej dorosłych uważa, że „większości ludzi można ufać" — kilkakrotnie mniej niż w krajach nordyckich [S]. Zaufanie do instytucji państwa jest silnie uzależnione od sympatii partyjnej: ta sama instytucja jest „nasza" lub „ich" w zależności od tego, kto rządzi [K].

Piotr Sztompka opisał to zjawisko jako skutek „traumy wielkiej zmiany": transformacja po 1989 roku przyniosła wolność i wzrost, ale również doświadczenie utraty statusu, bezpieczeństwa i przewidywalności dla milionów ludzi [T]. Ta pamięć jest dziś zasobem i zagrożeniem jednocześnie. Zasobem — bo Polacy wiedzą, że wielka zmiana jest możliwa. Zagrożeniem — bo każda kolejna wielka zmiana budzi pytanie: „kto tym razem zapłaci?".

3.2. Polaryzacja afektywna i „dwie Polski"

Polaryzacja afektywna to nie różnica poglądów, lecz wzajemna niechęć zwolenników różnych obozów — przekonanie, że „druga strona" jest nie tylko w błędzie, ale też zła, niebezpieczna lub głupia. Porównawcze badania europejskie lokują Polskę w grupie krajów o wysokiej polaryzacji afektywnej [K]. Dla programu ustrojowego ma to trzy konsekwencje. Po pierwsze, reforma utożsamiona z jednym obozem automatycznie traci połowę społeczeństwa, niezależnie od treści. Po drugie, ludzie przeceniają skrajność poglądów przeciwników — tzw. błąd meta-percepcji — a korekta tego błędu obniża wrogość skuteczniej niż argumenty merytoryczne [K]. Po trzecie, każda debata ustrojowa jest narażona na „uplemiennienie": pytanie „czy to dobre rozwiązanie?" zostaje zastąpione pytaniem „czyje to rozwiązanie?".

Dlatego TechnoSanacja deklaruje się jako projekt ponadpartyjny, a Kontrakt Społeczny (104) ma być deklaracją wszystkich sił politycznych i społecznych [Z]. To nie jest kurtuazja — to warunek psychologiczny powodzenia.

3.3. Pamięć transformacji i lekcja „przegranych"

Transformacja 1989+ dostarcza Polsce najcenniejszej lekcji psychologii zmiany ustrojowej. Reforma gospodarcza była szybka i makroekonomicznie skuteczna, ale jej koszty skoncentrowały się w konkretnych grupach i regionach — w miastach monoindustrialnych, w byłych PGR-ach, wśród pracowników likwidowanych zakładów [T]. Brak mapy strat i kompensat sprawił, że „przegrani transformacji" stali się na dekady trwałym źródłem nieufności wobec elit i reform. W języku tej publikacji: reforma miała wysokie T (tożsamość wolnej Polski) i początkowo wysokie W (Solidarność jako ruch sprawczy), ale niskie C dla skoncentrowanych przegranych — i iloczyn z czasem spadł.

Lekcja jest prosta i twarda: program TechnoSanacji, który dotknie administracji, struktur zasiedziałych i rent, musi mieć mapę strat i kompensat od pierwszego dnia. Zasada §5 Kontraktu — żadne pokolenie nie przerzuca kosztów na inne [Z] — wymaga psychologicznego dopełnienia: żadna grupa nie dowiaduje się o swojej stracie z mediów.

3.4. Infrastruktura sprawczości: co już mamy

Rzeczpospolita ma narzędzia sprawczości obywatelskiej, których wiele państw nie ma. Aplikacja mObywatel ma około 12 milionów użytkowników (dane Ministerstwa Cyfryzacji, maj 2026 r.) [S] i jest uwierzytelnionym kanałem tożsamości cyfrowej — potencjalnie najważniejszą w Europie infrastrukturą partycypacji odpornej na boty. Na 2027 rok zapowiedziano w mObywatelu Portal Poparcia, umożliwiający elektroniczne udzielanie poparcia kandydatom i listom przed ich rejestracją [S] — to gotowy zalążek uwierzytelnionego liczenia poparcia, który warto rozszerzyć na inicjatywy obywatelskie, petycje i konsultacje (PS5). Konstytucja przewiduje obywatelską inicjatywę ustawodawczą (100 tys. podpisów, art. 118 ust. 2) i referendum ogólnokrajowe, wiążące przy frekwencji powyżej połowy uprawnionych (art. 125 ust. 3) [Z]. Działają budżety obywatelskie, petycje, konsultacje i rady seniorów.

Problem nie leży w braku narzędzi, lecz w braku **pętli zwrotnej**. Referendum z 15 października 2023 r. przy frekwencji ok. 41% nie było wiążące [Z]; obywatelskie projekty ustaw rzadko kończą się uchwaleniem; wyniki konsultacji rzadko mają widoczny wpływ na decyzje. Obywatel uczy się, że udział „nic nie daje” — i to jest wyuczona bezradność obywatelska, najgroźniejszy wróg czynnika W.

3.5. Ekosystem informacyjny w epoce AI

Polska jest celem intensywnych operacji wpływu informacyjnego ze strony Federacji Rosyjskiej, zwłaszcza od 2022 roku [K]. Kampanie wyborcze 2023 i 2025 roku pokazały pierwsze zastosowania treści generowanych przez AI w polityce [S]. Jednocześnie Polacy intensywnie korzystają z mediów społecznościowych, w których ranking treści premiuje emocje: badania pokazują, że każde dodatkowe słowo moralno-emocjonalne zwiększa zasięg wpisu o około 20% (Brady i in. 2017), a każde słowo o grupie przeciwnej zwiększa szansę udostępnienia o około dwie trzecie (Rathje i in. 2021) [K]. Ład medialny (304) opisuje tę warstwę jako przechwycenie funkcji regulatora społecznego przez prywatne platformy kontrolujące uwagę i rekomendację [Z].

3.6. Administracja i lęk przed decyzją

Diagnoza Rzeczypospolitej (606) wskazuje na władzę proceduralną: państwo, które produkuje zaświadczenia, uzgodnienia i kontrolę formalną zamiast wyniku [Z]. Psychologia tłumaczy, dlaczego ten stan jest stabilny. W kulturze, w której błąd jest karany, a zaniechanie nie, racjonalną strategią urzędnika jest **unikanie winy** (Hood) [T]: odsyłanie do kolejnej opinii, żądanie kolejnego dokumentu, przeciąganie decyzji. To nie jest wada charakteru urzędników — to przewidywalna reakcja na system bodźców. Wprowadzenie AI do administracji może ten stan pogłębić (urzędnik chowa się za algorytmem) albo przełamać (algorytm przejmuje rutynę, człowiek odpowiada za wynik). Rozstrzyga o tym projekt pętli, a nie sama technologia.

3.7. Ocena stanu 2026: dziesięć wymiarów

Rysunek 5 zestawia autorską ocenę dziesięciu wymiarów psychospołecznej gotowości Rzeczypospolitej do zmiany ustrojowej w skali 0–5 z celem na 2030 rok [W]. Najmocniejszy wymiar to infrastruktura partycypacji (mObywatel), najsłabsze — zaufanie uogólnione i niska polaryzacja (skala odwrócona).

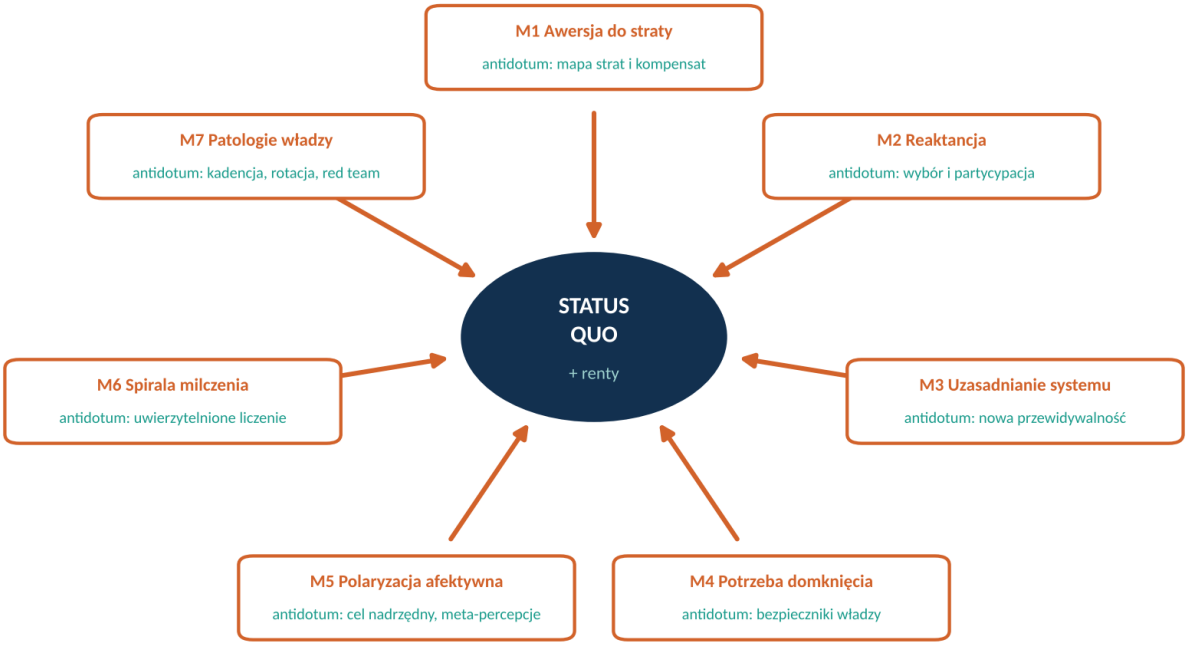
Rysunek 5. *Psychospołeczna gotowość do zmiany ustrojowej — stan 2026 i cel 2030 (ocena 0–5) [W]*

Tabela 7. *Ocena stanu 2026 w dziesięciu wymiarach*

Wymiar	Ocena 2026	Uzasadnienie	Cel 2030
Zaufanie uogólnione	1,5	od ok. 1/8 do 1/4 ufających większości ludzi [S]	3,0
Zaufanie do instytucji	2,0	silnie zależne od sympatii partyjnej [K]	3,5
Niska polaryzacja (odwrócona)	1,5	Polska w grupie wysokiej polaryzacji afektywnej [K]	3,0
Poczucie wpływu	2,0	niewiążące referenda, mało widocznych skutków partycypacji	3,5
Infrastruktura partycypacji	4,0	mObywatel (ok. 12 mln użytkowników), Portal Poparcia od 2027 r., inicjatywa obywatelska, budżety obywatelskie	4,5
Odporność poznawcza	2,5	rosnąca świadomość dezinformacji, brak programu systemowego	4,0
Kapitał lokalny	3,0	OSP, KGW, NGO, parafie, samorządność	4,0
Kultura odpowiedzialności w administracji	2,0	unikanie winy, władza proceduralna (606)	3,5
Gotowość na AI w administracji	2,5	ustawa o systemach AI, KRiBSI; brak szkoleń przeciw automation bias	4,0
Jakość komunikacji reform	2,0	brak map strat, ramowanie jednostronne	4,0

4. Architektura oporu: siedem mechanizmów

Opór wobec zmiany ustrojowej nie jest jednolity. Psychologia społeczna rozróżnia co najmniej siedem mechanizmów, które działają jednocześnie, wzmacniają się nawzajem i wymagają różnych odpowiedzi. Rysunek 6 przedstawia je jako siły podtrzymujące status quo, a przy każdej wskazuje antidotum.

Rysunek 6. *Architektura oporu — siedem mechanizmów podtrzymujących status quo i ich antidota*

4.1. M1 — Awersja do straty i efekt status quo

Teoria perspektywy (Kahneman i Tversky 1979) pokazuje, że ludzie oceniają wyniki względem punktu odniesienia — zwykle obecnego stanu — i że straty ważą około dwa razy więcej niż równe im zyski [T]. W polityce reform daje to asymetrię, którą Mancur Olson opisał z perspektywy działania zbiorowego: koszty reform są **skoncentrowane** (konkretna grupa traci konkretnie i od razu), a korzyści **rozproszone** (wszyscy zyskują trochę i później) [T]. Skoncentrowani przegrani mają silną motywację i łatwość organizacji; rozproszeni beneficjenci — słabą motywację i wysokie koszty organizacji. Dlatego reforma korzystna dla zdecydowanej większości może przegrać.

Antidotum: mapa strat i kompensat. Każda karta reformy musi odpowiadać na pięć pytań: kto traci, ile, kiedy, co dostaje w zamian, kiedy to dostaje. Symulacja S4 (rozdz. 8.5) pokazuje, że sama kompensata nie wystarcza — liczy się także **czas**: zysk widoczny w pilotażu po roku waży znacznie więcej niż zysk obiecany za cztery lata [M].

4.2. M2 — Reaktancja i sprawiedliwość proceduralna

Teoria reaktancji (Brehm 1966) mówi, że gdy ktoś odbiera nam wolność wyboru, wzrasta atrakcyjność tego, co zakazane, i rośnie motywacja do odzyskania kontroli [T]. Reformy

narzucone „z góry", bez wyboru i bez wyjaśnienia, wywołują reaktancję nawet wtedy, gdy są obiektywnie korzystne. Tom Tyler wykazał, że **sprawiedliwość proceduralna** — poczucie, że proces był uczciwy, że byliśmy wysłuchani i że decydent działał w dobrej wierze — przewiduje akceptację decyzji i posłuszeństwo prawu lepiej niż korzystność samego wyniku [T].

Antidotum: partycypacja przed decyzją. Konsultacje, zgromadzenia obywatelskie, sejmiki, kluby i publiczne uwagi do projektów dokumentów nie są dodatkiem do demokracji — są warunkiem obniżenia reaktancji. Pilotaże obniżają reaktancję tylko wtedy, gdy są uczciwe: mają publiczne kryterium sukcesu i realną możliwość wycofania [W].

4.3. M3 — Uzasadnianie systemu

Teoria uzasadniania systemu (Jost i Banaji 1994) pokazuje paradoks: grupy najbardziej pokrzywdzone przez istniejący porządek często bronią go najmocniej [T]. Dlaczego? Bo istniejący system daje przewidywalność, poczucie kontroli i ulgę od lęku, że świat jest niesprawiedliwy. Krytyka systemu bez propozycji nowej przewidywalności zwiększa lęk i — paradoksalnie — przywiązanie do starego.

Antidotum: nowa przewidywalność. Zmiana musi oferować jasne reguły, kalendarz, wskaźniki i gwarancje — nie tylko krytykę starego. Mapa drogowa, harmonogram i jawny panel wyników są narzędziami psychologicznymi tak samo jak planistycznymi.

4.4. M4 — Potrzeba domknięcia poznawczego

W niepewności rośnie potrzeba domknięcia poznawczego — pragnienie szybkiej, jednoznacznej odpowiedzi i niechęć do niejasności (Kruglanski i Webster 1996) [T]. Ludzie „chwytają" pierwsze dostępne wyjaśnienie i „zamrażają" je, odrzucając nowe informacje. W kryzysie rośnie popyt na proste narracje, teorie spiskowe i silnego przywódcę [K].

Dla projektu z silną egzekutywą (Prezydent jako zintegrowana egzekutywa, 202) jest to zarazem szansa i zagrożenie. Szansa — bo jasny podział odpowiedzialności odpowiada na potrzebę domknięcia. Zagrożenie — bo przeciwnicy mogą zramować projekt jako autorytarny. **Antidotum: widoczne bezpieczniki.** Pytanie „kto zatrzyma Prezydenta?" musi mieć publiczną, prostą odpowiedź: Senat kontrolujący wykonanie, wybieralny Sąd Najwyższy, jednokadencyjność, referendum jako najwyższa kontrola [W].

4.5. M5 — Polaryzacja afektywna i tożsamość partyjna

Gdy tożsamość partyjna staje się tożsamością nadrzędną, każda reforma jest oceniana przez pytanie „czyja?". Badania pokazują, że ludzie znacząco przeceniają skrajność i wrogość przeciwników, a informacja korygująca te wyobrażenia obniża poparcie dla przemocy politycznej i wrogość [K]. Język moralnego oburzenia maksymalizuje zasięg w mediach społecznościowych, ale zamyka drogę do większości [K].

Antidotum: cel nadrzędny i korekta meta-percepcji. Klasyczny eksperyment Sherifa (Robbers Cave) pokazał, że wrogość między grupami maleje nie przez kontakt sam w sobie, lecz przez wspólny cel, którego żadna grupa nie osiągnie sama [T]. Dla Rzeczypospolitej takim celem jest bezpieczeństwo w czasie wojny za wschodnią granicą, suwerenność technologiczna i sprawne państwo dla dzieci i seniorów.

4.6. M6 — Pluralistyczna ignorancja i spirala milczenia

Elisabeth Noelle-Neumann opisała spiralę milczenia: ludzie, którzy sądzą, że ich pogląd jest w mniejszości, milkną z obawy przed izolacją — przez co pogląd wydaje się jeszcze mniej popularny, a kolejni milkną [T]. Pluralistyczna ignorancja to stan, w którym większość prywatnie odrzuca normę, ale sądzi, że inni ją akceptują [T]. Symulacja S2 (rozdz. 8.3) pokazuje, że przy 55% prywatnego poparcia dla reformy i umiarkowanym, syntetycznym wzmacnianiu przeciwników udział głosu reformy w dyskursie może spaść do około 8% [M].

Antidotum: uwierzytelnione liczenie. Publiczne, policzalne deklaracje poparcia — podpisy, konsultacje, deklaracje klubów — ujawniają ukrytą większość. Ale kaskady informacyjne działają w obie strony, dlatego dane muszą być prawdziwe i audytowalne, nie symulowane (reguła autentycznego sygnału).

4.7. M7 — Patologie władzy

Psychologia władzy opisuje przewidywalne zmiany w zachowaniu ludzi sprawujących władzę: spadek empatii i wrażliwości na perspektywę innych, wzrost skłonności do ryzyka i przekonania o własnej nieomylności — w skrajnej postaci syndrom hubris (Owen i Davidson 2009) [K]. Irving Janis opisał groupthink: grupy decyzyjne o wysokiej spójności i izolacji tłumią wątpliwości, przeceniają własną moralność i lekceważą sygnały ostrzegawcze [T]. Milczenie organizacyjne (Morrison i Milliken 2000) sprawia, że pracownicy nie zgłaszają problemów, bo uważają to za bezcelowe lub niebezpieczne [T].

Antidotum: kadencja, rotacja, red team. Jednokadencyjność (208), rotacja elit, jawne konkursy, kanały dla sygnalistów i kultura czerwonego zespołu nie są wyłącznie mechanizmami antykorupcyjnymi — są psychologicznym zabezpieczeniem przed metamorfozą władzy.

4.8. Wspólny wniosek: opór jest sygnałem uchybu

Tabela 8. *Siedem mechanizmów oporu: objaw, antidotum, instrument*

Mechanizm	Objaw w debacie	Antidotum	Instrument TechnoSanacji
M1 Awersja do straty	„stracimy pracę, przywileje, bezpieczeństwo”	mapa strat i kompensat; wczesny, widoczny zysk	Karta Psychologiczna Reformy (PS1), mapa strat w RRUS (PS2)
M2 Reaktancja	„narzucają nam”, „bez nas o nas”	partycypacja przed decyzją; wybór; pilotaż z wyjściem	zgromadzenia obywatelskie (PS4), rejestr pilotaży (PS11)
M3 Uzasadnianie systemu	„może i źle, ale przynajmniej wiadomo”	nowa przewidywalność: reguły, kalendarz, panel	mapa drogowa, panel IZO-RP, Kodeks sterowania (501)
M4 Potrzeba domknięcia	„to dyktatura”, teorie spiskowe	proste, widoczne bezpieczniki władzy	Senat, SN, jednokadencyjność, referendum
M5 Polaryzacja afektywna	„to projekt tamtych”	cel nadrzędny; korekta meta-percepcji; język bez oburzenia	Kontrakt ponadpartyjny (104), ranking pomostowy (PS8)
M6 Spirala milczenia	głośna mniejszość wygląda na większość	uwierzytelnione, jawne liczenie	Licznik autentycznego poparcia (PS5)
M7 Patologie władzy	„wiemy lepiej”, tłumienie krytyki	kadencja, rotacja, red team, sygnaliści	208 Jednokadencyjność, red team i sygnaliści (PS10)

W języku cybernetyki opór jest **sprzężeniem zwrotnym ujemnym**: sygnałem, że układ odchyla się od stanu akceptowalnego dla jego elementów. Regulator, który tłumi ten sygnał zamiast go odczytywać, traci informację o stanie systemu — i prędzej czy później zostaje zaskoczony kryzysem. Dlatego TechnoSanacja traktuje opór jak dane: mierzy go, analizuje i koryguje projekt reformy tam, gdzie opór niesie trafną informację o kosztach.

5. Architektura zgody: pięć warstw

Jeżeli siedem mechanizmów opisuje, co blokuje zmianę, pięć warstw zgody opisuje, co ją buduje. Rysunek 7 przedstawia je jako konstrukcję wznoszoną od dołu: bez tożsamości rama moralna nie trafia, bez kompensaty mobilizacja uruchamia przegranych, bez instytucjonalizacji normy zmiana regresuje.

Rysunek 7. *Pięć warstw zgody — od tożsamości do instytucjonalizacji normy*

5.1. W1 — Tożsamość: przedsiębiorcy tożsamości

Nowa psychologia przywództwa (Haslam, Reicher, Platow) pokazuje, że skuteczny przywódca nie narzuca grupie swojej wizji, lecz jest **przedsiębiorcą tożsamości**: definiuje, kim „my" jesteśmy, reprezentuje to „my" i pokazuje, że działa w interesie grupy [T]. Ludzie podążają za tymi, w których widzą „jednego z nas", który „robi to dla nas".

Dla TechnoSanacji oznacza to cztery zasady komunikacyjne [W]:

- **Kontynuacja, nie zerwanie.** „Sanacja" znaczy naprawa. Zmiana przedstawiana jest jako powrót do wartości Rzeczypospolitej — suwerenności, sprawczości, pracy, wspólnoty pokoleń — a nie jako rewolucja. W odróżnieniu od sanacji z 1926 roku, droga TechnoSanacji jest wyłącznie legalna i pokojowa — to rozróżnienie musi być wyraźne w każdym komunikacie.
- **Tożsamość nadrzędna.** „Rzeczpospolita sprawcza", obywatele sprawczy, sojusz trzech pokoleń 3G — ponad podziałem partyjnym.

- **Inkluzja zamiast wroga.** Narracja „my przeciw nim" mobilizuje szybko, ale dzieli trwale. Wrogiem są dysfunkcje — renty, procedury bez wyniku, bezkarność — a nie grupy ludzi.
- **Twarze z różnych światów.** Inżynierka, rolnik z czujnikami, lekarz, nauczycielka, senior-ekspert (Manifest 101) — każdy obywatel musi odnaleźć w projekcie kogoś „takiego jak ja".

5.2. W2 — Rama moralna: jedna reforma, wiele języków

Teoria fundamentów moralnych (Haidt) opisuje kilka intuicji moralnych, które różne grupy ważą różnie: troskę, sprawiedliwość, wolność, lojalność, autorytet i świętość (godność) [T]. Osoby o poglądach progresywnych ważą zwykle mocniej troskę i sprawiedliwość, konserwatywnych — także lojalność, autorytet i świętość. Feinberg i Willer pokazali, że argument **przeramowany** na wartości odbiorcy (moral reframing) jest znacznie skuteczniejszy niż argument w języku nadawcy [K].

Rysunek 8 pokazuje, jak dziewięć postulatów ustrojowych TechnoSanacji (201–209) można ramować w sześciu fundamentach moralnych. Im ciemniejsze pole, tym silniejsze naturalne połączenie.

Rysunek 8. *Matryca moralna dziewięciu postulatów ustrojowych — siła naturalnego połączenia z fundamentami moralnymi [W]*

Przykład dla wiążącego referendum w mObywatelu (201):

- *troska / sprawiedliwość:* „koniec decyzji podejmowanych ponad głowami ludzi; równy głos każdego obywatela";
- *wolność:* „odzyskanie mandatu Narodu — to obywatele są suwerenem, nie partie";
- *lojalność / autorytet:* „wspólnota decyduje o sobie; najwyższa władza Narodu zapisana w Konstytucji";
- *godność:* „obywatel nie jest petentem, lecz współwłaścicielem państwa".

Zasada: każdy komunikat reformy powinien istnieć w co najmniej trzech matrycach moralnych, testowanych na różnych grupach odbiorców [W].

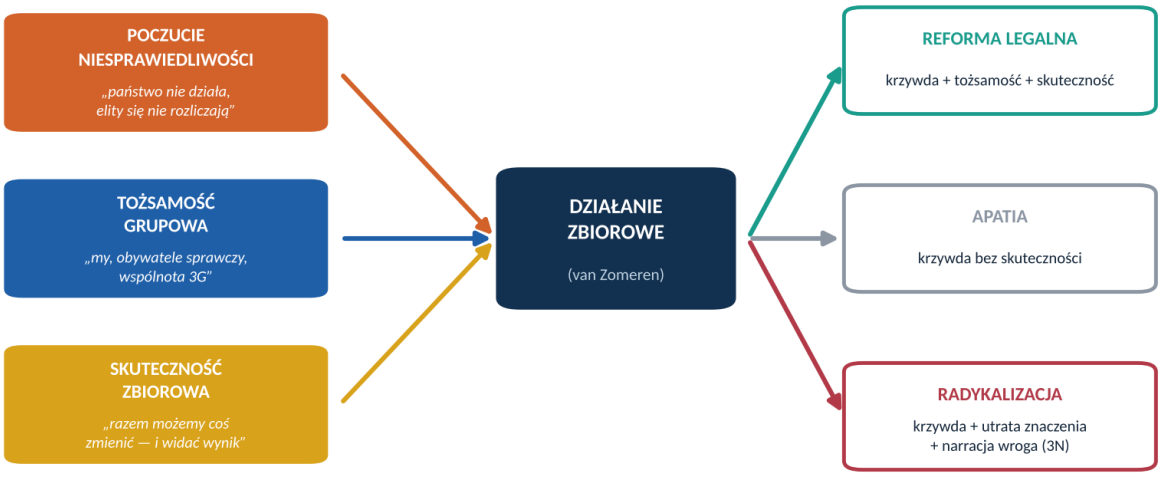
5.3. W3 — Kompensata i sprawiedliwość proceduralna

Trzecia warstwa łączy dwa mechanizmy. **Kompensata** odpowiada na awersję do straty (M1): kto traci, dostaje coś konkretnego, wcześnie i widocznie — przekwalifikowanie, okres przejściowy, nową rolę, udział w korzyściach. **Sprawiedliwość proceduralna** odpowiada na reaktancję (M2): nawet ci, którzy tracą, akceptują decyzję, jeśli proces był uczciwy, wysłuchano ich, a uzasadnienie jest jawne.

Kontrakt Społeczny zawiera już instrument, który można rozbudować: Roczny Rachunek Umowy Społecznej (§3) [Z]. Proponuje się, aby jego obowiązkową częścią była **mapa strat i kompensat** każdej reformy ustrojowej wdrażanej w danym roku (PS2).

5.4. W4 — Wpływ i mobilizacja: model SIMCA

Model tożsamości społecznej w działaniu zbiorowym (SIMCA, van Zomeren i in. 2008) mówi, że ludzie angażują się w działanie zbiorowe, gdy łączą się trzy czynniki: poczucie niesprawiedliwości, tożsamość grupowa i przekonanie o skuteczności grupy [T]. Rysunek 9 pokazuje trzy możliwe skutki: legalną reformę, apatię albo radykalizację.

Rysunek 9. *Model SIMCA w zmianie ustrojowej — ta sama krzywda prowadzi do reformy, apatii albo radykalizacji*

Kluczowa lekcja: **sama krzywda bez skuteczności prowadzi do apatii albo do radykalizacji**. Teoria dążenia do znaczenia (Kruglanski: potrzeba — narracja — sieć, 3N) dodaje, że utrata statusu, np. zawodowego w erze automatyzacji, jest paliwem radykalizmu, jeśli spotka się z narracją wroga i siecią, która ją podsyca [K]. Odpowiedzią jest **narracja sprawczości**: powinności obywatelskie (206), Program 2G (517), Kluby (515), Konto Sprawczości Ery AI (§19 Kontraktu) — i przede wszystkim małe, widoczne zwycięstwa. Karl Weick nazwał to strategią „małych zwycięstw": konkretne, osiągalne rezultaty budują poczucie skuteczności lepiej niż wielkie, odległe cele [T].

Komunikacja zagrożenia podlega tej samej zasadzie. Model rozszerzonej równoległej odpowiedzi (EPPM, Witte 1992) pokazuje, że komunikat strachu działa tylko wtedy, gdy towarzyszy mu komunikat skuteczności — co konkretnie mogę zrobić [T]. Inaczej wywołuje

wyparcie albo zapotrzebowanie na autorytaryzm. Dlatego odporność państwa (405) powinna być komunikowana jako **umiejętność**, nie jako strach.

5.5. W5 — Instytucjonalizacja normy

Ostatnia warstwa „zamraża" zmianę. Cztery narzędzia mają najlepsze podstawy w badaniach [K]:

- **Normy dynamiczne** — komunikat „coraz więcej gmin wdraża..." działa lepiej niż „większość jeszcze nie...", bo pokazuje kierunek ruchu (Sparkman i Walton 2017).
- **Normy bliskie** — norma grupy, z którą się identyfikujemy (moja gmina, mój klub, moje pokolenie), działa silniej niż norma ogólna (Cialdini i in.).
- **Jawne opcje domyślne** — architektura wyboru w usługach publicznych (mObywatel) może ułatwiać pożądane zachowania, ale musi być jawna i odwracalna; inaczej wraca reaktancja.
- **Boost zamiast nudge** — tam, gdzie to możliwe, państwo wzmacnia kompetencje obywatela (boost), zamiast kierować jego wyborem (nudge) (Hertwig i Grüne-Yanoff 2017) [T].

Badanie z korpusu pokazuje też granicę norm: wraz ze wzrostem postrzeganego ryzyka efekt norm społecznych słabnie o ok. 25%, a efekt zaufania do instytucji — o ok. 43% [K]. W kryzysie norma i zaufanie muszą więc być zbudowane wcześniej; w czasie samego kryzysu działają słabiej.

5.6. Karta Psychologiczna Reformy

Wszystkie pięć warstw spotyka się w jednym instrumencie: **Karcie Psychologicznej Reformy (KPR)**, sporządzanej obok karty prawnej i finansowej w ocenie skutków regulacji. Wzór z przykładem wypełnienia zawiera Aneks C.

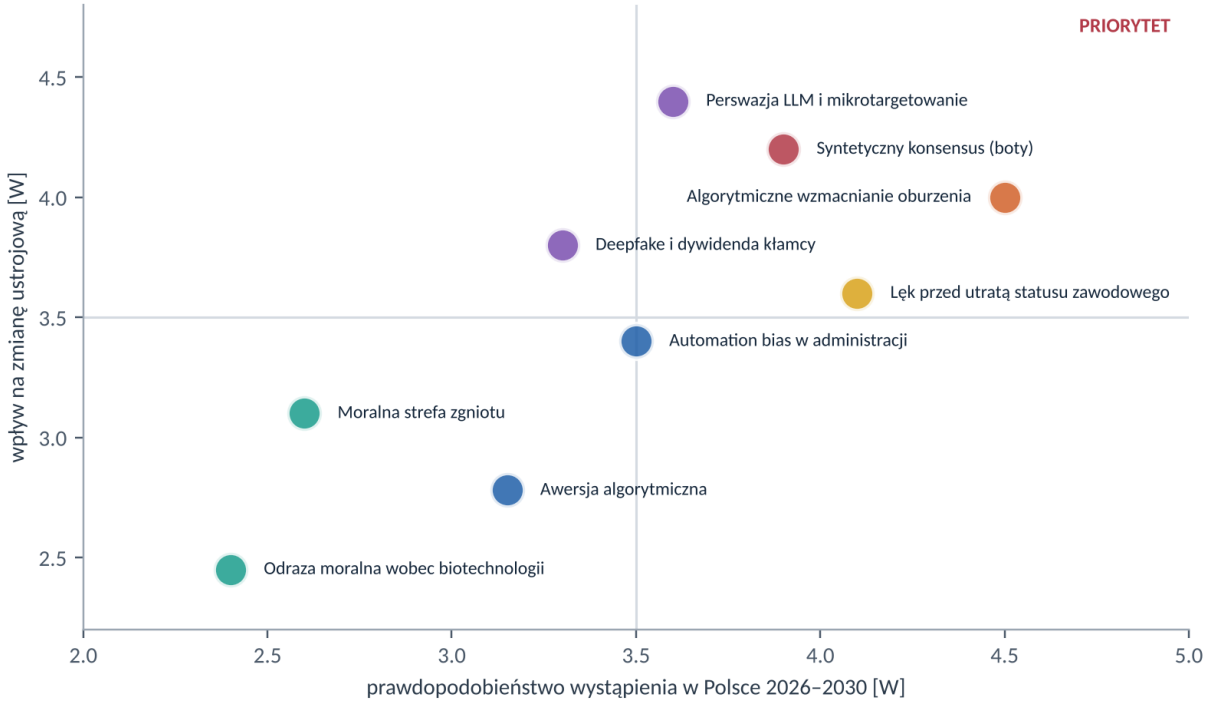
Tabela 9. *Karta Psychologiczna Reformy — dziesięć pól*

Pole	Pytanie kontrolne	Czynnik formuły
1. Tożsamość	Jak reforma wpisuje się w „my" obywateli? Jaki cel nadrzędny łączy grupy?	T
2. Ramowanie	Jak brzmi komunikat w trzech matrycach moralnych? Wyniki testu na grupach.	T
3. Mapa strat	Kto traci, ile, kiedy?	C
4. Kompensata	Co dostają przegrani, kiedy i w jakiej formie?	C
5. Ryzyko reaktancji	Gdzie odbieramy wybór? Jaka jest opcja wyjścia?	W
6. Partycypacja	Kto i kiedy współdecydował przed decyzją? Co zmieniono po konsultacjach?	W
7. Pierwszy widoczny wynik	Jaki wynik i kiedy obywatel zobaczy przed pierwszym przeglądem?	W, E
8. Norma	Jak będzie liczone i pokazywane rzeczywiste poparcie i wdrożenie?	E
9. Ryzyka epistemiczne	Jakie ataki dezinformacyjne są prawdopodobne? Plan prebunkingu.	E
10. Pomiar	Zaufanie, reaktancja i poczucie wpływu przed i po reformie (Panel Zaufania RP)	wszystkie

6. Era AI: nowe pole psychologiczne zmiany ustrojowej

6.1. Dlaczego sztuczna inteligencja zmienia psychologię polityki

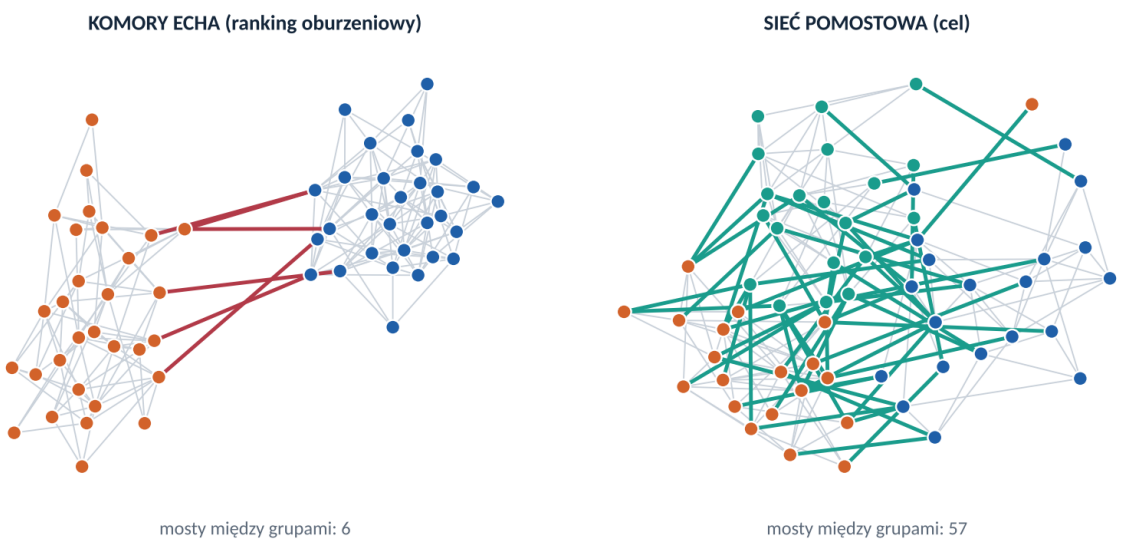
Rewolucja AI nie wymyśliła nowych mechanizmów psychologicznych — ale zmieniła ich skalę, szybkość i precyzję. To, co dawniej wymagało tysięcy agitatorów i lat pracy, dziś może wykonać system w kilka dni. Rysunek 10 lokuje dziewięć zjawisk ery AI na mapie prawdopodobieństwa i wpływu na zmianę ustrojową.

Rysunek 10. *Mapa zjawisk ery AI — prawdopodobieństwo wystąpienia w Polsce i wpływ na zmianę ustrojową [W]*

6.2. Algorytmiczne wzmacnianie oburzenia

Systemy rekomendacji optymalizują zaangażowanie, a największe zaangażowanie wywołują treści moralnie oburzające i wrogie wobec innych grup [K]. W efekcie algorytm, choć nie ma żadnych poglądów politycznych, systematycznie nagradza język polaryzacji. Symulacja S3 (rozdz. 8.4) pokazuje, że ranking premiujący treści z dużym dystansem opinii zwiększa udział pozycji skrajnych z kilku do niemal pięćdziesięciu procent, a ranking pomostowy — premiujący treści akceptowane przez różne grupy — utrzymuje go poniżej 3% [M]. Rysunek 11 ilustruje dwie topologie sieci: komory echa i sieć pomostową.

Rysunek 11. *Komory echa i sieć pomostowa — ta sama liczba ludzi, inna liczba mostów między grupami*

Ważny niuans: samo pokazywanie ludziom poglądów przeciwników nie wystarcza i może zwiększać polaryzację, jeśli są to treści najbardziej skrajne (Bail i in. 2018) [K]. Ranking pomostowy nie polega na „pokazywaniu drugiej strony", lecz na premiowaniu treści, które zyskują aprobatę **u ludzi o różnych poglądach** — tak działają m.in. systemy uwag społecznościowych i platformy deliberacyjne typu Polis [K].

6.3. Perswazja modeli językowych i mikrotargetowanie

Duże modele językowe potrafią prowadzić rozmowę przekonującą na poziomie porównywalnym z ludźmi, a z dostępem do danych osobowych rozmówcy — skuteczniej. W badaniu Salviego i współpracowników personalizacja zwiększała szansę zmiany stanowiska o ok. 81% w porównaniu z perswazją bez danych [K]. Jednocześnie inne badania nie znajdują przewagi mikrotargetowania nad dobrze napisanym komunikatem ogólnym [K]. Wniosek ostrożny, ale jasny: ryzyko hiperpersonalizowanego wpływu na referenda i wybory jest realne, a jego skala zależy od dostępu do danych psychometrycznych.

Ta sama technologia może jednak działać w obronie. Costello, Pennycook i Rand (2024) wykazali, że krótka rozmowa z modelem AI opartym na faktach trwale zmniejszyła przekonania spiskowe uczestników o około jedną piątą [K]. AI jest więc narzędziem podwójnego zastosowania także w psychologii: może manipulować i może prostować. Rozstrzyga o tym reżim prawny i jawność.

6.4. Syntetyczny konsensus i deepfake

Boty i konta-marionetki potrafią tworzyć wrażenie, że „wszyscy tak myślą" — fałszywą normę społeczną. Symulacja S1 (rozdz. 8.2) pokazuje, że już około 10% syntetycznych sygnałów w otoczeniu informacyjnym przełącza wynik kaskady: gasi autentyczną kaskadę poparcia albo wywołuje sztuczną [M]. Deepfake dodaje drugi efekt — **dywidendę kłamcy** (Chesney i Citron 2019): gdy wszyscy wiedzą, że nagranie można sfałszować, każdy może zaprzeczyć prawdziwemu nagraniu [T]. Erozji ulega wtedy samo zaufanie do dowodów — czynnik E formuły zgody.

6.5. Automation bias i „Milgram 2.0”

W administracji wspieranej przez AI pojawiają się dwa przeciwstawne błędy. **Awersja algorytmiczna**: ludzie odrzucają algorytm po zobaczeniu jednego jego błędu, nawet jeśli jest on trafniejszy niż człowiek (Dietvorst i in. 2015) [T]. **Faworyzacja algorytmiczna i automation bias**: ludzie nadmiernie ufają rekomendacji maszyny, przestają weryfikować i przeoczają jej błędy (Parasuraman i Manzey 2010) [T]. Ten drugi błąd jest groźniejszy w państwie, bo prowadzi do zjawiska, które można nazwać „Milgram 2.0”: urzędnik wykonuje decyzję, bo „system tak wskazał”, przenosząc odpowiedzialność na maszynę — podobnie jak uczestnicy eksperymentów Milgrama przenosili ją na autorytet.

Bezpiecznik: człowiek w pętli z realnym prawem weta i odpowiedzialnością. Kodeks sterowania (501) przewiduje jawny rejestr systemów AI w administracji ze wskaźnikiem odstępstw człowieka od rekomendacji [Z]. Ten wskaźnik jest bezpośrednią miarą automation bias: wartość bliska zeru oznacza, że człowiek w pętli przestał myśleć; wartość bardzo wysoka — że system jest bezużyteczny lub urzędnik go bojkotuje. Badania z korpusu pokazują, że kompetencje w zakresie AI silnie zwiększają zaufanie ($\beta \approx 0{,}46$) i obniżają lęk ($\beta \approx -0{,}39$) [K] — dlatego szkolenia są warunkiem, a nie dodatkiem.

6.6. Moralna strefa zgniotu i paternalizm algorytmiczny

Madeleine Elish opisała **moralną strefę zgniotu**: w systemach człowiek–maszyna winą za błąd obarcza się operatora, który był ostatnim ogniwem, a nie projektanta systemu — tak jak strefa zgniotu samochodu przyjmuje uderzenie [K]. Paternalizm algorytmiczny dodaje drugi problem: „obiektywny algorytm” rozmywa sprawcę decyzji i gasi kontrolę społeczną. Odpowiedź to **odpowiedzialność łańcucha**: jawny właściciel wyniku (§25 Kontraktu), audyt modelu, rejestr decyzji, prawo do wyjaśnienia i odwołania do człowieka (art. 27 i 83–84 projektu Konstytucji 2030) [Z].

6.7. Lęk przed utratą znaczenia zawodowego

Automatyzacja pracy umysłowej uderza w coś więcej niż dochód — w status, tożsamość zawodową i poczucie znaczenia. Teoria dążenia do znaczenia przewiduje, że utrata znaczenia jest jednym z najsilniejszych motorów radykalizacji, jeśli spotka się z narracją wroga [K]. To bezpośrednio dotyczy zmiany ustrojowej: jeśli reformy państwa zbiegną się z falą automatyzacji, przegrani automatyzacji mogą stać się przeciwnikami reform. Odpowiedzią są: ochrona pierwszego szczebla kariery (§20 Kontraktu), Konto Sprawczości Ery AI (§19), edukacja przez działanie (303) i — psychologicznie najważniejsze — nowa rola: przedsiębiorca ery AI jako „orkiestrator zdolności” (Manifest 101) [Z].

6.8. Roboty autonomiczne i biotechnologia

Roboty i biotechnologia budzą reakcje psychologiczne odmienne od AI. Wobec robotów działa antropomorfizacja i efekt „doliny niesamowitości”; wobec robotów w opiece nad seniorami — obawa przed dehumanizacją. Wobec biotechnologii działa odraza moralna i intuicja świętości („nie igrać z naturą”), które są silne nawet wtedy, gdy ryzyko jest małe [T]. W obronności rośnie dylemat systemów autonomicznych: kto odpowiada za decyzję o użyciu siły. Kontrakt odpowiada jednoznacznie: decyzje o użyciu siły, o wolności i o dziecku podejmuje człowiek

(§30) [Z]. Psychologicznie ta zasada jest warunkiem akceptacji — bez niej każda nowa technologia staje się paliwem lęku.

6.9. Sześć bezpieczników epistemicznych

Tabela 10. *Zjawiska ery AI, ich efekt dla zmiany ustrojowej i bezpieczniki*

Zjawisko	Efekt dla zmiany ustrojowej	Bezpiecznik
Algorytmiczne wzmacnianie oburzenia, komory echa	polaryzacja afektywna, trudność budowy większości	ład medialny z pętlą zwrotną; audyt ryzyka systemowego (DSA); ranking pomostowy; język bez oburzenia
Perswazja LLM, mikrotargetowanie psychometryczne	hiperpersonalizowany wpływ na referenda i wybory	rozporządzenie 2024/900, AI Act art. 5, RODO art. 9; zakaz targetowania na danych wrażliwych
Syntetyczny konsensus (boty)	fałszywe normy społeczne, spirala milczenia	uwierzytelnione kanały partycypacji (mObywatel); jawna metodologia liczenia poparcia
Deepfake i dywidenda kłamcy	erozja zaufania do dowodów	proweniencja treści (AI Act art. 50); prebunking w edukacji obywatelskiej
Awersja i faworyzacja algorytmiczna	odrzucenie AI albo bezkrytyczne posłuszeństwo	człowiek w pętli z prawem weta; wskaźnik odstępstw; szkolenia
Moralna strefa zgniotu	winny operator, nie projektant	właściciel wyniku, audyt modelu, rejestr decyzji
Paternalizm algorytmiczny	rozmycie sprawcy decyzji	prawo do wyjaśnienia i odwołania do człowieka

Z tej tabeli wynika sześć bezpieczników epistemicznych B1–B6, przedstawionych na Rysunek 12. Wspólnie chronią czynnik E formuły zgody.

Rysunek 12. *Sześć bezpieczników epistemicznych B1–B6 chroniących zaufanie epistemiczne*

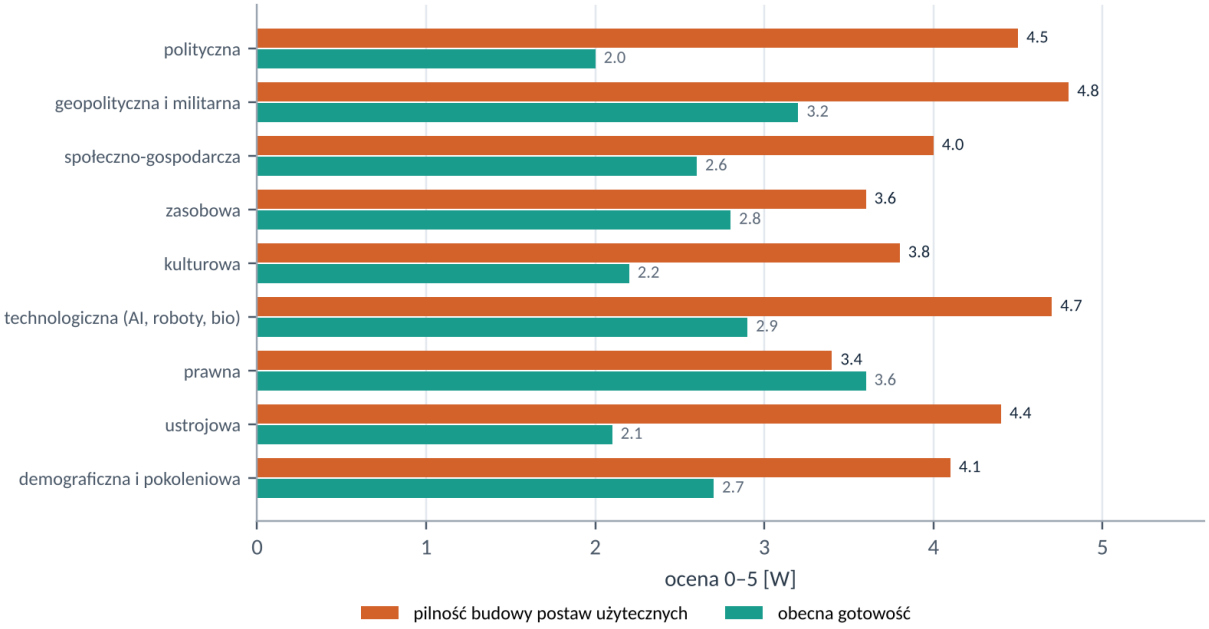
1. **B1 — Proweniencja treści.** Treści syntetyczne są znakowane (AI Act art. 50, stosowany od 2 sierpnia 2026 r.) [Z]; komunikacja organów publicznych i mediów publicznych stosuje standard pochodzenia treści.

2. **B2 — Uwierzytelnione kanały.** Konsultacje, petycje i deklaracje poparcia, które mają wpływać na decyzje publiczne, są liczone w kanałach z uwierzytelnieniem („jedna osoba — jeden głos") i z jawną metodologią.
3. **B3 — Inokulacja (prebunking).** Uprzedzające wyjaśnianie technik manipulacji zwiększa odporność na dezinformację; kampanie terenowe z udziałem milionów użytkowników potwierdziły efekt (Roozenbeek i in. 2022) [K].
4. **B4 — Ranking pomostowy.** Wobec bardzo dużych platform państwo i UE egzekwują ocenę ryzyk systemowych dla dyskursu obywatelskiego (DSA art. 34–35) [Z], w tym ryzyka polaryzacji, oraz opcję kanału bez profilowania.
5. **B5 — Człowiek w pętli.** Realne prawo weta, wskaźnik odstępstw, ochrona urzędnika podważającego algorytm, odpowiedzialność łańcucha.
6. **B6 — Zakaz psychometrycznego mikrotargetowania.** Rozporządzenie 2024/900 zakazuje targetowania reklamy politycznej z wykorzystaniem szczególnych kategorii danych osobowych [Z]; państwo wspiera jawne repozytorium reklam politycznych.

CZĘŚĆ DRUGA. ANALIZY, SYMULACJE, ROZWAŻANIE, UZASADNIENIA

7. Analizy strategiczne: dlaczego postawy użyteczne trzeba budować teraz

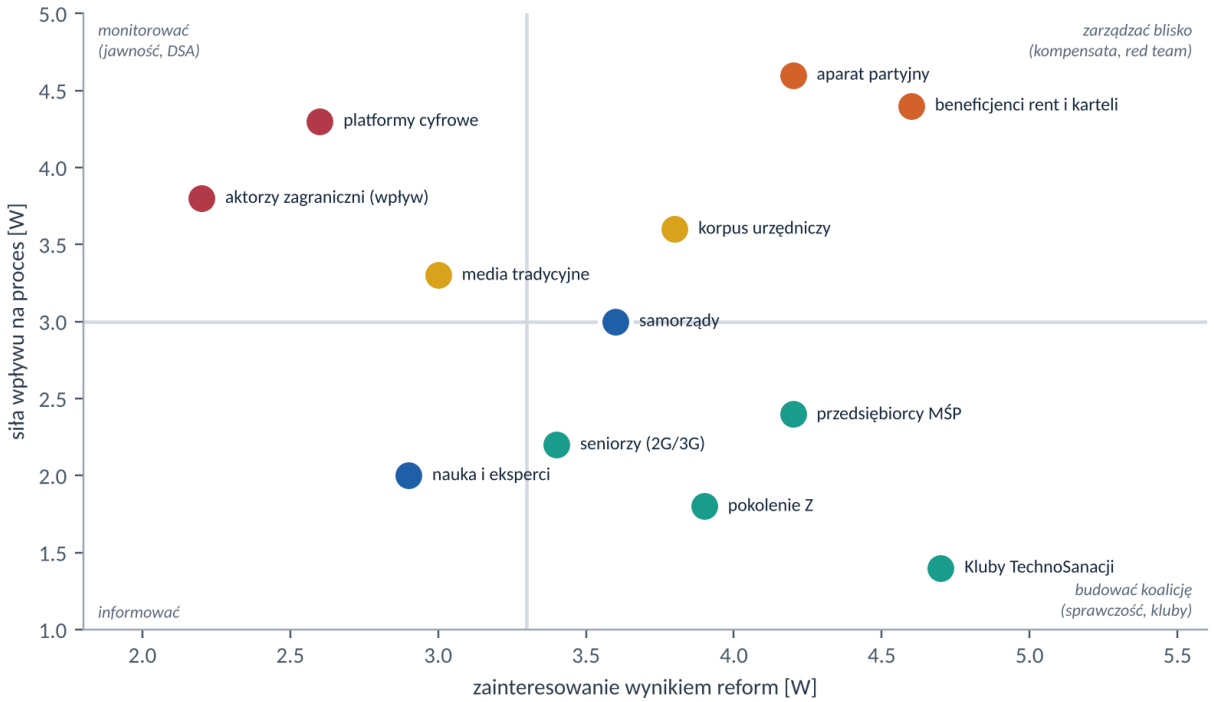
Dziewięć analiz odpowiada na jedno pytanie: dlaczego budowanie postaw społecznych użytecznych dla nowej ery — zaufania, sprawczości, odporności poznawczej, gotowości do współpracy z AI pod kontrolą człowieka — jest warunkiem bezpiecznego państwa, konkurencyjnej gospodarki, kreatywnego społeczeństwa i ładu ustrojowego opartego na cybernetyce. Rysunek 13 zestawia pilność i obecną gotowość w każdym z dziewięciu wymiarów [W].

Rysunek 13. *Bilans dziewięciu analiz — pilność budowy postaw użytecznych i obecna gotowość [W]*

7.1. Analiza polityczna

System partyjny Rzeczypospolitej utrwala polaryzację, bo opłaca się ona obu głównym obozom: mobilizuje własny elektorat taniej niż program. W takim układzie każda głęboka reforma ustrojowa jest blokowana przez pytanie „kto na tym zyska wyborczo?". Rysunek 14 przedstawia mapę interesariuszy zmiany według siły wpływu i zainteresowania wynikiem.

Rysunek 14. *Mapa interesariuszy zmiany ustrojowej — siła wpływu i zainteresowanie wynikiem reform [W]*

Wnioski polityczne [W]. Po pierwsze, aktorzy o najsilniejszym wpływie (aparat partyjny, beneficjenci rent) mają interes w status quo — strategia musi ich „zarządzać blisko": kompensata, jawność wpływu (§38 Kontraktu), red team. Po drugie, aktorzy o najsilniejszym zainteresowaniu i słabym wpływie (MŚP, pokolenie Z, seniorzy, Kluby) to naturalna koalicja zmiany — trzeba im dać narzędzia wpływu. Po trzecie, aktorzy zewnętrzni (operacje wpływu) i platformy mają dużą siłę i mały interes w dobrej deliberacji — wobec nich działa wyłącznie prawo i jawność. Kontrakt Społeczny (104) jako deklaracja ponadpartyjna jest odpowiedzią na problem polityczny w jego psychologicznym rdzeniu: usuwa reformę z logiki „czyje".

7.2. Analiza geopolityczna i militarna

Wojna kognitywna jest stałym elementem konfrontacji Rosji z Zachodem: jej celem nie jest przekonanie do konkretnej tezy, lecz osłabienie zaufania, pogłębienie podziałów i sparaliżowanie zdolności do wspólnego działania [K]. Państwa frontowe budują odpowiedź instytucjonalną: Szwecja powołała w 2022 r. Agencję Obrony Psychologicznej, Finlandia rozwija model bezpieczeństwa kompleksowego, w którym odporność psychiczna społeczeństwa jest jednym z filarów, Singapur ma jawny filar psychologiczny w obronie totalnej [K].

Dla Rzeczypospolitej wniosek jest bezpośredni. Odporność militarna zależy od woli obrony, a wola obrony — od zaufania do państwa, poczucia wspólnoty i przekonania, że wysiłek jest sprawiedliwie rozłożony. Kontrakt Społeczny wiąże to w §6–§7 (Powszechny Kontrakt Obronny, równe ciężary) [Z], a Strategia transformacji (105) mierzy w programie P7 zaufanie i gotowość do obrony [Z]. Psychologia społeczna dostarcza brakującej warstwy: jak te postawy budować i chronić w warunkach wojny informacyjnej.

7.3. Analiza społeczno-gospodarcza

Zaufanie jest kapitałem ekonomicznym. Społeczeństwa wysokiego zaufania mają niższe koszty transakcyjne, łatwiej tworzą duże organizacje i szybciej przyjmują innowacje (Fukuyama; Knack i Keefer) [T]. Z korpusu: wzrost gotowości państwa do zarządzania o 10 punktów wiąże się ze wzrostem zaufania do rządu krajowego o ok. 1,7 pkt proc. i do UE o ok. 2 pkt proc. [K] — zaufanie odpowiada na sprawność, a nie tylko na komunikację.

Rewolucja AI zwiększa stawkę. Automatyzacja zmieni strukturę zatrudnienia, a przegrani automatyzacji będą skoncentrowani w konkretnych zawodach i regionach — dokładnie w układzie, który teoria perspektywy i logika działania zbiorowego opisują jako najgroźniejszy dla reform. Postawy użyteczne gospodarczo to: gotowość do uczenia się przez całe życie, przedsiębiorczość z agentami AI (510), zaufanie do współpracy poza kręgiem rodziny i znajomych oraz akceptacja konkurencji zamiast rent.

7.4. Analiza zasobowa

W ujęciu zasobowym (VRIO) kapitał społeczny Rzeczypospolitej ma zasoby **cenne i rzadkie**: gęstą sieć organizacji lokalnych (ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, parafie, stowarzyszenia), tradycję samoorganizacji w kryzysie (od Solidarności po pomoc uchodźcom z Ukrainy w 2022 r.) i infrastrukturę cyfrowej tożsamości [T]. Słabością jest **organizacja**: zasoby te nie są połączone z procesem decyzyjnym państwa. Kluby TechnoSanacji (515) i Inicjatywa 3G (411) proponują właśnie tę organizację — sieć lokalnych węzłów, w których wiedza, kompetencje i zaufanie zamieniają się w działanie i kontrolę obietnic.

7.5. Analiza kulturowa

Polska kultura polityczna łączy wysoką awersję do niepewności (w badaniach Hofstede jedną z najwyższych w Europie) [K], silną tożsamość narodową, tradycję oporu wobec władzy narzuconej i nieufność wobec instytucji. Ta mieszanka tłumaczy dwa pozornie sprzeczne zjawiska: Polacy potrafią w kryzysie zorganizować się z zadziwiającą skutecznością, a jednocześnie odrzucają reformy, których nie rozumieją lub które wydają się narzucone.

Wniosek kulturowy [W]: TechnoSanacja powinna (1) redukować niepewność przez jasne reguły, kalendarz i bezpieczniki (M3, M4), (2) odwoływać się do tradycji oddolnej sprawczości (Solidarność jako ruch 10 milionów ludzi to najpotężniejszy w polskiej historii przykład działania zbiorowego według modelu SIMCA) i (3) unikać języka odgórnej modernizacji („musicie się dostosować"), który aktywuje reaktancję.

7.6. Analiza technologiczna: AI, roboty autonomiczne, biotechnologia

Triada technologiczna zmienia psychologię polityki w trzech wymiarach (rozdz. 6). **AI** zmienia ekonomię perswazji i ekonomię prawdy: tanieje produkcja przekonującej treści i drożeje weryfikacja. **Roboty autonomiczne** zmieniają poczucie bezpieczeństwa i statusu pracy fizycznej oraz stawiają pytanie o odpowiedzialność za użycie siły. **Biotechnologia** budzi intuicje moralne dotyczące świętości życia i ingerencji w naturę.

Postawy użyteczne technologicznie nie są ani entuzjazmem, ani lękiem, lecz **skalibrowanym zaufaniem**: ufam systemowi w takim stopniu, w jakim jest on sprawdzalny, i zachowuję

zdolność do zatrzymania go. To psychologiczny odpowiednik zasady Manifestu „Człowiek decyduje, AI wzmacnia" [Z].

7.7. Analiza prawna

Ramy prawne dla psychologii zmiany w erze AI powstały w UE w latach 2022–2025 i w dużej części już obowiązują [Z]:

Tabela 11. *Akty prawne kształtujące psychologiczne pole zmiany ustrojowej*

Akt	Przepis	Znaczenie psychologiczne	Luka / działanie [W]
AI Act 2024/1689	art. 5 — zakaz technik podprogowych, manipulacyjnych i wykorzystujących słabości; stosowany od 2.02.2025 [Z]	granica między perswazją a manipulacją	brak krajowych wytycznych dla komunikacji publicznej (PS13)
AI Act 2024/1689	art. 50 — przejrzystość treści syntetycznych; od 2.08.2026 [Z]	ochrona zaufania do dowodów	standard proweniencji w organach publicznych (PS7)
DSA 2022/2065	art. 34–35 — ryzyka systemowe dla dyskursu obywatelskiego i wyborów; art. 38 — rekomendacje bez profilowania [Z]	ranking a polaryzacja	krajowy wkład w audyty ryzyka polaryzacji (PS8)
Rozporządzenie 2024/900	przejrzystość i targetowanie reklamy politycznej; stosowane od 10.10.2025 [Z]	zakaz psychometrycznego mikrotargetowania na danych wrażliwych	repozytorium reklam, egzekucja w referendach
EMFA 2024/1083	niezależność mediów publicznych, przejrzystość własności [Z]	zaufanie do informacji	spójność z Ładem medialnym (304)
RODO 2016/679	art. 9 — dane o poglądach politycznych; art. 22 — decyzje zautomatyzowane [Z]	ochrona przed profilowaniem i paternalizmem algorytmicznym	prawo do wyjaśnienia w administracji
Dyrektywa 2019/1937 i ustawa o ochronie sygnalistów (2024)	ochrona zgłaszających naruszenia [Z]	przełamanie milczenia organizacyjnego	kanały sygnalistów dla reform ustrojowych (PS10)
Konwencja ramowa RE o AI (CETS 225)	prawa człowieka, demokracja i praworządność w cyklu życia AI [Z]	ochrona procesów demokratycznych	ratyfikacja i wdrożenie
Konstytucja RP	art. 4, 61, 118, 125 [Z]	zwierzchnictwo Narodu, informacja, inicjatywa, referendum	wiążące referendum w mObywatelu (201)
Ustawa o systemach sztucznej inteligencji (2026)	organ nadzoru KRiBSI, piaskownica [Z]	instytucja nadzoru nad AI	rejestr AI administracji ze wskaźnikiem odstępstw

Wniosek prawny: Polska nie potrzebuje nowego „prawa psychologicznego". Potrzebuje **wykonania** istniejących ram i trzech uzupełnień: Karty Psychologicznej Reformy w ocenie skutków regulacji, standardu liczenia poparcia w kanałach uwierzytelnionych oraz wytycznych dla komunikacji organów publicznych odróżniających jawną perswazję od manipulacji [W].

7.8. Analiza ustrojowa

Każdy z dziewięciu postulatów ustrojowych TechnoSanacji (201–209) ma swój profil psychologiczny — inny rodzaj oporu i inny rodzaj zgody.

Tabela 12. *Profil psychologiczny dziewięciu postulatów ustrojowych*

Postulat	Główny mechanizm oporu	Główna warstwa zgody	Kluczowy bezpiecznik psychologiczny
201 Referendum w mObywatelu	M4 lęk przed „rządami tłumu" i manipulacją	W4 wpływ	B2 uwierzytelnienie, B6 zakaz mikrotargetowania, deliberacja przed głosowaniem
202 Prezydent — zintegrowana egzekutywa	M4 lęk przed autorytaryzmem	W1 tożsamość (jasna odpowiedzialność)	widoczne bezpieczniki: Senat, SN, jednokadencyjność
203 Senat 100	M1 strata (likwidacja izby)	W3 sprawiedliwość proceduralna	ramowanie „lepsza kontrola", nie „mniej demokracji"
204 Wybieralny SN	M5 polaryzacja	W2 rama moralna (sprawiedliwość)	bezpieczniki przeciw upartyjnieniu wyborów sędziów
205 Sejmiki	M3 przywiązanie do istniejącej struktury	W4 wpływ lokalny	normy bliskie, małe zwycięstwa
206 Powinności obywatelskie	M2 reaktancja („obowiązek")	W1 tożsamość obywatelska	symetria praw i powinności, wybór formy
207 Administracja z AI	M1 strata etatów, automation bias	W3 kompensata	ochrona pierwszego szczebla kariery, wskaźnik odstępstw
208 Jednokadencyjność	M1 strata dla elit	W2 rama (uczciwość, odnowa)	karencja i godne ścieżki po kadencji
209 Controlling cybernetyczny	M3 lęk przed „nadzorem"	W5 instytucjonalizacja	jawność wyników, zakaz scoringu obywateli (§34)

Wniosek ustrojowy [W]: program dziewięciu postulatów nie powinien być komunikowany jako jeden pakiet, bo pakiet sumuje opory wszystkich grup. Lepsza jest sekwencja, która zaczyna od postulatów o niskim oporze i wysokim wpływie (controlling, sejmiki, referendum lokalne w mObywatelu), buduje kapitał zaufania i dopiero potem przechodzi do zmian o wysokim oporze (struktura egzekutywy i legislatywy).

7.9. Analiza demograficzna i pokoleniowa

Polska starzeje się szybko; jednocześnie pokolenie Z wchodzi na rynek pracy w momencie rewolucji AI. Badania pokazują, że młodzi w wielu krajach są bardziej otwarci na zmianę ustroju i mniej przywiązani do istniejących instytucji, ale też bardziej narażeni na polaryzację w mediach społecznościowych; seniorzy są bardziej narażeni na niektóre formy dezinformacji, ale mają pamięć, doświadczenie i czas na aktywność obywatelską [K].

Inicjatywa 3G (411) i Program 2G (517) są w tym kontekście nie tylko programami społecznymi, lecz **infrastrukturą psychologiczną**: łączą tożsamości pokoleniowe w tożsamość nadrzędną, łączą intuicję cyfrową z doświadczeniem i tworzą zespoły, w których prebunking może działać wzajemnie — młodzi uczą seniorów rozpoznawać deepfake, seniorzy uczą młodych rozpoznawać manipulację historyczną i emocjonalną.

7.10. Synteza: SWOT, scenariusze i pole sił

Rysunek 15 zestawia mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia psychospołecznego pola zmiany ustrojowej.

Rysunek 15. *Analiza SWOT psychospołecznego pola zmiany ustrojowej Rzeczypospolitej [W]*

Z SWOT wynikają cztery strategie TOWS [W]:

- **SO (mocne × szanse):** wykorzystać mObywatel i ramy UE do budowy uwierzytelnionej partycypacji i licznika autentycznego poparcia (PS4, PS5).
- **WO (słabe × szanse):** użyć AI jako narzędzia debunkingu i deliberacji do odbudowy zaufania; wprowadzić pomiar psychologicznych skutków reform (PS3, PS13).
- **ST (mocne × zagrożenia):** oprzeć odporność na wojnę kognitywną o sieć lokalnych organizacji i Klubów (PS6, PS14).
- **WT (słabe × zagrożenia):** przeciw polaryzacji i radykalizacji przegranych — mapa strat, cel nadrzędny, ranking pomostowy (PS2, PS8).

Rysunek 16 przedstawia cztery scenariusze na 2030 rok w układzie dwóch osi: zaufania epistemicznego i sprawczości obywateli.

Rysunek 16. *Cztery scenariusze 2030 — zaufanie epistemiczne × sprawczość obywateli*

Scenariusz A „TechnoRepublika zgody" jest celem. Scenariusz B „Technokracja bez zgody" jest najbardziej podstępnym zagrożeniem dla projektu technologicznego: sprawne algorytmy przy biernych obywatelach dają złudzenie sukcesu do pierwszego kryzysu, w którym brak zgody ujawnia się jako masowa reaktancja. Scenariusz C „Mobilizacja populistyczna" to energia zmiany sterowana narracjami, z ryzykiem autorytarnego skrótu. Scenariusz D „Anomia i dryf" to kontynuacja obecnych trendów bez interwencji.

8. Symulacje: pięć eksperymentów modelu RP-PSY

8.1. Metoda i ograniczenia

Model RP-PSY to zestaw pięciu prostych modeli agentowych i dynamiki systemowej, zbudowanych na potrzeby tej publikacji na podstawie klasycznych teorii psychologii społecznej. Każdy eksperyment odpowiada na jedno pytanie strategiczne. Kod (Python, licencja CC BY 4.0) jest dołączony do publikacji; wyniki są powtarzalne przy podanych ziarnach losowania.

ZASTRZEŻENIE METODOLOGICZNE

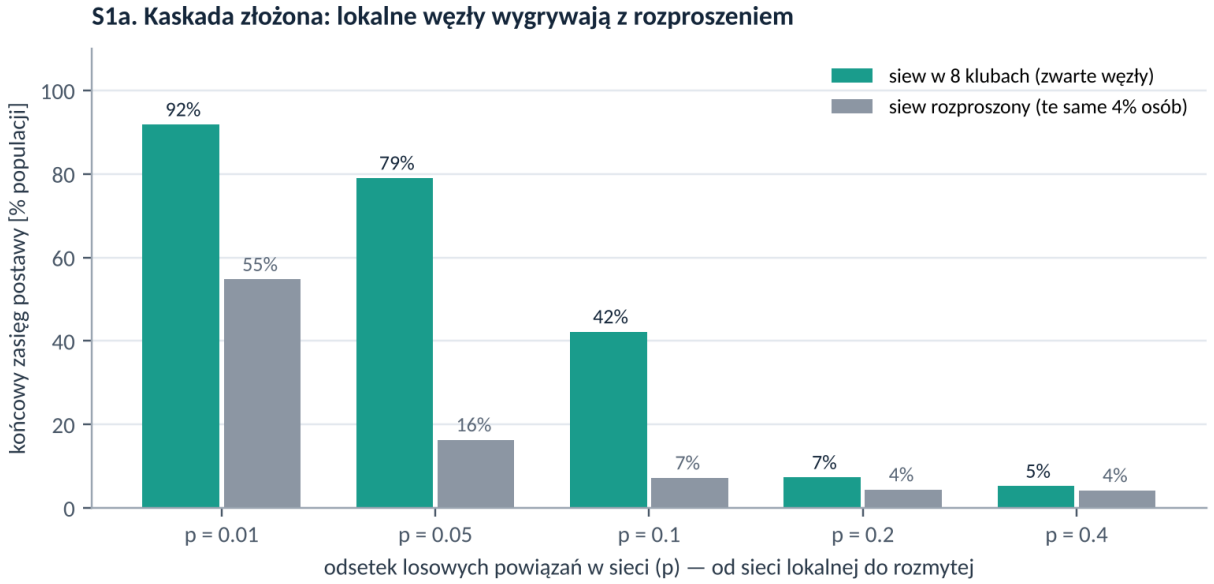
Wyniki modelu RP-PSY oznaczone [M] pokazują **mechanizm i rząd wielkości**, nie prognozę. Parametry dobrano tak, aby odpowiadały wartościom z literatury tam, gdzie są dostępne (np. $\lambda \approx 2{,}25$ dla awersji do straty), a w pozostałych przypadkach — tak, aby model był przejrzysty. Symulacje agentowe służą tu wyłącznie **testowaniu odporności** reform i komunikacji na zakłócenia, a nie optymalizacji wpływu na obywateli — zgodnie z granicą etyczną z rozdz. 1.4.

Tabela 13. *Pięć eksperymentów modelu RP-PSY*

Eksperyment	Pytanie	Teoria	Model
S1 Kaskada	Jak rozprzestrzenia się postawa wymagająca odwagi? Jak działają boty?	złożone zarażanie (Centola), progi (Granovetter)	2000 agentów w sieci małego świata, progi ~0,36 udziału sąsiadów
S2 Spirala milczenia	Czy dyskurs pokazuje rzeczywistą większość?	spirala milczenia (Noelle-Neumann)	3000 agentów, lęk przed izolacją, 8% aktywistów
S3 Polaryzacja	Jak architektura rankingu zmienia rozkład opinii?	przyciąganie i odpychanie opinii (Jager–Amblard)	500 agentów, 40 tys. interakcji, trzy rekomendery
S4 Strata	Dlaczego reforma korzystna dla większości przegrywa?	teoria perspektywy, logika działania zbiorowego (Olson)	20 tys. agentów, 12% przegranych, λ = 2,25
S5 Pętla zaufania	Czy widoczny wynik chroni reformę przed cofnięciem?	trzy fazy Lewina, pętla sprawczości	dynamika zaufania 60 mies., 300 przebiegów

8.2. Symulacja 1: kaskada złożona i syntetyczny konsensus (S1)

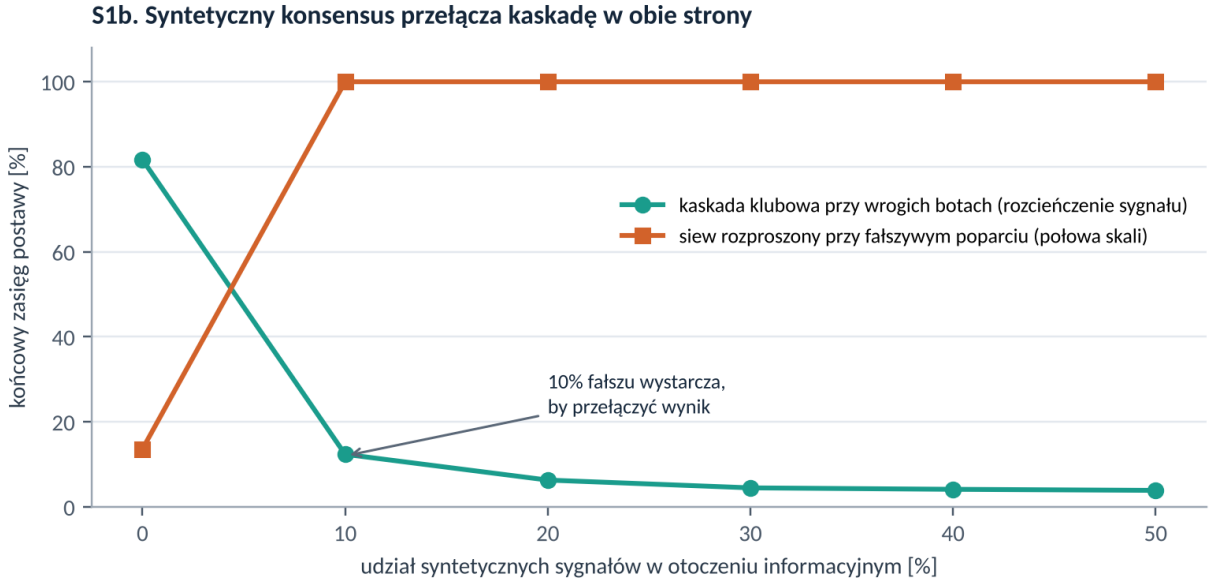
Postawy ustrojowe — gotowość do poparcia głębokiej reformy, do udziału w klubie, do publicznej deklaracji — są **zarażaniem złożonym**: człowiek przyjmuje je dopiero wtedy, gdy widzi je u kilku osób ze swojego otoczenia, a nie u jednej (Centola i Macy 2007) [T]. Model S1 sprawdza dwa sposoby „siewu" tej samej liczby zaangażowanych osób (4% populacji): skoncentrowany w ośmiu lokalnych klubach albo rozproszony losowo.

Rysunek 17. *S1a. Kaskada złożona — siew w lokalnych klubach i siew rozproszony przy rosnącym odsetku losowych powiązań [M]*

Wynik jest wyraźny [M]. W sieci o lokalnej strukturze siew klubowy daje kaskadę obejmującą 79–92% populacji, a siew rozproszony — 16–55%. Gdy sieć staje się „rozmyta" (dużo losowych, słabych powiązań), kaskady złożone gasną niezależnie od siewu. Wniosek: dla postaw wymagających odwagi liczą się **gęste, lokalne sieci zaufania**, nie zasięg. Kluby TechnoSanacji, zespoły 3G i wspólnoty lokalne są infrastrukturą zmiany, a kampania medialna o dużym zasięgu i płytkim zaangażowaniu — nie.

Druga część eksperymentu dodaje sygnały syntetyczne: wrogie boty, które „rozcieńczają" widoczne poparcie, albo przyjazne boty, które je sztucznie pompują.

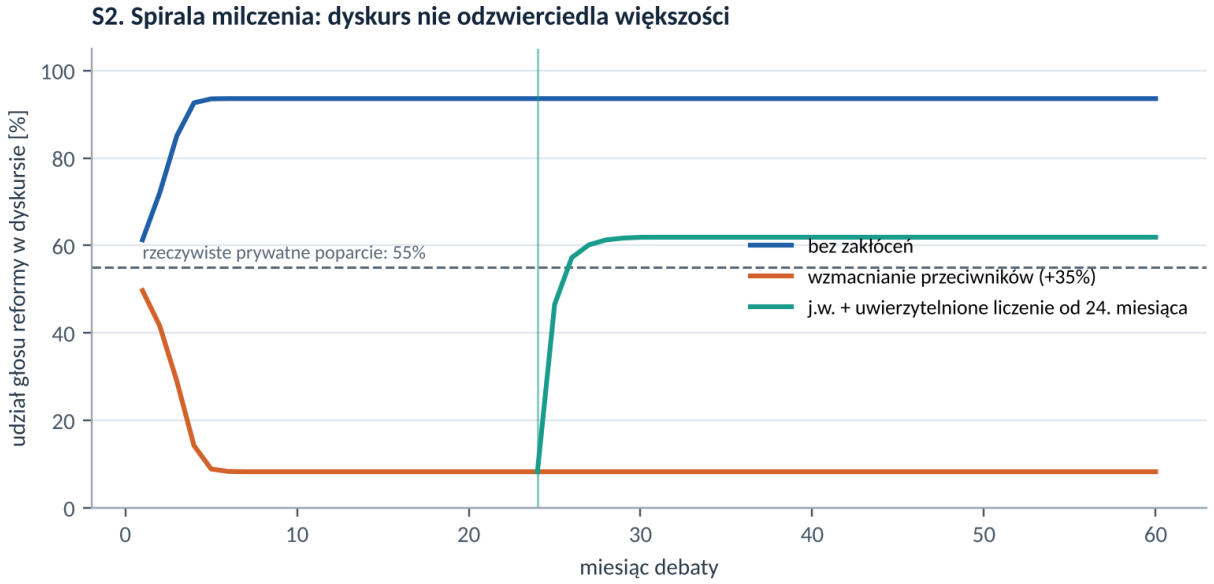

Rysunek 18. *S1b. Syntetyczny konsensus — wpływ udziału fałszywych sygnałów na wynik kaskady [M]*

Około 10% syntetycznych sygnałów gasi autentyczną kaskadę klubową (z ok. 82% do ok. 12% zasięgu), a fałszywe poparcie na poziomie 5% wywołuje sztuczną kaskadę obejmującą całą populację [M]. Kto kontroluje sygnał normy, kontroluje kaskadę — dlatego reguła autentycznego sygnału jest warunkiem demokratycznej zmiany, a nie technicznym szczegółem.

8.3. Symulacja 2: spirala milczenia i ukryta większość (S2)

Model S2 zakłada, że 55% obywateli prywatnie popiera reformę. Każdy agent wypowiada się publicznie, gdy postrzegany udział jego obozu w dyskursie przekracza jego osobisty próg lęku przed izolacją; 8% zaangażowanych aktywistów mówi zawsze.

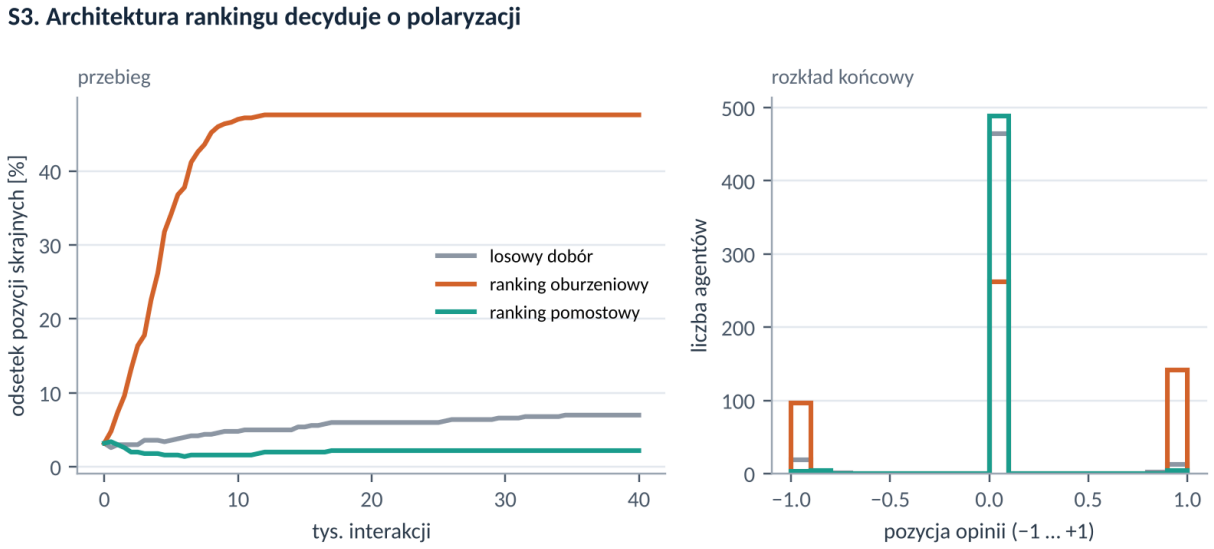

Rysunek 19. *S2. Spirala milczenia — udział głosu reformy w dyskursie przy 55% poparcia prywatnego [M]*

Bez zakłóceń dyskurs przesadnie wzmacnia większość: głos reformy osiąga ok. 94% dyskursu, bo mniejszość milknie [M]. Przy umiarkowanym, syntetycznym wzmacnianiu przeciwników (o 35%) zachodzi odwrócenie: głos reformy spada do ok. 8%, choć prywatnie popiera ją większość. Gdy w 24. miesiącu pojawia się publiczne, uwierzytelnione policzenie poparcia, udział głosu reformy wraca do ok. 62% — blisko rzeczywistej większości [M]. Wniosek: w erze botów dyskurs medialny jest złym termometrem społeczeństwa; jedynym wiarygodnym jest uwierzytelnione liczenie.

8.4. Symulacja 3: architektura rankingu a polaryzacja (S3)

Model S3 porównuje trzy sposoby doboru treści, z którymi agent się styka: losowy, „oburzeniowy" (połowa kontaktów z treścią najbardziej odległą — bo ona wywołuje największe zaangażowanie) i „pomostowy" (połowa kontaktów z treścią umiarkowanie odległą, w zasięgu akceptacji).

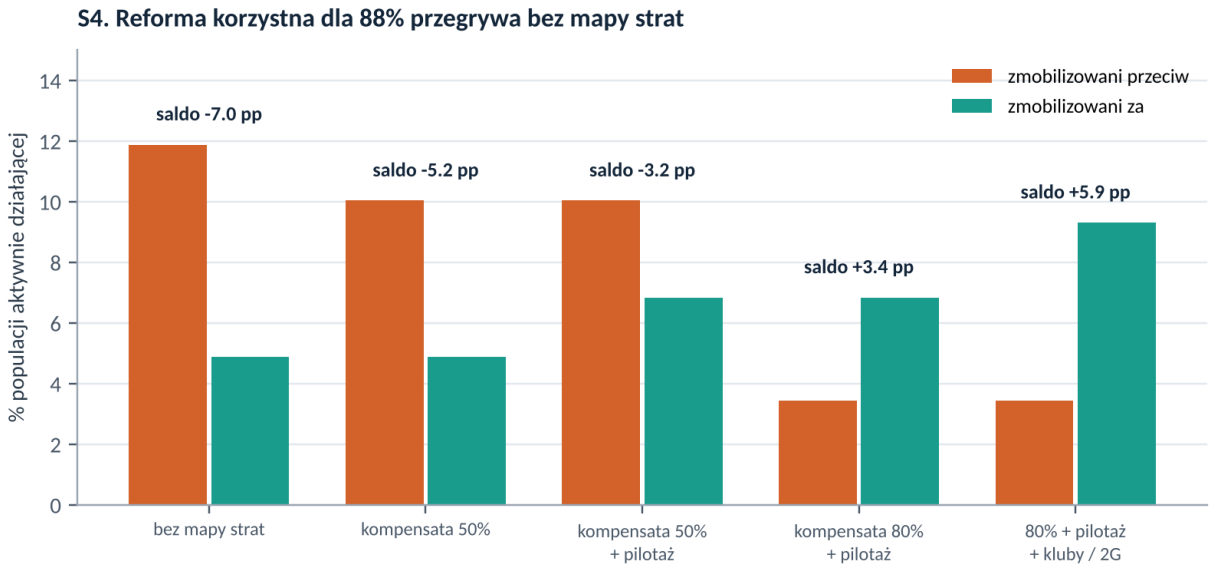

Rysunek 20. *S3. Ranking oburzeniowy, losowy i pomostowy — odsetek pozycji skrajnych i końcowy rozkład opinii [M]*

Ranking oburzeniowy podnosi udział pozycji skrajnych do ok. 48% i rozbija społeczeństwo na dwa obozy; przy doborze losowym udział ten wynosi ok. 7%, a przy rankingu pomostowym — ok. 2%, z wyraźnym centrum [M]. Ta sama populacja, te same poglądy początkowe — inna architektura rankingu. Polaryzacja nie jest więc wyłącznie cechą ludzi; jest także cechą infrastruktury, którą da się regulować (B4, PS8).

8.5. Symulacja 4: awersja do straty i mobilizacja (S4)

Model S4 opisuje reformę, która jest obiektywnie korzystna: 88% obywateli zyskuje (+3 jednostki, ale za cztery lata), 12% traci (−10 jednostek, od razu). Bilans netto jest dodatni. Agenci ważą straty współczynnikiem λ = 2,25, dyskontują odroczone zyski, a skłonność do mobilizacji zależy od stawki i skuteczności grupy — skoncentrowani przegrani organizują się łatwiej.

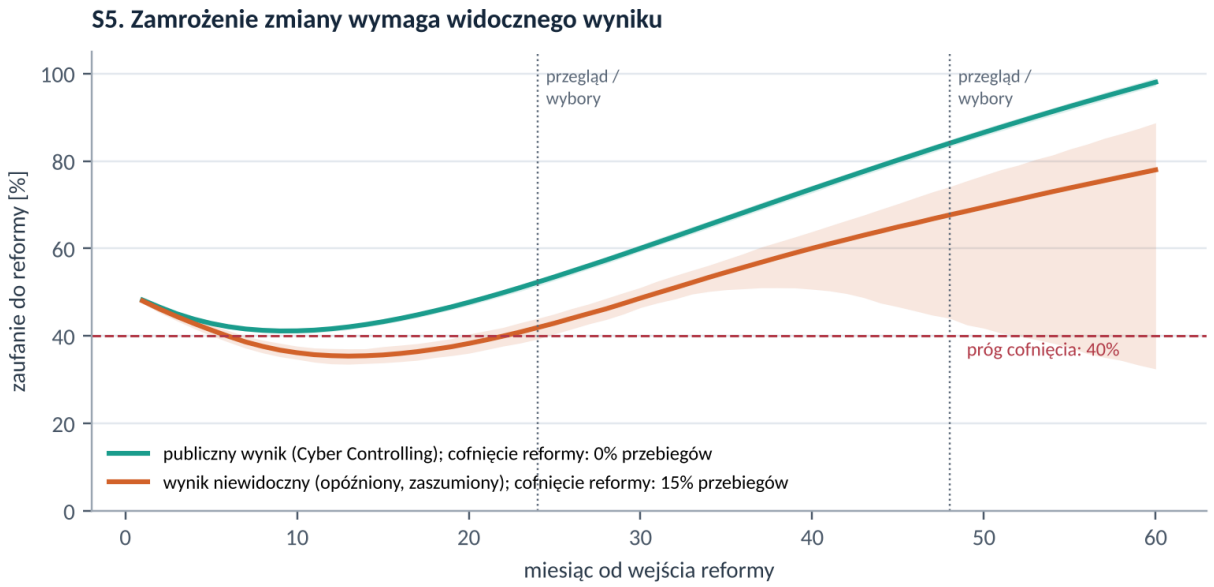

Rysunek 21. *S4. Mobilizacja za i przeciw reformie korzystnej dla 88% obywateli w pięciu wariantach [M]*

Bez mapy strat zmobilizowani przeciwnicy przeważają nad zwolennikami o ok. 7 punktów procentowych populacji — reforma przegrywa debatę, choć zyskuje na niej ogromna większość [M]. Kompensata 50% niewiele zmienia. Kompensata 50% z pilotażem, który pokazuje zysk po roku, zmniejsza przewagę przeciwników do ok. 3 pkt proc. Dopiero kompensata 80% z pilotażem odwraca saldo (+3 pkt proc.), a dodanie klubów i zespołów 3G, które zwiększają skuteczność organizacyjną beneficjentów, daje przewagę ok. +6 pkt proc. [M]. Wniosek: reformę wygrywają trzy rzeczy razem — kompensata, **czas** (wczesny widoczny zysk) i **organizacja** beneficjentów.

8.6. Symulacja 5: pętla zaufania i zamrożenie zmiany (S5)

Model S5 opisuje zaufanie do reformy w ciągu 60 miesięcy. Rzeczywisty efekt reformy narasta z opóźnieniem, a koszty przejścia są największe na początku. Co 24 miesiące następuje przegląd lub wybory: jeśli zaufanie spadnie poniżej 40%, reforma jest cofana. Dwa warianty różnią się wyłącznie kanałem pomiaru: publiczny, szybki i rzetelny wynik (controlling cybernetyczny) albo wynik niewidoczny — opóźniony, zaszumiony i odbierany przez pryzmat negatywnych doniesień.

Rysunek 22. *S5. Zaufanie do reformy z widocznym i niewidocznym wynikiem — średnia i przedział 10–90% z 300 przebiegów [M]*

Przy widocznym wyniku zaufanie przechodzi przez „dolinę kosztów przejścia" i rośnie; reforma nie zostaje cofnięta w żadnym przebiegu. Przy niewidocznym wyniku ta sama reforma, z tym samym rzeczywistym efektem, zostaje cofnięta w ok. 15% przebiegów — a w pozostałych odbudowuje zaufanie znacznie wolniej [M]. To jest liczbowa ilustracja tezy z rozdz. 2.2: zmiany upadają w fazie zamrożenia, a controlling cybernetyczny jest narzędziem psychologicznym.

8.7. Wnioski z symulacji

Tabela 14. *Wnioski z pięciu symulacji RP-PSY*

Eksperyment	Wniosek [M]	Instrument
S1 Kaskada	lokalne węzły (kluby) dają od ok. 1,7 do 6 razy większy zasięg postaw wymagających odwagi niż siew rozproszony; ok. 10% sygnałów syntetycznych przełącza wynik	Kluby 515, Inicjatywa 3G 406; Licznik autentycznego poparcia PS5
S2 Spirala milczenia	dyskurs może pokazywać 8% poparcia przy 55% poparcia prywatnego; uwierzytelnione liczenie przywraca ok. 62%	B2, PS4, PS5
S3 Polaryzacja	ranking oburzeniowy: ok. 48% pozycji skrajnych; pomostowy: ok. 2%	B4, PS8, Ład medialny 304
S4 Strata	reforma korzystna dla 88% przegrywa bez mapy strat (−7 pp); wygrywa z kompensatą, pilotażem i organizacją (+6 pp)	KPR PS1, mapa strat PS2, pilotaże PS11, PS14
S5 Pętla zaufania	widoczny wynik obniża ryzyko cofnięcia reformy z ok. 15% do 0%	Controlling 209, Kodeks 501, Panel Zaufania PS3

9. Rozważanie główne: paradygmat cybernetycznej psychologii społecznej a zdolność państwa

9.1. Pytanie i metoda

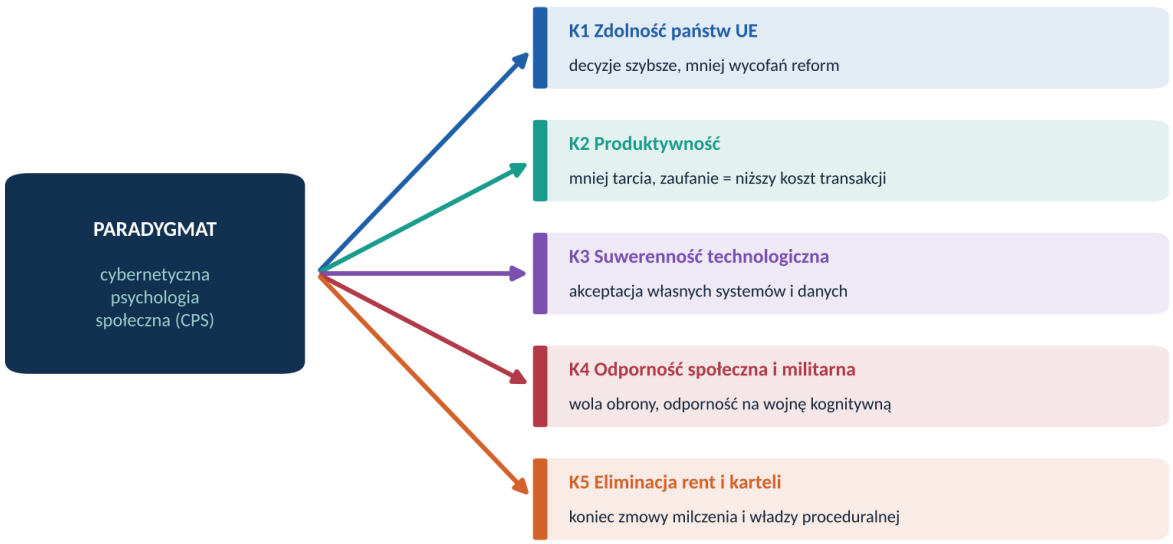
Rozważanie odpowiada na pytanie postawione w założeniach publikacji: **czy przyjęcie paradygmatu rozwijania umiejętności psychologii społecznej opartej na cybernetyce**

realnie zwiększy zdolność państw UE, produktywność, suwerenność technologiczną oraz odporność społeczną i militarną — i czy będzie eliminowało renty, władzę proceduralną, zasiedziałe struktury administracyjne oraz dysfunkcjonalne dla rozwoju kartele i monopole?

Najpierw definiujemy paradygmat. **Cybernetyczna psychologia społeczna (CPS)** to sposób myślenia i działania, w którym:

1. postawy, normy i zaufanie są traktowane jak **zmienne stanu** systemu państwa — mierzone, monitorowane i jawnie raportowane;
2. opór społeczny jest **sygnałem uchybu**, który informuje o błędach projektu, a nie przeszkodą do pokonania;
3. każda reforma ma **pętlę sprzężenia zwrotnego** z obywatelem: partycypacja przed decyzją, widoczny wynik po decyzji, korekta;
4. wpływ państwa na postawy jest **jawny** — opisany w karcie, testowany i możliwy do zaskarżenia;
5. umiejętności psychologii społecznej — rozumienie tożsamości, strat, norm, mobilizacji i manipulacji — są **kompetencją obywatelską i urzędniczą**, a nie wiedzą zastrzeżoną dla specjalistów od marketingu politycznego.

Metoda rozważania ma cztery kroki, jak w poprzednich publikacjach Biblioteki: dla każdego z pięciu efektów wskazujemy kanał przyczynowy, przytaczamy dowody, formułujemy warunki konieczne i rozważamy kontrargumenty. Rysunek 23 przedstawia pięć kanałów.

Rysunek 23. *Pięć kanałów, przez które paradygmat cybernetycznej psychologii społecznej działa na zdolność państwa*

9.2. Kanał pierwszy: zdolność państw UE

Mechanizm. Zdolność państwa to zdolność do podjęcia decyzji, wykonania jej i utrzymania. Najdroższą formą utraty zdolności jest reforma cofnięta po wyborach — państwo płaci koszty przejścia dwa razy i nie otrzymuje korzyści. CPS zmniejsza ten koszt na trzech etapach:

partycypacja przed decyzją obniża reaktancję (M2), mapa strat neutralizuje mobilizację przegranych (M1), widoczny wynik „zamraża" normę (S5).

Dowody. Sprawiedliwość proceduralna przewiduje akceptację decyzji lepiej niż ich korzystność [T]; zaufanie do rządu i UE rośnie wraz z gotowością administracji [K]; symulacja S5 pokazuje spadek ryzyka cofnięcia reformy z ok. 15% do 0% przy widocznym wyniku [M]. Irlandzkie zgromadzenia obywatelskie przed referendami z lat 2015 i 2018 pokazały, że deliberacja przed głosowaniem pozwala rozstrzygać sprawy wcześniej blokowane przez polaryzację [K].

Warunki konieczne. Partycypacja musi mieć realny wpływ (inaczej uczy bezradności); pomiar musi być niezależny od rządu (inaczej nie buduje zaufania).

Wymiar europejski. UE jako całość cierpi na ten sam problem w większej skali: decyzje unijne są postrzegane jako „narzucone z Brukseli", co aktywuje reaktancję w państwach członkowskich. Europejska Tarcza Demokracji i plan działania na rzecz demokracji europejskiej [Z] tworzą ramy, w których polskie instrumenty — Karta Psychologiczna Reformy, licznik autentycznego poparcia, panel zaufania — mogą stać się wkładem do standardów europejskich [W].

9.3. Kanał drugi: produktywność i konkurencyjna gospodarka

Mechanizm. Zaufanie obniża koszty transakcyjne: mniej kontroli, mniej zabezpieczeń, szybsze porozumienia, łatwiejsza współpraca poza kręgiem znajomych [T]. Gospodarka niskiego zaufania wybiera rozwiązania małe, rodzinne i defensywne; gospodarka wysokiego zaufania — duże, sieciowe i innowacyjne. Druga ścieżka: skalibrowane zaufanie do AI (ani awersja, ani ślepa wiara) pozwala szybciej wdrażać agentów AI w firmach i administracji (510) bez kosztownych błędów.

Dowody. Związek zaufania uogólnionego ze wzrostem gospodarczym jest jednym z najlepiej udokumentowanych wyników ekonomii instytucjonalnej [T]. Kompetencje w zakresie AI zwiększają zaufanie i obniżają lęk, a zaufanie jest najsilniejszym predyktorem wykorzystania technologii [K].

Warunek konieczny. Zaufanie musi być zasłużone: produktywność rośnie wtedy, gdy instytucje są wiarygodne, a nie wtedy, gdy kampania przekonuje, że są.

9.4. Kanał trzeci: suwerenność technologiczna

Mechanizm. Mapa suwerenności (505) definiuje suwerenność jako sterowność — zdolność do utrzymania funkcji pomimo zależności [Z]. Wymiar psychologiczny tej sterowności jest często pomijany: **suwerenność epistemiczna**, czyli zdolność społeczeństwa do formowania opinii bez decydującego wpływu zewnętrznych platform i aktorów. Państwo, którego debata publiczna jest sterowana przez cudze algorytmy rankingowe i operacje wpływu, nie jest suwerenne, nawet jeśli ma własne centra danych.

Druga ścieżka: akceptacja społeczna własnych rozwiązań technologicznych (polskich modeli językowych, krajowej infrastruktury danych) wymaga zaufania. Kontrakt (§23) wskazuje polszczyznę i pamięć jako zasób strategiczny w erze AI [Z] — psychologicznie jest to także zasób tożsamościowy (W1).

Warunek konieczny. Ochrona przed wpływem zewnętrznym nie może stać się pretekstem do kontroli debaty wewnętrznej. Granica, którą wyznacza Ład medialny (304), oddziela jawną perswazję, niejawną manipulację wobec własnych obywateli, wrogą operację wpływu i przechwycenie funkcji regulatora przez platformy [Z].

9.5. Kanał czwarty: odporność społeczna i militarna

Mechanizm. Odporność to zdolność do przetrwania szoku i odbudowy funkcji. W wymiarze społecznym zależy od zaufania, sieci wsparcia i umiejętności; w wymiarze militarnym — od woli obrony, dyscypliny informacyjnej i sprawiedliwego rozkładu ciężarów. CPS buduje odporność przez prebunking (odporność na wojnę kognitywną), komunikację zagrożenia z komunikatem skuteczności (EPPM), sieć lokalnych węzłów (S1) i równość ciężarów (§7 Kontraktu).

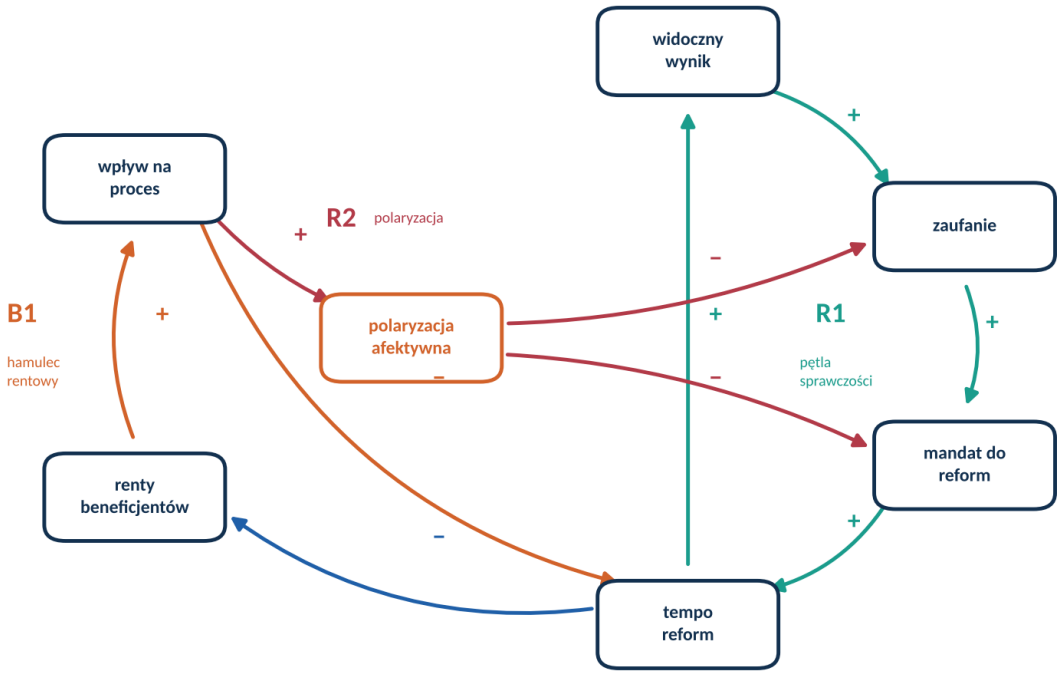
Dowody. Państwa nordyckie łączą wysokie zaufanie z wysoką gotowością do obrony i wyodrębnionymi instytucjami obrony psychologicznej [K]; inokulacja psychologiczna zwiększa odporność na dezinformację w badaniach terenowych [K]; sieci lokalne były kluczowe w polskiej odpowiedzi na kryzys uchodźczy w 2022 roku [T].

Warunek konieczny. Odporność buduje się przed kryzysem: w kryzysie efekt norm i zaufania słabnie [K].

9.6. Kanał piąty: eliminacja rent, władzy proceduralnej, struktur zasiedziałych, karteli i monopoli

To kanał najmniej oczywisty i najważniejszy. Renty, władza proceduralna i kartele nie utrzymują się wyłącznie dzięki prawu i pieniądzom. Utrzymują się dzięki **psychologii**:

- **Asymetria straty (M1).** Beneficjenci renty tracą konkretnie i od razu, płacący rentę — rozproszeni — tracą niewiele i niewidocznie. Mapa strat, która pokazuje koszt renty dla każdego obywatela, odwraca tę asymetrię.
- **Uzasadnianie systemu (M3).** „Tak zawsze było", „bez nas się zawali" — rentierzy korzystają z lęku przed niepewnością. Nowa przewidywalność (kalendarz, panel, bezpieczniki) odbiera im ten argument.
- **Spirala milczenia (M6).** Wewnątrz instytucji ludzie wiedzą o dysfunkcjach, ale milczą. Kanały sygnalistów i kultura red teamu przełamują milczenie organizacyjne.
- **Unikanie winy.** Władza proceduralna jest psychologiczną strategią przetrwania urzędnika w systemie karzącym błąd. Wskaźnik odstępstw, ochrona urzędnika działającego w dobrej wierze i rozliczanie za wynik zmieniają tę kalkulację.
- **Syntetyczny konsensus.** Kartele i grupy interesu coraz częściej finansują kampanie tworzące wrażenie społecznego poparcia (astroturfing). Reguła autentycznego sygnału odbiera im to narzędzie.

Rysunek 24. *Pętle przyczynowe zmiany: pętla sprawczości R1, hamulec rentowy B1 i pętla polaryzacji R2*

Rysunek 24 pokazuje mechanizm na diagramie pętli przyczynowych. Pętla sprawczości R1 (wynik → zaufanie → mandat → reforma → wynik) jest wzmacniająca. Hamulec rentowy B1 (reforma → uderzenie w renty → wpływ rentierów na proces → spowolnienie reformy) jest równoważący. Pętla polaryzacji R2 (wpływ na proces → finansowanie oburzenia → spadek zaufania i mandatu) wzmacnia hamulec. CPS działa na dźwignie każdej pętli: przyspiesza R1 (widoczny wynik), osłabia B1 (jawność wpływu — §38 Kontraktu, Indeks Przechwycenia Państwa — program P5 Strategii 105 [Z]) i przerywa R2 (ranking pomostowy, autentyczny sygnał).

9.7. Ryzyko odwrotne: inżynieria zgody i państwo-nudge

Każde narzędzie psychologii społecznej może zostać użyte przeciw obywatelom. Ten sam licznik poparcia może być sfałszowany, ten sam panel zaufania — wykorzystany do targetowania propagandy, ta sama wiedza o awersji do straty — do straszenia. Historia XX wieku zna „inżynierię zgody" (Bernays) i socjotechnikę państw autorytarnych [T]. Ryzyko jest realne zwłaszcza w połączeniu z AI, które obniża koszt manipulacji.

Pięć bezpieczników przeciw ryzyku odwrotnemu [W]:

1. **Test jawności** — każde narzędzie wpływu musi dać się opisać publicznie bez utraty skuteczności.
2. **Boost przed nudge** — państwo w pierwszej kolejności wzmacnia kompetencje obywatela, a dopiero potem projektuje architekturę wyboru.
3. **Niezależność pomiaru** — Panel Zaufania i licznik poparcia prowadzi instytucja niezależna od rządu (np. we współpracy z GUS i uczelniami), z otwartymi danymi.

4. **Zakaz targetowania psychologicznego przez państwo** — organy publiczne nie profilują obywateli według cech psychologicznych w komunikacji politycznej (zgodnie z §34 Kontraktu — zakaz scoringu) [Z].
5. **Rada etyczna i rejestr protokołów** — każde badanie behawioralne w usługach publicznych ma zarejestrowany protokół i opinię rady etycznej (PS13).

9.8. Macierz wpływu

Rysunek 25 zestawia osiem kluczowych instrumentów CPS z pięcioma kanałami. Najszerzej działają: człowiek w pętli ze wskaźnikiem odstępstw, Karta Psychologiczna Reformy oraz red team i sygnaliści [W].

Rysunek 25. *Macierz wpływu — osiem instrumentów CPS i pięć kanałów działania na zdolność państwa (0–3) [W]*

9.9. Wnioski z rozważania

Rozważanie prowadzi do odpowiedzi twierdzącej z warunkami. Paradygmat cybernetycznej psychologii społecznej **zwiększa** zdolność państwa (mniej cofniętych reform), produktywność (niższy koszt transakcyjny zaufania), suwerenność technologiczną (suwerenność epistemiczna), odporność społeczną i militarną (inokulacja, sieci lokalne, wola obrony) oraz **osłabia** renty, władzę proceduralną, struktury zasiedziałe, kartele i monopole (odwrócenie asymetrii straty, przełamanie milczenia, odebranie narzędzia syntetycznego konsensusu). Warunkiem wszystkich pięciu efektów jest jawność. Bez niej ten sam aparat pojęciowy staje się inżynierią zgody — i wtedy działa odwrotnie: wzmacnia renty władzy zamiast je likwidować.

10. Uzasadnienia: sześć dróg dowodowych

10.1. Uzasadnienie cybernetyczne

Prawo wymaganej różnorodności (Ashby). Regulator może skutecznie sterować systemem tylko wtedy, gdy jego różnorodność jest co najmniej równa różnorodności zakłóceń [T].

Społeczeństwo jest systemem o ogromnej różnorodności postaw, tożsamości i reakcji. Państwo, które ma jeden komunikat i jedną ścieżkę wdrożenia, ma zbyt małą różnorodność, by sterować zmianą — dlatego potrzebuje ramowania w wielu matrycach moralnych, różnych form partycypacji i lokalnych węzłów.

Twierdzenie o dobrym regulatorze (Conant i Ashby 1970). Każdy dobry regulator systemu musi być modelem tego systemu [T]. Państwo, które nie ma modelu psychologii obywateli — ich strat, tożsamości, zaufania — nie może dobrze regulować zmiany ustrojowej. Panel Zaufania RP i Karta Psychologiczna Reformy są elementami takiego modelu; Sieciowy Bliźniak Rzeczypospolitej (503) może go zintegrować.

Model systemu żywotnego (Beer). System żywotny ma pięć funkcji (S1–S5) i kanał algedoniczny — sygnał „bólu" przekazywany z poziomu operacyjnego bezpośrednio do najwyższego, z pominięciem hierarchii [T]. Rysunek 26 pokazuje odczyt psychospołeczny modelu. Sygnaliści, petycje i alarm zaufania (np. spadek o więcej niż 5 pkt proc. w panelu) są kanałem algedonicznym państwa.

Model systemu żywotnego Beera z odczytem psychospołecznym: państwo słyszy obywatela, zanim opór zamieni się w kryzys.

Rysunek 26. *Model systemu żywotnego Beera z odczytem psychospołecznym i kanałem algedonicznym*

Polska szkoła cybernetyki. Marian Mazur w „Cybernetyce i charakterze" (1976) opisał charakter człowieka jako zespół parametrów sterowania układu samodzielnego, a Józef Kossecki rozwinął cybernetykę społeczną, w której społeczeństwo jest układem sterowanym przez normy i informację [T]. Ta tradycja daje CPS rodzime podstawy: obywatel jest układem samodzielnym, który steruje się w interesie własnym — państwo nie może go „zaprogramować", może jedynie kształtować warunki jego samosterowania. Karl Deutsch w „Nerwach rządzenia" (1963) opisał państwo jako system komunikacji i sprzężeń zwrotnych, którego zdolność zależy od jakości przepływu informacji między władzą a obywatelami [T].

10.2. Uzasadnienie systemowe

Donella Meadows uszeregowała punkty dźwigni w systemach od najsłabszych (parametry, liczby) do najsilniejszych (cele systemu, paradygmat, z którego wynika system) [T]. Większość reform w Polsce działa na najsłabszych dźwigniach: zmienia przepisy i kwoty. CPS działa na trzech najsilniejszych: **pętle zwrotne** (pętla sprawczości), **przepływy informacji** (kto widzi wynik, kto zna straty) i **paradygmat** (obywatel jako współregulator, nie petent). Zmiana paradygmatu jest najtrudniejsza, ale ma największy efekt — dlatego publikacja proponuje nowe standardy myślenia (rozdz. 11), a nie tylko program działań.

Drugi argument systemowy dotyczy **opóźnień**. Systemy z długim opóźnieniem między działaniem a sygnałem zwrotnym oscylują lub przestrzeliwują [T]. Reformy ustrojowe mają opóźnienie kilku lat między wdrożeniem a efektem — dłuższe niż cykl wyborczy. Bez skrócenia opóźnienia percepcyjnego (widoczny wynik pośredni) system polityczny cofa reformy, zanim zadziałają (S5).

10.3. Uzasadnienie sieciowe

Teoria sieci rozróżnia **słabe więzi**, które przenoszą informację na duże odległości (Granovetter 1973), i **silne, klastrowe więzi**, które przenoszą zachowania wymagające wzmocnienia społecznego (Centola) [T]. Informacja o reformie może rozejść się przez media; postawa poparcia dla reformy — tylko przez sieci zaufania. Eksperyment Centoli i współpracowników (2018) pokazał, że zaangażowana mniejszość rzędu 25% może przełamać ustaloną konwencję społeczną [K]. Symulacja S1 potwierdza w polskim kontekście organizacyjnym: lokalne kluby wygrywają z rozproszeniem [M].

Drugi argument sieciowy dotyczy **mostów**. Polaryzacja jest w języku sieci brakiem mostów między klastrami. Ranking pomostowy, cele nadrzędne i zespoły międzypokoleniowe (3G) budują mosty; ranking oburzeniowy je spala (Rysunek 11, S3).

10.4. Uzasadnienie technologiczne

AI jest technologią podwójnego zastosowania także w psychologii. Te same modele, które personalizują perswazję, potrafią trwale zmniejszać przekonania spiskowe w dialogu opartym na faktach [K]; te same systemy rekomendacji, które premiują oburzenie, mogą premiować treści pomostowe [K]; ta sama tożsamość cyfrowa, która umożliwia profilowanie, umożliwia uwierzytelnione liczenie poparcia. Technologia nie rozstrzyga kierunku — rozstrzyga go architektura reguł. Dlatego CPS nie jest programem „przeciw AI", lecz programem **AI pod kontrolą obywateli**: proweniencja, rejestr, wskaźnik odstępstw, prawo do wyjaśnienia.

10.5. Uzasadnienie ustrojowe

Ustrój jest stabilny, gdy jego reguły są uważane za prawomocne przez rządzonych (Weber; Easton: rozproszone poparcie systemu) [T]. Prawomocność nie wynika z samej legalności — wynika z przekonania obywateli, że reguły są sprawiedliwe, że mają na nie wpływ i że władza jest kontrolowana. Projekt Konstytucji 2030 (106) zapisuje te warunki w zasadach: demokracji bezpośredniej (art. 14), zasady sprawczości i odpowiedzialności (art. 5), praw wobec AI (art. 27), zakazu władzy algorytmicznej (art. 82) [Z]. CPS dostarcza ich warstwy wykonawczej: bez niej zasady konstytucyjne pozostają deklaracją, a z nią stają się doświadczeniem obywatela.

10.6. Uzasadnienie społeczno-gospodarcze

Acemoglu i Robinson pokazali, że trwały rozwój zależy od instytucji inkluzywnych, które dają szerokim grupom udział we władzy i korzyściach, a upadek — od instytucji ekstrakcyjnych, które koncentrują je w wąskich elitach [T]. Psychologiczny wymiar inkluzywności to poczucie udziału: tożsamość („to także moje państwo"), sprawiedliwość („ciężary są równe") i wpływ („mój głos się liczy"). Robert Putnam wykazał, że jakość rządzenia w regionach Włoch zależy od tradycji zaangażowania obywatelskiego i zaufania [T]. Inwestycja w postawy jest więc inwestycją w instytucje inkluzywne — a te w rozwój.

10.7. Test sześciu uzasadnień

Tabela 15. *Test sześciu uzasadnień dla głównych wniosków publikacji*

Wniosek	Cybernet.	System.	Sieciowe	Technol.	Ustroj.	Społ.-gosp.
Zgoda jest iloczynem czterech czynników	✓	✓	—	—	✓	✓
Opór jest sygnałem uchybu	✓	✓	—	—	✓	—
Zamrożenie wymaga widocznego wyniku	✓	✓	✓	—	✓	✓
Lokalne węzły wygrywają z rozproszeniem	✓	—	✓	—	—	✓
Reguła autentycznego sygnału	✓	✓	✓	✓	✓	—
Człowiek w pętli z prawem weta	✓	✓	—	✓	✓	✓
Mapa strat odwraca asymetrię rent	—	✓	✓	—	✓	✓
Jawność jako warunek każdego instrumentu	✓	✓	—	✓	✓	✓

Każdy wniosek jest wspierany przez co najmniej trzy niezależne drogi dowodowe, co zgodnie z konwencją Biblioteki TechnoSanacji kwalifikuje go jako podstawę rekomendacji programowej.

11. Nowe standardy myślenia o psychologii społecznej w dobie AI

11.1. Dziesięć przesunięć „od → do"

Tabela 16. *Dziesięć przesunięć w myśleniu o psychologii zmiany ustrojowej*

Od	Do
reforma jako akt prawny	reforma jako pętla: decyzja, wynik, korekta
obywatel jako odbiorca komunikatu	obywatel jako współregulator i źródło sygnału zwrotnego
opór jako przeszkoda	opór jako sygnał uchybu i źródło wiedzy o kosztach
komunikacja po decyzji	partycypacja przed decyzją
jeden komunikat dla wszystkich	ta sama reforma w kilku matrycach moralnych
ukryte koszty	jawna mapa strat i kompensat
dyskurs medialny jako termometr	uwierzytelnione liczenie jako termometr
ranking zaangażowania	ranking pomostowy

Od	Do
„człowiek w pętli" jako formalność	człowiek z prawem weta, wskaźnikiem odstępstw i ochroną
nudge zza kulis	boost kompetencji i jawna architektura wyboru

11.2. Dwanaście standardów

1. **Standard karty.** Każda reforma ustrojowa ma Kartę Psychologiczną obok karty prawnej i finansowej.
2. **Standard straty.** Nikt nie dowiaduje się o swojej stracie z mediów; mapa strat jest publiczna przed decyzją.
3. **Standard 2:1.** Kompensata i pierwszy zysk są widoczne wcześniej niż koszt.
4. **Standard partycypacji.** Obywatele współdecydują przed decyzją, a dokument pokazuje, co zmieniono po konsultacjach.
5. **Standard wyniku.** Pierwszy publiczny, audytowany wynik pojawia się przed pierwszym przeglądem lub wyborami.
6. **Standard sygnału.** Poparcie liczy się wyłącznie w kanałach uwierzytelnionych, z jawną metodologią.
7. **Standard trzech matryc.** Komunikat reformy jest testowany w co najmniej trzech matrycach moralnych.
8. **Standard bez oburzenia.** Komunikacja publiczna nie używa języka moralnego oburzenia wobec grup obywateli.
9. **Standard proweniencji.** Treści publiczne mają oznaczone pochodzenie; treści syntetyczne są znakowane.
10. **Standard weta.** Człowiek w pętli ma realne prawo weta, a wskaźnik odstępstw jest publiczny.
11. **Standard red teamu.** Każda duża reforma przechodzi test czerwonego zespołu i ma chroniony kanał sygnalistów.
12. **Standard jawności.** Każde narzędzie wpływu stosowane przez państwo da się opisać publicznie bez utraty skuteczności.

11.3. Co zmienia się dla uczestników życia publicznego

Tabela 17. *Co paradygmat CPS zmienia dla uczestników życia publicznego*

Uczestnik	Dziś	Po przyjęciu standardów
Obywatel	dowiaduje się o reformie z mediów, nie wie, co traci, nie widzi wyniku	współdecyduje przed decyzją, zna mapę strat, widzi wynik w panelu, ma uwierzytelniony głos
Urzędnik	unika winy, chowa się za procedurą lub algorytmem	odpowiada za wynik, ma prawo weta wobec AI i ochronę, gdy słusznie podważa system
Polityk	mobilizuje przez oburzenie, wygrywa krótkoterminowo	buduje zgodę przez cel nadrzędny i wynik; ocenia go panel IZO-RP
Przedsiębiorca	widzi reformę jako ryzyko regulacyjne	zna kalendarz, kompensaty i pilotaże; korzysta z niższego kosztu zaufania

Uczestnik	Dziś	Po przyjęciu standardów
Dziennikarz	konkuruje z algorytmem oburzenia	ma dostęp do jawnych danych o wyniku i poparciu; ranking pomostowy premiuje rzetelność
Nauczyciel	brak programu odporności poznawczej	prowadzi prebunking i uczy rozpoznawania manipulacji
Żołnierz i ratownik	narażony na wojnę kognitywną	przeszkolony w odporności psychologicznej i komunikacji EPPM
Senior i młody (3G)	odrębne światy informacyjne	wspólne zespoły, wzajemna inokulacja, wspólny cel

11.4. Dziesięć reguł reformatora

1. Najpierw zapytaj, kto traci — potem, kto zyskuje.
2. Nie dociskaj sił napędowych; rozbrajaj hamujące.
3. Mów językiem wartości odbiorcy, nie swoich.
4. Pokaż pierwszy wynik szybciej, niż przeciwnicy pokażą pierwszy koszt.
5. Licz poparcie, nie słuchaj hałasu.
6. Zaczynaj od lokalnych węzłów, nie od zasięgu.
7. Traktuj opór jak dane, a krytyka jak darmowy audyt.
8. Każdy komunikat zagrożenia łącz z komunikatem skuteczności.
9. Daj ludziom wyjście — zwłaszcza z pilotażu.
10. Nie rób niczego, czego nie mógłbyś opisać publicznie.

12. Program działań PS1–PS14 i mapa drogowa 2026–2030

12.1. Czternaście działań

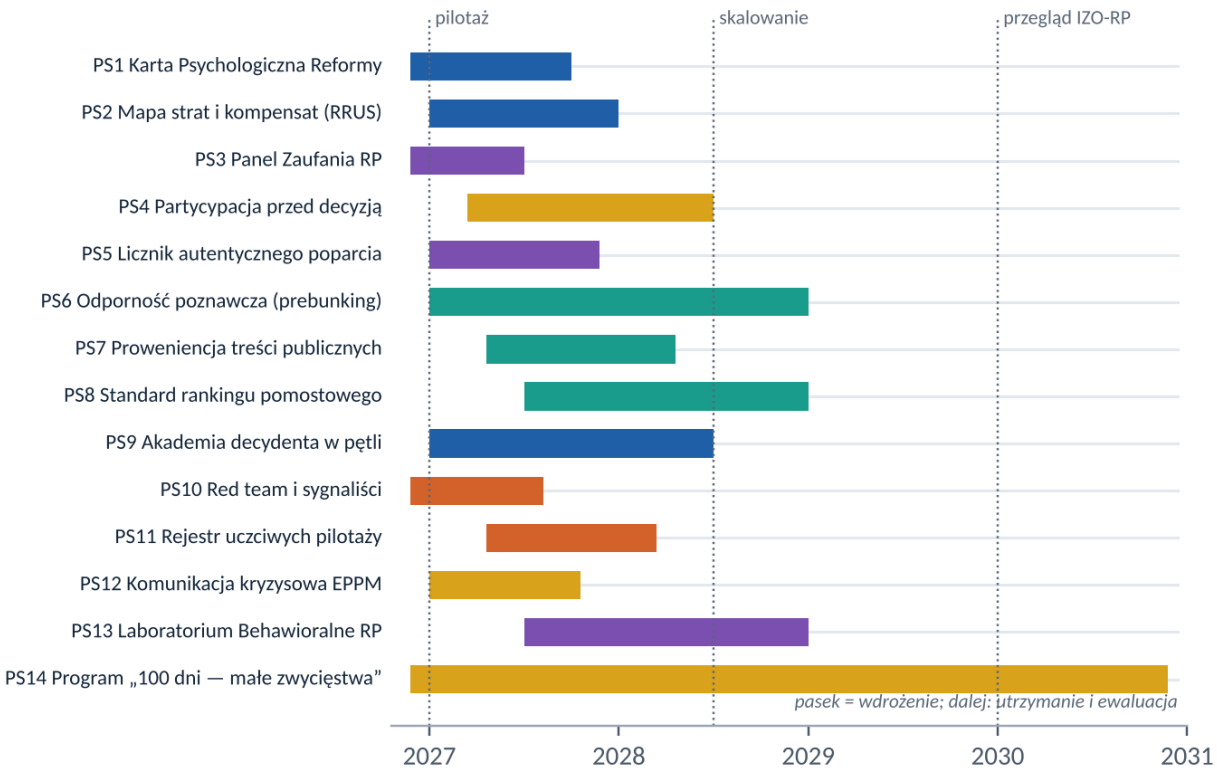
Tabela 18. *Program działań PS1–PS14*

Działanie	Treść	Właściciel wyniku	Miernik główny
PS1 Karta Psychologiczna Reformy	obowiązkowa część oceny skutków regulacji dla ustaw ustrojowych i reform o dużym wpływie społecznym; wzór — Aneks C	Rządowe Centrum Legislacji; Centrum Regulacji Państwa (501)	C1 odsetek reform z mapą strat
PS2 Mapa strat i kompensat	obowiązkowa część Rocznego Rachunku Umowy Społecznej (§3 Kontraktu)	minister finansów; Rada Fiskalna	C2 czas do kompensaty; C3 objęci kompensatą
PS3 Panel Zaufania RP	kwartalny panel reprezentatywny: zaufanie, reaktancja, poczucie wpływu, polaryzacja, meta-percepcje; otwarte dane	niezależny organ statystyczno-audytowy z GUS i uczelniami	R1, R2, T2, W1
PS4 Partycypacja przed decyzją	zgromadzenia obywatelskie losowane przed referendami ustrojowymi; konsultacje w mObywatelu z raportem „co zmieniliśmy”	Prezydent i Senat (inicjatywa); Sejmiki (205)	W2 udział w partycypacji

Działanie	Treść	Właściciel wyniku	Miernik główny
PS5 Licznik autentycznego poparcia	standard liczenia podpisów, petycji i deklaracji w kanale uwierzytelnionym; jawna metodologia; raport sygnałów syntetycznych; rozszerzenie zapowiedzianego na 2027 r. Portalu Poparcia w mObywatelu na inicjatywy obywatelskie, petycje i konsultacje	pełnomocnik ds. państwa cyfrowego; PKW	E4 udział sygnałów syntetycznych
PS6 Narodowy program odporności poznawczej	prebunking w szkołach, w programach 2G dla seniorów, w wojsku i administracji; gry inokulacyjne	MEN, MON, KPRM; Kluby	E2 test inokulacji
PS7 Proweniencja treści publicznych	standard pochodzenia treści w organach publicznych i mediach publicznych; znakowanie treści syntetycznych	KRiBSI; media publiczne	E3 treści z proweniencją
PS8 Standard rankingu pomostowego	krajowy wkład do audytów ryzyk systemowych DSA (polaryzacja); promocja kanałów bez profilowania; wsparcie narzędzi typu Polis	Koordynator usług cyfrowych; KRRiT	T2 polaryzacja afektywna
PS9 Akademia decydenta w pętli	szkolenia przeciw automation bias; obowiązek uzasadnienia odstępstwa i zgodności z rekomendacją AI; ochrona urzędnika	szef służby państwowej (P12 Strategii 105)	I1 wskaźnik odstępstw
PS10 Red team i sygnaliści	obowiązkowy czerwony zespół dla dużych reform; kanały sygnalistów (ustawa z 2024 r.)	Centrum Regulacji Państwa; RPO i Cyfrowych	I2, I4
PS11 Rejestr uczciwych pilotaży	każdy pilotaż z publicznym kryterium sukcesu, terminem i klauzulą wycofania; powiązanie z Sandboxem (512)	właściciele programów; Senat (kontrola)	I3 pilotaże z wyjściem
PS12 Komunikacja kryzysowa EPPM	standard: każdy komunikat zagrożenia z komunikatem skuteczności (obrona cywilna, energia, zdrowie)	RCB; wojewodowie	R3 gotowość do obrony
PS13 Laboratorium Behawioralne RP	zespół badań behawioralnych w administracji z radą etyczną, rejestrem protokołów i zasadą „boost przed nudge”	KPRM; uczelnie	liczba zarejestrowanych protokołów
PS14 Program „100 dni — małe zwycięstwa”	Kluby i zespoły 3G realizują lokalne projekty z mierzalnym wynikiem w 100 dni; publiczny rejestr zwycięstw	Kluby (515); samorządy	W3 małe zwycięstwa

12.2. Mapa drogowa 2026–2030

Rysunek 27 przedstawia harmonogram wdrożenia czternastu działań w trzech fazach: pilotaż (2027), skalowanie (od połowy 2028) i przegląd z pierwszym pełnym odczytem panelu IZO-RP (2030).

Rysunek 27. *Mapa drogowa programu PS1–PS14 na lata 2026–2030*

Tabela 19. *Fazy wdrożenia 2026–2030*

Faza	Okres	Kluczowe kamienie milowe
0. Przygotowanie	IV kw. 2026	publikacja 412 i rekomendacji; wzór KPR; protokół Panelu Zaufania; red team pierwszych reform
1. Pilotaż	2027	KPR w 3 projektach ustaw; pierwszy odczyt Panelu Zaufania; licznik poparcia w mObywatelu (pilotaż); 100 Klubów w programie „100 dni"
2. Skalowanie	2028–2029	KPR obowiązkowa w OSR ustaw ustrojowych; mapa strat w RRUS; program odporności poznawczej w szkołach; wskaźnik odstępstw w rejestrze AI
3. Przegląd	2030	pierwszy pełny raport IZO-RP; ocena trwałości reform; aktualizacja standardów

12.3. Panel mierników: Indeks Zgody i Odporności IZO-RP

Indeks Zgody i Odporności Rzeczypospolitej (IZO-RP) mierzy stan czterech czynników formuły zgody oraz instytucji i rezultatów — łącznie 24 mierniki w sześciu grupach (Rysunek 28). Indeks jest publikowany co rok przez niezależny organ; jego wartość docelowa na 2030 rok to co najmniej 65 punktów na 100 [W].

Rysunek 28. *Indeks Zgody i Odporności IZO-RP — 24 mierniki w sześciu grupach*

Tabela 20. *Mierniki IZO-RP — definicje i kierunek*

Kod	Miernik	Definicja	Kierunek
T1	Tożsamość wspólnotowa	odsetek identyfikujących się ze wspólnotą obywatelską silniej niż z obozem partyjnym	↑
T2	Polaryzacja afektywna	różnica ocen „termometru uczuć" wobec własnego i przeciwnego obozu	↓
T3	Błąd meta-percepcji	różnica między szacowaną a rzeczywistą skrajnością poglądów przeciwników	↓
T4	Ramowanie ≥3 matryc	odsetek komunikatów reform testowanych w co najmniej trzech matrycach moralnych	↑
C1	Reformy z mapą strat	odsetek ustaw ustrojowych z mapą strat i kompensat	↑
C2	Czas do kompensaty	mediana miesięcy od wejścia reformy do pierwszej kompensaty	↓
C3	Objęci kompensatą	odsetek przegranych objętych kompensatą	↑
C4	Sprawiedliwość proceduralna	średnia ocena uczciwości procesu (skala Tylera)	↑
W1	Poczucie wpływu	odsetek przekonanych, że „ludzie tacy jak ja mają wpływ na decyzje"	↑
W2	Udział w partycypacji	odsetek dorosłych uczestniczących co najmniej raz w roku w konsultacji, zgromadzeniu lub budżecie obywatelskim	↑
W3	Małe zwycięstwa	liczba lokalnych projektów z udokumentowanym wynikiem w programie „100 dni"	↑
W4	Frekwencja konsultacji	frekwencja w uwierzytelnionych konsultacjach i referendach	↑
E1	Zaufanie do informacji publicznej	odsetek ufających danym GUS, NBP, PKW i komunikatom państwa	↑
E2	Test inokulacji	odsetek poprawnie rozpoznających techniki manipulacji w standardowym teście	↑
E3	Treści z proweniencją	odsetek treści organów publicznych z oznaczonym pochodzeniem	↑
E4	Sygnały syntetyczne	wykryty udział sygnałów syntetycznych w kanałach partycypacji	↓

Kod	Miernik	Definicja	Kierunek
I1	Wskaźnik odstępstw od AI	odsetek decyzji, w których człowiek odstąpił od rekomendacji systemu AI (pasmo docelowe, nie maksimum)	↔
I2	Reformy z red teamem	odsetek dużych reform poddanych testowi czerwonego zespołu	↑
I3	Pilotaże z wyjściem	odsetek pilotaży z kryterium sukcesu i klauzulą wycofania	↑
I4	Sygnaliści w terminie	odsetek zgłoszeń rozpatrzonych w ustawowym terminie	↑
R1	Zaufanie do instytucji	indeks zaufania do Sejmu/Senatu, Prezydenta, sądów, administracji	↑
R2	Zaufanie uogólnione	odsetek uważających, że „większości ludzi można ufać”	↑
R3	Gotowość do obrony	odsetek deklarujących gotowość do udziału w obronie lub obronie cywilnej	↑
R4	Trwałość reform	odsetek reform utrzymanych po 5 latach bez cofnięcia	↑

13. Ryzyka, bezpieczniki i warunki falsyfikacji

13.1. Ryzyka wdrożenia

Tabela 21. *Ryzyka wdrożenia paradygmatu CPS i bezpieczniki*

Ryzyko	Opis	Bezpiecznik
Inżynieria zgody	narzędzia CPS użyte do manipulacji zamiast do przejrzystości	test jawności; zakaz targetowania psychologicznego przez państwo; rada etyczna
Rytualizacja	Karta Psychologiczna wypełniana formalnie, jak wiele dzisiejszych OSR	red team karty; publikacja przed decyzją; ocena po fakcie w panelu
Zawłaszczenie pomiaru	Panel Zaufania wykorzystywany przez rząd do propagandy	niezależny organ, otwarte dane, rejestrowany protokół
Fałszywe poczucie wpływu	partycypacja bez realnego wpływu uczy bezradności	raport „co zmieniliśmy”; minimalne progi wiążące
Polaryzacja wokół samego programu	CPS zramowane jako „psychomanipulacja władzy”	prebunking zarzutów, jawny kod i protokoły, ponadpartyjna rada
Nadmierna wiara w modele	wyniki RP-PSY traktowane jak prognozy	konwencja [M]; walidacja na danych panelu

13.2. Napięcia nierozstrzygnięte

- **Mobilizacja a depolaryzacja.** Ruch reformatorski potrzebuje energii, a energię najszybciej daje oburzenie. Standard „bez oburzenia” może spowolnić mobilizację. Publikacja rozstrzyga to na rzecz trwałości kosztem tempa, ale napięcie pozostaje.
- **Silna egzekutywa a reaktancja.** Projekt zintegrowanej egzekutywy odpowiada na potrzebę jasnej odpowiedzialności, ale może aktywować lęk przed autorytaryzmem. Bezpieczniki muszą być równie widoczne jak kompetencje.
- **Boost a skuteczność.** Wzmacnianie kompetencji jest etycznie lepsze od nudge, ale wolniejsze i mniej przewidywalne w efekcie.
- **Uwierzytelnienie a anonimowość.** Licznik autentycznego poparcia wymaga uwierzytelnienia, a ochrona przed spiralą milczenia — anonimowości. Rozwiązaniem są

techniki „uwierzytelnij, ale nie ujawniaj” (np. dowody kryptograficzne uprawnienia bez ujawnienia tożsamości), które wymagają dalszych prac.

13.3. Agenda badawcza i warunki falsyfikacji

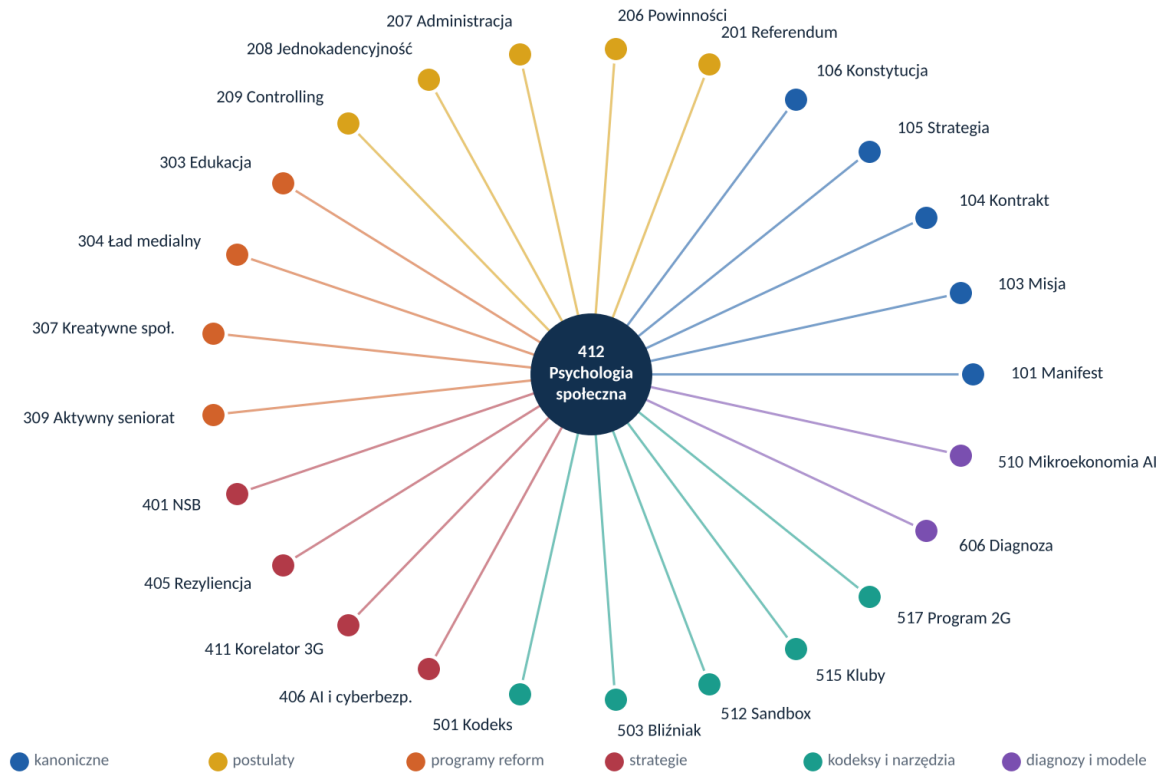
Program badawczy wykorzystuje sprawdzone skale: reaktancji (HPRS), uzasadniania systemu (GSJS), potrzeby domknięcia (NFCS), przywództwa tożsamościowego (ILI), orientacji na dominację społeczną (SDO7), autorytaryzmu prawicowego (RWA), narcyzmu kolektywnego, zaufania do porady AI (Weight of Advice) i samozadowolenia wobec automatyzacji (AICS) [K]. Metody: eksperymenty winietowe (ramowanie, moral reframing), testy A/B w usługach publicznych z rejestracją protokołu, panele przed i po reformie, analiza korpusów debaty oraz symulacje agentowe wyłącznie do testowania odporności.

Tezy publikacji należy uznać za sfalsyfikowane, jeżeli [W]:

1. reformy z Kartą Psychologiczną nie wykażą wyższej trwałości (R4) niż reformy bez niej w okresie 5 lat;
2. uwierzytelnione liczenie poparcia nie zmniejszy różnicy między dyskursem a rzeczywistym poparciem w panelu;
3. programy prebunkingu nie podniosą wyniku testu inokulacji (E2) o co najmniej 10 pkt proc. w grupach objętych programem;
4. wskaźnik odstępstw nie będzie korelował z jakością decyzji administracyjnych mierzoną skargami i uchyleniami.

14. Miejsce publikacji w Bibliotece TechnoSanacji

Publikacja 412 należy do klastra 4 „Strategie: bezpieczeństwa transformacji i sprawczości” i jest dokumentem przekrojowym: dostarcza warstwy psychospołecznej wszystkim klastrom Biblioteki. Rysunek 29 pokazuje jej powiązania.

Rysunek 29. *Miejsce publikacji 412 w Bibliotece TechnoSanacji — powiązania z dokumentami sześciu klastrów*

Tabela 22. *Powiązania publikacji 412 z dokumentami Biblioteki*

Dokument	Co 412 wnosi	Co 412 przejmuje
101 Manifest	formuła zgody jako rozwinięcie czynnika P	formuła zdolności Z = B × K × S × P; zasada „Człowiek decyduje, AI wzmacnia”
104 Kontrakt Społeczny	mapa strat w RRUS (§3); psychologiczne uzasadnienie §22, §24, §28, §40	pętla sprawczości, jeden właściciel wyniku, zakaz scoringu
105 Strategia transformacji	program modułowy „Architektura zgody”; miernik IZO-RP dla P7	programy P1–P16, scenariusze pokój–wojna–przełom
106 Konstytucja 2030	warstwa wykonawcza art. 14, 23, 27, 41–45, 80, 82–84	zasady sprawczości i odporności ustrojowej
201–209 Postulaty	profil psychologiczny każdego postulatu (rozdz. 7.8)	treść postulatów
304 Ład medialny	ranking pomostowy, bezpieczniki B1–B6	granica: perswazja, manipulacja, operacja wpływu
405 Rezyliencja, 401 NSB	odporność poznawcza, komunikacja EPPM	architektura odporności
411 Korelator 3G, 515 Kluby, 517 Program 2G	uzasadnienie sieciowe (S1), program „100 dni”	struktura klubów i zespołów pokoleniowych
501 Kodeks sterowania, 209 Controlling	psychologiczne uzasadnienie widocznego wyniku (S5), wskaźnik odstępstw jako miara automation bias	Karta Pętli, rejestr AI, tryby A0–A4
503 Sieciowy Bliźniak	moduł psychospołeczny (Panel Zaufania)	architektura modelu państwa
606 Diagnoza, 510 Mikroekonomia AI	diagnoza psychologii władzy proceduralnej	diagnoza dryfu, rynek agentów

Na portalu technosanacja.pl publikacja powinna być dostępna w Bibliotece (klaster 4), a jej skrót — na podstronach Kontraktu, Strategii i Ładu medialnego. Rekomenduje się także formularz skróconej oceny „Karta Psychologiczna Twojej reformy" w WPForms, na wzór formularzy przy innych dokumentach portalu [W].

15. Formuła końcowa

> **FORMUŁA KOŃCOWA**
>
> Ustrój zmienia się na papierze w jeden dzień, a w umysłach — przez lata. TechnoRepublika nie powstanie dzięki lepszym przepisom, jeśli obywatele nie zobaczą w niej „nas", nie będą wiedzieć, co tracą i co zyskują, nie poczują, że ich głos zmienia wynik, i nie będą ufać temu, co widzą. W erze sztucznej inteligencji te cztery filtry są polem walki — o uwagę, o normę i o prawdę. Rzeczpospolita może tę walkę przegrać, oddając debatę algorytmom oburzenia i cudzym operacjom wpływu; może ją wygrać nieuczciwie, sięgając po inżynierię zgody — i stracić prawomocność; albo może wygrać ją tak, jak wygrywa się z czasem: jawnością, kompensatą, partycypacją i widocznym wynikiem.
>
> **ZGODA = T × C × W × E.** Tożsamość łączy. Kompensata uspokaja. Wpływ mobilizuje. Prawda utrwala.

Aneks A. Słownik pojęć, terminów i skrótów

A.1. Pojęcia i terminy

Algorytmiczne wzmacnianie (amplifikacja) — zwiększanie zasięgu treści przez system rekomendacji platformy; premiuje zwykle treści wywołujące silne emocje i zaangażowanie, w tym oburzenie moralne.

Antycypacja, absorpcja, adaptacja (Model 3A) — metoda TechnoSanacji: rozpoznawanie zmian z wyprzedzeniem, pochłanianie szoku i uczenie się instytucji.

Architektura wyboru — sposób przedstawienia opcji decyzyjnych (kolejność, opcja domyślna, prostota), który wpływa na wybór bez zmiany samych opcji (Thaler i Sunstein).

Automation bias (błąd automatyzacji) — skłonność do nadmiernego polegania na rekomendacji systemu automatycznego i do przeoczania jego błędów; w publikacji mierzony wskaźnikiem odstępstw (I1).

Awersja algorytmiczna — odrzucanie algorytmu po zaobserwowaniu jego błędu, nawet jeśli jest trafniejszy niż człowiek (Dietvorst i in. 2015).

Awersja do straty — zjawisko, w którym strata waży w odczuciu więcej niż równy jej zysk; współczynnik $\lambda \approx 2{,}25$ (Tversky i Kahneman 1992).

Boost — interwencja publiczna wzmacniająca kompetencje decyzyjne obywatela (np. umiejętność rozpoznania manipulacji), w odróżnieniu od nudge, który kieruje wyborem (Hertwig i Grüne-Yanoff).

Cel nadrzędny — cel, którego żadna z rywalizujących grup nie osiągnie sama; obniża wrogość międzygrupową (Sherif, eksperyment Robbers Cave).

Cybernetyczna psychologia społeczna (CPS) — paradygmat proponowany w publikacji: postawy, normy i zaufanie jako zmienne stanu państwa; opór jako sygnał uchybu; jawne pętle sprzężenia zwrotnego z obywatelem; umiejętności psychologii społecznej jako kompetencja obywatelska i urzędnicza.

Dążenie do znaczenia (teoria 3N) — teoria radykalizacji Kruglanskiego: potrzeba znaczenia (need), narracja wskazująca drogę do niego (narrative) i sieć, która ją wzmacnia (network).

Deepfake — syntetyczny obraz, dźwięk lub nagranie wideo wygenerowane przez AI, przedstawiające osobę mówiącą lub robiącą coś, czego nie powiedziała ani nie zrobiła.

Dowód społeczny — skłonność do uznawania za właściwe tego, co robią inni, zwłaszcza w niepewności (Cialdini).

Dywidenda kłamcy — korzyść, jaką kłamca czerpie z powszechnej wiedzy o deepfake'ach: może zaprzeczyć prawdziwemu nagraniu, twierdząc, że jest sfałszowane (Chesney i Citron).

Działanie zbiorowe — wspólne działanie członków grupy na rzecz poprawy jej położenia; w modelu SIMCA zależy od niesprawiedliwości, tożsamości i skuteczności.

Efekt ramowania — zmiana decyzji pod wpływem sposobu przedstawienia tych samych informacji (np. jako zysk lub stratę).

Efekt status quo — preferowanie obecnego stanu rzeczy tylko dlatego, że jest obecny (Samuelson i Zeckhauser 1988).

EPPM (model rozszerzonej równoległej odpowiedzi) — model komunikacji zagrożenia (Witte 1992): komunikat strachu działa, gdy towarzyszy mu komunikat skuteczności; inaczej wywołuje wyparcie.

Faworyzacja algorytmiczna — skłonność do przedkładania porady algorytmu nad poradę człowieka (Logg i in. 2019); przy braku kontroli przechodzi w automation bias.

Formuła naczelna — akapit otwierający każdą publikację programową TechnoSanacji, wobec którego weryfikuje się całą treść.

Formuła zgody — ZGODA = T × C × W × E: tożsamość × cena zmiany pokryta kompensatą × wpływ × zaufanie epistemiczne; zero w jednym czynniku oznacza zmianę pozorną.

Formuła zdolności — Z = B × K × S × P z Manifestu (101): bezpieczeństwo × konkurencyjność × kreatywność społeczeństwa × prawomocność; formuła zgody rozwija czynnik P.

Fundamenty moralne — intuicje moralne opisane przez Haidta: troska, sprawiedliwość, wolność, lojalność, autorytet, świętość (godność).

Groupthink (myślenie grupowe) — tłumienie wątpliwości w spójnej grupie decyzyjnej w imię jednomyślności (Janis 1972).

Heurystyka — skrót myślowy pozwalający szybko podjąć decyzję; zwykle użyteczny, ale prowadzący do systematycznych błędów.

Hubris (syndrom pychy władzy) — nabyty wzorzec nadmiernej pewności siebie i lekceważenia rad u osób długo sprawujących władzę (Owen i Davidson 2009).

Indeks Zgody i Odporności (IZO-RP) — proponowany panel 24 mierników w sześciu grupach (T, C, W, E, I, R), publikowany corocznie przez niezależny organ (rozdz. 12.3).

Inokulacja psychologiczna (prebunking) — uprzedzające wyjaśnienie technik manipulacji, które zwiększa odporność na nie, podobnie jak szczepionka (McGuire; Roozenbeek i van der Linden).

Kanał algedoniczny — w modelu systemu żywotnego Beera kanał przekazujący sygnał „bólu" z poziomu operacyjnego bezpośrednio do najwyższego, z pominięciem hierarchii.

Karta Pętli — dokument Kodeksu sterowania (501) opisujący pętlę regulacji: cel, miernik, regułę korekty, bezpiecznik i przegląd.

Karta Psychologiczna Reformy (KPR) — proponowany dokument sporządzany obok karty prawnej i finansowej reformy: dziesięć pól od tożsamości do pomiaru (rozdz. 5.6, Aneks C).

Kaskada informacyjna — proces, w którym ludzie kolejno przyjmują pogląd lub zachowanie na podstawie obserwacji innych, a nie własnej informacji; może prowadzić do szybkich zmian w obie strony.

Kompensata — konkretne świadczenie lub rozwiązanie dla grupy tracącej na reformie (np. okres przejściowy, przekwalifikowanie, nowa rola, udział w korzyściach).

Licznik autentycznego poparcia — proponowany standard liczenia podpisów, petycji i deklaracji w kanale uwierzytelnionym, z jawną metodologią i raportem sygnałów syntetycznych (PS5).

Mapa strat i kompensat — zestawienie, kto traci na reformie, ile, kiedy, co dostaje w zamian i kiedy (PS2).

Meta-percepcja — wyobrażenie o tym, co myśli o nas inna grupa; w polaryzacji zwykle przesadnie negatywne.

Mikrotargetowanie psychometryczne — kierowanie przekazu politycznego do osób wybranych na podstawie profilu psychologicznego (np. cech osobowości) wywnioskowanego z danych.

Model systemu żywotnego (VSM) — model Beera opisujący pięć funkcji (S1–S5) niezbędnych, by system zachował zdolność przetrwania.

Moralna strefa zgniotu — przypisanie winy za błąd systemu człowiek–maszyna operatorowi, a nie projektantowi (Elish 2019).

Moral reframing (przeramowanie moralne) — przedstawienie argumentu w języku wartości odbiorcy, a nie nadawcy (Feinberg i Willer).

Norma dynamiczna — komunikat o zmianie zachowań innych („coraz więcej osób…"), skuteczniejszy niż norma statyczna przy promowaniu rzadkich jeszcze zachowań (Sparkman i Walton 2017).

Nudge (szturchnięcie) — zmiana architektury wyboru, która przewidywalnie wpływa na decyzję bez zakazów i zmian bodźców ekonomicznych.

Pętla sprawczości — zasada §24 Kontraktu: rozpoznanie zmiany — decyzja człowieka — wykonanie — publiczny wynik — korekta.

Pluralistyczna ignorancja — stan, w którym większość prywatnie odrzuca normę, ale błędnie sądzi, że inni ją akceptują.

Polaryzacja afektywna — wzajemna niechęć i nieufność zwolenników różnych obozów politycznych, niezależna od różnic w poglądach.

Pole sił — model Lewina: stan społeczny jako równowaga sił napędowych i hamujących.

Potrzeba domknięcia poznawczego — pragnienie jednoznacznej odpowiedzi i niechęć do niejasności; rośnie w stresie i niepewności (Kruglanski i Webster 1996).

Prawomocność — w Bibliotece TechnoSanacji: jawny rachunek, równe ciężary i kontrola Narodu nad elitami i maszynami; czynnik P formuły zdolności.

Proweniencja treści — informacja o pochodzeniu i historii modyfikacji treści cyfrowej, umożliwiająca weryfikację jej autentyczności.

Przedsiębiorca tożsamości — przywódca, który definiuje, kim jest grupa, reprezentuje ją i działa w jej interesie (Haslam, Reicher, Platow).

Ranking pomostowy — sposób porządkowania treści premiujący te, które zyskują aprobatę u osób o różnych poglądach, a nie te, które wywołują największe zaangażowanie.

Reaktancja — motywacja do odzyskania wolności wyboru, gdy ktoś ją ogranicza; zwiększa atrakcyjność tego, co zakazane (Brehm 1966).

Red team (czerwony zespół) — zespół, którego zadaniem jest szukanie słabości planu z perspektywy przeciwnika lub krytyka.

Reguła autentycznego sygnału — norma społeczna liczona wyłącznie z uwierzytelnionych głosów (rozdz. 1.3).

Reguła 2:1 — kompensata i pierwszy zysk muszą być widoczne wcześniej niż koszt, bo strata waży około dwa razy więcej niż zysk.

Reguła widocznego wyniku — pierwszy publiczny wynik reformy przed pierwszym przeglądem lub wyborami.

Rozumowanie motywowane — ocenianie informacji według tego, czy wspiera pożądany wniosek lub tożsamość grupy.

RP-PSY — model psychospołeczny zmiany ustrojowej zbudowany na potrzeby publikacji; pięć eksperymentów S1–S5.

SIMCA — model tożsamości społecznej w działaniu zbiorowym (van Zomeren i in. 2008): niesprawiedliwość × tożsamość × skuteczność.

Skuteczność zbiorowa — przekonanie członków grupy, że wspólnie mogą osiągnąć cel (Bandura).

Sprawiedliwość proceduralna — ocena uczciwości procesu decyzyjnego (głos, bezstronność, szacunek, wyjaśnienie); silny predyktor akceptacji decyzji (Tyler).

Spirala milczenia — proces, w którym osoby przekonane, że są w mniejszości, milkną, co jeszcze bardziej zaniża widoczność ich poglądu (Noelle-Neumann 1974).

Suwerenność epistemiczna — zdolność społeczeństwa do formowania opinii i weryfikacji faktów bez decydującego wpływu zewnętrznych platform i aktorów.

Syntetyczny konsensus (astroturfing) — sztuczne wytwarzanie wrażenia poparcia społecznego przez boty, fałszywe konta lub opłacone kampanie.

Teoria opanowania trwogi (TMT) — teoria, według której przypomnienie o śmiertelności wzmacnia przywiązanie do światopoglądu i własnej grupy (Greenberg, Solomon, Pyszczynski).

Teoria perspektywy — teoria decyzji w ryzyku (Kahneman i Tversky 1979): ocena względem punktu odniesienia, awersja do straty, nieliniowe ważenie prawdopodobieństw.

Tożsamość społeczna — część obrazu siebie wynikająca z przynależności do grup (Tajfel i Turner).

Uchyb — w cybernetyce różnica między stanem pożądanym a rzeczywistym, która uruchamia działanie regulatora.

Układ samodzielny — w cybernetyce Mazura układ zdolny do sterowania sobą w interesie własnym; w publikacji model obywatela.

Uzasadnianie systemu — motywacja do postrzegania istniejącego porządku jako sprawiedliwego i uprawnionego, także przez osoby przez niego pokrzywdzone (Jost i Banaji 1994).

Władza proceduralna — władza oparta na kontroli procedur, uzgodnień i zaświadczeń zamiast na odpowiedzialności za wynik (Diagnoza 606).

Wskaźnik odstępstw — odsetek decyzji, w których człowiek odstąpił od rekomendacji systemu AI; miara automation bias i realności nadzoru człowieka (501).

Zaufanie epistemiczne — zaufanie do źródeł wiedzy: informacji, danych, dowodów i procedur ich wytwarzania; czynnik E formuły zgody.

Zaufanie uogólnione — przekonanie, że „większości ludzi można ufać"; podstawowy wskaźnik kapitału społecznego.

Zarażanie złożone — rozprzestrzenianie się zachowań wymagających wzmocnienia od kilku osób z otoczenia, w odróżnieniu od informacji, która przenosi się przez pojedynczy kontakt (Centola i Macy 2007).

Zgromadzenie obywatelskie — losowo wybrana, reprezentatywna grupa obywateli, która po wysłuchaniu ekspertów i stron deliberuje i formułuje rekomendacje.

Zmiana pozorna — reforma uchwalona formalnie, lecz odrzucona w praktyce lub odwrócona, bo jeden z czynników formuły zgody był bliski zeru.

A.2. Skróty

Tabela 23. *Skróty*

Skrót	Znaczenie
AI	sztuczna inteligencja
AI Act	rozporządzenie (UE) 2024/1689 w sprawie sztucznej inteligencji
AICS	skala samozadowolenia wobec automatyzacji
B1–B6	bezpieczniki epistemiczne (rozdz. 6.9)
CETS 225	Konwencja ramowa Rady Europy o sztucznej inteligencji
CPS	cybernetyczna psychologia społeczna
C2PA	standard proweniencji treści cyfrowych (Coalition for Content Provenance and Authenticity)
DSA	akt o usługach cyfrowych, rozporządzenie (UE) 2022/2065
EMFA	europejski akt o wolności mediów, rozporządzenie (UE) 2024/1083
EPPM	model rozszerzonej równoległej odpowiedzi
GSJS	skala ogólnego uzasadniania systemu
GUS	Główny Urząd Statystyczny
HPRS	skala reaktancji psychologicznej Honga
ILI	inwentarz przywództwa tożsamościowego
IZO-RP	Indeks Zgody i Odporności Rzeczypospolitej
KPR	Karta Psychologiczna Reformy
KPRM	Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
KRiBSI	Komisja Rozwoju i Bezpieczeństwa Sztucznej Inteligencji
KRRiT	Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji

Skrót	Znaczenie
LLM	duży model językowy
M1–M7	mechanizmy oporu (rozdz. 4)
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej
MON	Ministerstwo Obrony Narodowej
MŚP	małe i średnie przedsiębiorstwa
NFCS	skala potrzeby domknięcia poznawczego
NSB	Narodowa Strategia Bezpieczeństwa (401)
OSR	ocena skutków regulacji
PKW	Państwowa Komisja Wyborcza
PS1–PS14	działania programu publikacji 412
RCB	Rządowe Centrum Bezpieczeństwa
RODO	rozporządzenie (UE) 2016/679 o ochronie danych osobowych
RP-PSY	model psychospołeczny zmiany ustrojowej (S1–S5)
RRUS	Roczny Rachunek Umowy Społecznej (§3 Kontraktu)
RWA	skala autorytaryzmu prawicowego
S1–S5	eksperymenty modelu RP-PSY; w rozdz. 10.1 także funkcje systemu żywotnego
SDO7	skala orientacji na dominację społeczną
SIMCA	model tożsamości społecznej w działaniu zbiorowym
SWOT / TOWS	analiza mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń / strategie z niej wynikające
TMT	teoria opanowania trwogi
UE	Unia Europejska
VRIO	analiza zasobów: wartość, rzadkość, trudność imitacji, organizacja
VSM	model systemu żywotnego
W1–W5	warstwy zgody (rozdz. 5)
[Z] [K] [S] [M] [T] [W]	konwencja dowodowa (Metryka publikacji)

Aneks B. Bibliografia

B.1. Dokumenty Biblioteki TechnoSanacji (technosanacja.pl)

1. Węgrzyn A. (2026). Manifest TechnoSanacji, wyd. 3.0 (dok. 101). TechnoSanacja.pl.
2. Węgrzyn A. (2026). Technologiczna Wizja Rzeczypospolitej: bezpieczne państwo, konkurencyjna gospodarka, kreatywne społeczeństwo (dok. 102). TechnoSanacja.pl/wizja/.
3. Węgrzyn A. (2026). Misja Polityczna TechnoSanacji (dok. 103). TechnoSanacja.pl/misja/.
4. Węgrzyn A. (2026). Kontrakt Społeczny Rzeczypospolitej (dok. 104). TechnoSanacja.pl/kontrakt/.
5. Węgrzyn A. (2026). Strategia transformacji ustrojowej Rzeczypospolitej, wyd. 3.0 (dok. 105). TechnoSanacja.pl/strategia/.
6. Węgrzyn A. (2026). Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej 2030 (dok. 106). TechnoSanacja.pl/konstytucja/.
7. Węgrzyn A. (2026). Referendum — demokracja bezpośrednia (dok. 201); Prezydent — zintegrowana egzekutywa (dok. 202); Senat 100 — jednoizbowa legislatywa (dok. 203); Sąd Najwyższy — wybieralny strażnik Konstytucji (dok. 204); Sejmiki samorządowe (dok. 205). TechnoSanacja.pl.
8. Węgrzyn A. (2026). Powinności obywatelskie (dok. 206); Administracja państwowa (dok. 207); Jednokadencyjność — akceleracja krążenia kadr (dok. 208); Controlling cybernetyczny (dok. 209). TechnoSanacja.pl.
9. Węgrzyn A. (2026). Edukacja i innowacja (dok. 303); Ład medialny — pętla zwrotna (dok. 304); Kreatywne społeczeństwo (dok. 307); Talenty jako infrastruktura krytyczna państwa (dok. 308); Aktywny seniorat (dok. 309). TechnoSanacja.pl.
10. Węgrzyn A. (2026). Narodowa Strategia Bezpieczeństwa, t. 1 (dok. 401). TechnoSanacja.pl/bezpieczenstwo/.
11. Węgrzyn A. (2026). Rezyliencja — odporność państwa (dok. 405); Infrastruktura odporności państwa (dok. 404). TechnoSanacja.pl.
12. Węgrzyn A. (2026). Mapa suwerenności Rzeczypospolitej (dok. 505). TechnoSanacja.pl.
13. Węgrzyn A. (2026). Klasa sprawcza jako korelator — Inicjatywa 3G (dok. 411). TechnoSanacja.pl/korelator/.
14. Węgrzyn A. (2026). Strategia wykorzystania AI dla bezpieczeństwa i cyberbezpieczeństwa Polski (dok. 406); Cyberkulturowa Wizja — hard i soft power (dok. 414). TechnoSanacja.pl.
15. Węgrzyn A. (2026). Cybernetyka Rzeczypospolitej — Kodeks sterowania i regulacji (dok. 501). TechnoSanacja.pl.
16. Węgrzyn A. (2026). Graf multiagentów (dok. 502); Sieciowy Bliźniak Rzeczypospolitej (dok. 503). TechnoSanacja.pl.
17. Węgrzyn A. (2026). Sandbox regulacyjny dla inicjatyw strategicznych (dok. 512); Narzędzia AI dla obywateli i administracji (dok. 514). TechnoSanacja.pl.

18. Węgrzyn A. (2026). Kluby TechnoSanacji (dok. 515); Program 2G — współpraca Gen Z i seniorów (dok. 517). TechnoSanacja.pl.
19. Węgrzyn A. (2026). Diagnoza Rzeczypospolitej (dok. 606). TechnoSanacja.pl.
20. Węgrzyn A. (2026). Mikroekonomia agentów AI w Rzeczypospolitej (dok. 510). TechnoSanacja.pl.
21. Węgrzyn A. (2026). Mapa wiedzy TechnoSanacji (dok. 602); Przewodnik TechnoSanacji (dok. 601); Mapa dokumentów ustrojowych (dok. 603). TechnoSanacja.pl/biblioteka/.

B.2. Destylat i materiały robocze (folder 7. Społeczeństwo)

1. Destylat PS: Psychologia społeczna w zmianie ustrojowej w dobie AI (!PS_Destylat_Psychologia-spoleczna-w-zmianie-ustrojowej-w-dobie-AI.md), stan na 31.10.2026 r.; klastry P00–P18; manifesty pobrań _PS_download_manifest.csv i _PS_legal_manifest.csv.
2. Destylaty powiązane: Polityka społeczna — Społeczeństwo kreatywne TechnoRepubliki; Strategia korelatora klasy sprawczej (G3); Stratyfikacja klasy sprawczej (KS); Wizja TechnoRepubliki; Ruch Sanacyjny; Culture, Art, Creativity and Systems of Power (folder 7. Społeczeństwo).
3. Model RP-PSY: rp_psy.py, figs_sim.py, results.json (wersja 1.0, 31.10.2026 r.), dołączone do publikacji.

B.3. Akty prawne — Rzeczpospolita Polska

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 ze zm.), w szczególności art. 4, 61, 118, 125.
2. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym.
3. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym.
4. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. — Kodeks wyborczy.
5. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych.
6. Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach.
7. Ustawa z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli.
8. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.
9. Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa.
10. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym; ustawa z dnia 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności i obronie cywilnej.
11. Ustawa z dnia 14 czerwca 2024 r. o ochronie sygnalistów.
12. Ustawa z dnia 26 maja 2023 r. o aplikacji mObywatel.
13. Ustawa o systemach sztucznej inteligencji (2026) — według dok. 510 Biblioteki; organ nadzoru KRiBSI.

B.4. Akty prawne — Unia Europejska i Rada Europy

1. Rozporządzenie (UE) 2024/1689 w sprawie sztucznej inteligencji (AI Act), w szczególności art. 5 i art. 50.
2. Rozporządzenie (UE) 2022/2065 w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych (DSA), w szczególności art. 34, 35 i 38.
3. Rozporządzenie (UE) 2024/900 w sprawie przejrzystości i targetowania reklamy politycznej.
4. Rozporządzenie (UE) 2024/1083 — europejski akt o wolności mediów (EMFA).
5. Rozporządzenie (UE) 2016/679 (RODO), w szczególności art. 9 i art. 22.
6. Dyrektywa (UE) 2019/1937 w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii.
7. Zalecenie Komisji (UE) 2023/2829 w sprawie inkluzywnych i odpornych procesów wyborczych; zalecenie (UE) 2023/2836 w sprawie promowania zaangażowania obywateli w procesy kształtowania polityki publicznej.
8. Komisja Europejska (2020). Plan działania na rzecz demokracji europejskiej, COM(2020) 790; pakiet obrony demokracji (2023); Europejska Tarcza Demokracji (2025).
9. Rada Europy (2024). Konwencja ramowa o sztucznej inteligencji i prawach człowieka, demokracji i praworządności (CETS nr 225).

B.5. Klasycy psychologii społecznej, postawy i decyzje

- Allport G.W. (1954). The Nature of Prejudice. Cambridge, MA: Addison-Wesley.
- Ajzen I. (2020). The theory of planned behavior: Frequently asked questions. Human Behavior and Emerging Technologies, 2(4), 314–324.
- Festinger L. (1957). A Theory of Cognitive Dissonance. Stanford University Press.
- Kahneman D. (2011). Thinking, Fast and Slow. New York: Farrar, Straus and Giroux (wyd. pol. Pułapki myślenia, 2012).
- Kahneman D., Tversky A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. Econometrica, 47(2), 263–291.
- Tversky A., Kahneman D. (1981). The framing of decisions and the psychology of choice. Science, 211(4481), 453–458.
- Tversky A., Kahneman D. (1992). Advances in prospect theory: Cumulative representation of uncertainty. Journal of Risk and Uncertainty, 5(4), 297–323.
- Lewin K. (1947). Frontiers in group dynamics. Human Relations, 1(1), 5–41.
- Lewin K. (1951). Field Theory in Social Science. New York: Harper.
- Milgram S. (1974). Obedience to Authority. New York: Harper & Row.
- Samuelson W., Zeckhauser R. (1988). Status quo bias in decision making. Journal of Risk and Uncertainty, 1(1), 7–59.
- Sherif M. i in. (1961). Intergroup Conflict and Cooperation: The Robbers Cave Experiment. Norman: University of Oklahoma.
- Tajfel H., Turner J.C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. W: W.G. Austin, S. Worchel (red.), The Social Psychology of Intergroup Relations. Monterey: Brooks/Cole.
- Wojciszke B. (2011). Psychologia społeczna. Warszawa: Scholar.

- Aronson E., Wilson T.D., Akert R.M. (2012). Psychologia społeczna. Poznań: Zysk i S-ka.

B.6. Opór, reaktancja, legitymizacja i zmiana

- Brehm J.W. (1966). A Theory of Psychological Reactance. New York: Academic Press.
- Hough M., Jackson J., Bradford B., Myhill A., Quinton P. (2010). Procedural justice, trust, and institutional legitimacy. Policing, 4(3), 203–210 [korpus PS, P04].
- Jost J.T., Banaji M.R. (1994). The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness. British Journal of Social Psychology, 33(1), 1–27.
- Jost J.T. (2019). A quarter century of system justification theory. British Journal of Social Psychology, 58(2), 263–314.
- Ho A.K. i in. (2015). The nature of social dominance orientation: Theorizing and measuring preferences for intergroup inequality using the new SDO7 scale. Journal of Personality and Social Psychology, 109(6), 1003–1028 [korpus PS, P06].
- Kruglanski A.W., Webster D.M. (1996). Motivated closing of the mind: „Seizing" and „freezing". Psychological Review, 103(2), 263–283.
- Douglas K.M., Sutton R.M., Cichocka A. (2017). The psychology of conspiracy theories. Current Directions in Psychological Science, 26(6), 538–542 [korpus PS, P05].
- Imhoff R. i in. (2022). Conspiracy mentality and political orientation across 26 countries. Nature Human Behaviour, 6, 392–403 [korpus PS, P05].
- Lind E.A., Tyler T.R. (1988). The Social Psychology of Procedural Justice. New York: Plenum.
- Olson M. (1965). The Logic of Collective Action. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Reynolds-Tylus T. (2019). Psychological reactance and persuasive health communication: A review of the literature. Frontiers in Communication, 4, 56 [korpus PS, P04].
- Tyler T.R. (2006). Psychological perspectives on legitimacy and legitimation. Annual Review of Psychology, 57, 375–400.
- Hood C. (2011). The Blame Game: Spin, Bureaucracy, and Self-Preservation in Government. Princeton University Press.

B.7. Tożsamość, przywództwo, moralność i polaryzacja

- Haslam S.A., Reicher S.D., Platow M.J. (2020). The New Psychology of Leadership: Identity, Influence and Power, 2nd ed. London: Routledge.
- Steffens N.K. i in. (2014). Leadership as social identity management: Introducing the Identity Leadership Inventory (ILI). The Leadership Quarterly, 25(5), 1001–1024 [korpus PS, P07].
- Golec de Zavala A., Cichocka A., Eidelson R., Jayawickreme N. (2009). Collective narcissism and its social consequences. Journal of Personality and Social Psychology, 97(6), 1074–1096 [korpus PS, P07].
- Haidt J. (2012). The Righteous Mind. New York: Pantheon (wyd. pol. Prawy umysł, 2014).
- Feinberg M., Willer R. (2015). From gulf to bridge: When do moral arguments facilitate political influence? Personality and Social Psychology Bulletin, 41(12), 1665–1681.
- Feinberg M., Willer R. (2019). Moral reframing: A technique for effective and persuasive communication across political divides. Social and Personality Psychology Compass, 13(12), e12501.

- Iyengar S., Lelkes Y., Levendusky M., Malhotra N., Westwood S.J. (2019). The origins and consequences of affective polarization in the United States. Annual Review of Political Science, 22, 129–146.
- Reiljan A. (2020). „Fear and loathing across party lines" (also) in Europe: Affective polarisation in European party systems. European Journal of Political Research, 59(2), 376–396.
- Wagner M. (2021). Affective polarization in multiparty systems. Electoral Studies, 69, 102199 [korpus PS, P08].
- Druckman J.N., Peterson E., Slothuus R. (2013). How elite partisan polarization affects public opinion formation. American Political Science Review, 107(1), 57–79 [korpus PS, P02].
- Mernyk J.S., Pink S.L., Druckman J.N., Willer R. (2022). Correcting inaccurate metaperceptions reduces Americans' support for partisan violence. PNAS, 119(16), e2116851119.
- Moore-Berg S.L., Ankori-Karlinsky L.-O., Hameiri B., Bruneau E. (2020). Exaggerated meta-perceptions predict intergroup hostility between American political partisans. PNAS, 117(26), 14864–14872.
- Pettigrew T.F., Tropp L.R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. Journal of Personality and Social Psychology, 90(5), 751–783.

B.8. Normy społeczne, architektura wyboru i odporność poznawcza

- Cialdini R.B., Reno R.R., Kallgren C.A. (1990). A focus theory of normative conduct. Journal of Personality and Social Psychology, 58(6), 1015–1026.
- Sparkman G., Walton G.M. (2017). Dynamic norms promote sustainable behavior, even if it is counternormative. Psychological Science, 28(11), 1663–1674.
- Thaler R.H., Sunstein C.R. (2008). Nudge. New Haven: Yale University Press (wyd. pol. Impuls, 2012).
- Hertwig R., Grüne-Yanoff T. (2017). Nudging and boosting: Steering or empowering good decisions. Perspectives on Psychological Science, 12(6), 973–986.
- Chater N., Loewenstein G. (2023). The i-frame and the s-frame: How focusing on individual-level solutions has led behavioral public policy astray. Behavioral and Brain Sciences, 46, e147 [korpus PS, P02].
- Kozyreva A., Lewandowsky S., Hertwig R. (2020). Citizens versus the internet: Confronting digital challenges with cognitive tools. Psychological Science in the Public Interest, 21(3), 103–156 [korpus PS, P09].
- Roozenbeek J., van der Linden S. (2019). Fake news game confers psychological resistance against online misinformation. Palgrave Communications, 5, 65.
- Roozenbeek J., van der Linden S., Goldberg B., Rathje S., Lewandowsky S. (2022). Psychological inoculation improves resilience against misinformation on social media. Science Advances, 8(34), eabo6254.
- Fazio L.K., Brashier N.M., Payne B.K., Marsh E.J. (2015). Knowledge does not protect against illusory truth. Journal of Experimental Psychology: General, 144(5), 993–1002.
- Noelle-Neumann E. (1974). The spiral of silence: A theory of public opinion. Journal of Communication, 24(2), 43–51.

- Prentice D.A., Miller D.T. (1993). Pluralistic ignorance and alcohol use on campus. Journal of Personality and Social Psychology, 64(2), 243–256.

B.9. Działanie zbiorowe, mobilizacja, radykalizacja i kryzys

- van Zomeren M., Postmes T., Spears R. (2008). Toward an integrative social identity model of collective action (SIMCA). Psychological Bulletin, 134(4), 504–535 [korpus PS, P10].
- Becker J.C., Tausch N. (2015). A dynamic model of engagement in normative and non-normative collective action. European Review of Social Psychology, 26(1), 43–92 [korpus PS, P10].
- Sternisko A., Cichocka A., Van Bavel J.J. (2020). The dark side of social movements: Social identity, non-conformity, and the lure of conspiracy theories. Current Opinion in Psychology, 35, 1–6 [korpus PS, P10].
- Kruglanski A.W., Bélanger J.J., Gunaratna R. (2019). The Three Pillars of Radicalization: Needs, Narratives, and Networks. Oxford University Press.
- Bandura A. (1997). Self-Efficacy: The Exercise of Control. New York: Freeman.
- Weick K.E. (1984). Small wins: Redefining the scale of social problems. American Psychologist, 39(1), 40–49.
- Witte K. (1992). Putting the fear back into fear appeals: The extended parallel process model. Communication Monographs, 59(4), 329–349.
- Greenberg J., Pyszczynski T., Solomon S. (1986). The causes and consequences of a need for self-esteem: A terror management theory. W: R.F. Baumeister (red.), Public Self and Private Self. New York: Springer.
- Schraff D. (2021). Political trust during the Covid-19 pandemic: Rally around the flag or lockdown effects? European Journal of Political Research, 60(4), 1007–1017 [korpus PS, P11].

B.10. Psychologia władzy i patologie grupowe

- Janis I.L. (1972). Victims of Groupthink. Boston: Houghton Mifflin.
- Kipnis D. (1972). Does power corrupt? Journal of Personality and Social Psychology, 24(1), 33–41.
- Keltner D. (2016). The Power Paradox. New York: Penguin.
- Owen D., Davidson J. (2009). Hubris syndrome: An acquired personality disorder? Brain, 132(5), 1396–1406.
- Morrison E.W., Milliken F.J. (2000). Organizational silence: A barrier to change and development in a pluralistic world. Academy of Management Review, 25(4), 706–725.
- Bernays E. (1947). The engineering of consent. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 250(1), 113–120.

B.11. Era AI: media społecznościowe, perswazja, zaufanie do AI

- Brady W.J., Wills J.A., Jost J.T., Tucker J.A., Van Bavel J.J. (2017). Emotion shapes the diffusion of moralized content in social networks. PNAS, 114(28), 7313–7318.
- Rathje S., Van Bavel J.J., van der Linden S. (2021). Out-group animosity drives engagement on social media. PNAS, 118(26), e2024292118.

- Bail C.A. i in. (2018). Exposure to opposing views on social media can increase political polarization. PNAS, 115(37), 9216–9221.
- Ovadya A., Thorburn L. (2023). Bridging systems: Open problems for countering destructive divisiveness across ranking, recommenders, and governance. Knight First Amendment Institute.
- Matz S.C., Kosinski M., Nave G., Stillwell D.J. (2017). Psychological targeting as an effective approach to digital mass persuasion. PNAS, 114(48), 12714–12719.
- Matz S.C. i in. (2024). The potential of generative AI for personalized persuasion at scale. Scientific Reports, 14, 4692 [korpus PS, P08].
- Hackenburg K., Margetts H. (2024). Evaluating the persuasive influence of political microtargeting with large language models. PNAS, 121(24), e2403116121.
- Salvi F., Horta Ribeiro M., Gallotti R., West R. (2025). On the conversational persuasiveness of GPT-4. Nature Human Behaviour [korpus PS, P15].
- Costello T.H., Pennycook G., Rand D.G. (2024). Durably reducing conspiracy beliefs through dialogues with AI. Science, 385(6714), eadq1814.
- Groh M. i in. (2024). Human detection of political speech deepfakes across transcripts, audio, and video. Nature Communications, 15, 7629 [korpus PS, P15].
- Chesney R., Citron D. (2019). Deep fakes: A looming challenge for privacy, democracy, and national security. California Law Review, 107, 1753–1820.
- Dietvorst B.J., Simmons J.P., Massey C. (2015). Algorithm aversion. Journal of Experimental Psychology: General, 144(1), 114–126.
- Logg J.M., Minson J.A., Moore D.A. (2019). Algorithm appreciation. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 151, 90–103.
- Parasuraman R., Manzey D.H. (2010). Complacency and bias in human use of automation. Human Factors, 52(3), 381–410.
- Elish M.C. (2019). Moral crumple zones: Cautionary tales in human-robot interaction. Engaging Science, Technology, and Society, 5, 40–60 [korpus PS, P16].
- du Cluzel F. (2021). Cognitive Warfare. NATO ACT Innovation Hub [korpus PS, P15].
- Newman N. i in. (2025). Reuters Institute Digital News Report 2025. Oxford: Reuters Institute [korpus PS, P14].

B.12. Cybernetyka, teoria systemów i sieci

- Wiener N. (1950). The Human Use of Human Beings. Boston: Houghton Mifflin.
- Ashby W.R. (1956). An Introduction to Cybernetics. London: Chapman & Hall.
- Conant R.C., Ashby W.R. (1970). Every good regulator of a system must be a model of that system. International Journal of Systems Science, 1(2), 89–97.
- Beer S. (1972). Brain of the Firm. London: Allen Lane.
- Deutsch K.W. (1963). The Nerves of Government. New York: Free Press.
- Mazur M. (1966). Cybernetyczna teoria układów samodzielnych. Warszawa: PWN.
- Mazur M. (1976). Cybernetyka i charakter. Warszawa: PIW.
- Kossecki J. (1975). Cybernetyka społeczna. Warszawa: PWN.
- Meadows D.H. (1999). Leverage Points: Places to Intervene in a System. Hartland: Sustainability Institute.

- Granovetter M. (1973). The strength of weak ties. American Journal of Sociology, 78(6), 1360–1380.
- Granovetter M. (1978). Threshold models of collective behavior. American Journal of Sociology, 83(6), 1420–1443.
- Centola D., Macy M. (2007). Complex contagions and the weakness of long ties. American Journal of Sociology, 113(3), 702–734.
- Centola D., Becker J., Brackbill D., Baronchelli A. (2018). Experimental evidence for tipping points in social convention. Science, 360(6393), 1116–1119.
- Watts D.J., Strogatz S.H. (1998). Collective dynamics of „small-world" networks. Nature, 393, 440–442.
- Jager W., Amblard F. (2005). Uniformity, bipolarization and pluriformity captured as generic stylized behavior with an agent-based simulation model of attitude change. Computational & Mathematical Organization Theory, 10, 295–303.

B.13. Zaufanie, instytucje i transformacja (Polska i porównania)

- Sztompka P. (2000). Trauma wielkiej zmiany. Społeczne koszty transformacji. Warszawa: ISP PAN.
- Sztompka P. (2007). Zaufanie. Fundament społeczeństwa. Kraków: Znak.
- Czapiński J., Panek T. (red.) (2015). Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego.
- CBOS (2024). Zaufanie społeczne (komunikat z badań) oraz serie „Zaufanie do instytucji". Warszawa: CBOS.
- Putnam R.D. (1993). Making Democracy Work. Princeton University Press.
- Fukuyama F. (1995). Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity. New York: Free Press.
- Knack S., Keefer P. (1997). Does social capital have an economic payoff? Quarterly Journal of Economics, 112(4), 1251–1288.
- Acemoglu D., Robinson J.A. (2012). Why Nations Fail. New York: Crown.
- Easton D. (1975). A re-assessment of the concept of political support. British Journal of Political Science, 5(4), 435–457.
- Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M. (2010). Cultures and Organizations: Software of the Mind, 3rd ed. New York: McGraw-Hill.
- OECD (2020). Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave. Paris: OECD.
- OECD (2024). Drivers of Trust in Public Institutions 2024. Paris: OECD.
- FOI (2024). Societal Security and Psychological Defence. Memo 8613. Stockholm: Swedish Defence Research Agency.

B.14. Źródła internetowe (dostęp: 31 października 2026 r.)

- TechnoSanacja.pl — strona główna i Biblioteka: https://technosanacja.pl/ ; https://technosanacja.pl/biblioteka/
- Kontrakt Społeczny i Strategia: https://technosanacja.pl/kontrakt/ ; https://technosanacja.pl/strategia/

- EUR-Lex (akty prawne UE): https://eur-lex.europa.eu/
- Internetowy System Aktów Prawnych (akty prawne RP): https://isap.sejm.gov.pl/
- Rada Europy — Konwencja ramowa o AI (CETS 225): https://rm.coe.int/1680afae3c
- NATO ACT Innovation Hub — Cognitive Warfare: https://www.innovationhub-act.org/
- Polis — platforma deliberacji: https://pol.is/
- Spider's Web (26.05.2026). mObywatel — ok. 12 mln użytkowników: https://spidersweb.pl/2026/05/mobywatel-popularnosc-wyniki-liczby-12-mln-zmiany.html
- Podatki.biz (26.10.2026). mObywatel: w 2027 roku dołączy Portal Poparcia: https://www.podatki.biz/artykuly/mobywatel-w-2027-roku-dolaczy-portal-poparcia_16_64207.htm

Aneks C. Wzór Karty Psychologicznej Reformy

Karta Psychologiczna Reformy (KPR) jest sporządzana obok karty prawnej i finansowej w ocenie skutków regulacji. Poniżej wzór wypełniony przykładowo dla pilotażu wiążącego referendum lokalnego w mObywatelu w 20 gminach (moduł postulatu 201). Dane liczbowe w przykładzie są ilustracyjne.

Tabela 24. *Wzór Karty Psychologicznej Reformy (przykład wypełnienia)*

Pole	Przykład	Uwagi
Identyfikator	KPR-2027-004 · pilotaż referendum lokalnego w mObywatelu	nadawany przez Centrum Regulacji Państwa
1. Tożsamość	„Gmina decyduje o sobie” — ciągłość z tradycją samorządności; cel nadrzędny: sprawne usługi lokalne	test na 3 grupach wiekowych (3G)
2. Ramowanie	troska: „Twoja sprawa nie czeka na kadencję”; wolność: „decyzja wraca do mieszkańców”; autorytet/lojalność: „wspólnota gminna jako najwyższa władza lokalna”	wyniki testu winietowego w załączniku
3. Mapa strat	radni: utrata części wyłączności decyzji; urzędnicy: dodatkowa praca organizacyjna; osoby bez dostępu cyfrowego: ryzyko wykluczenia	wielkość i termin dla każdej grupy
4. Kompensata	radni: rola gospodarzy deliberacji przed głosowaniem; urzędnicy: zespół wsparcia i szkolenie; wykluczeni cyfrowo: punkty głosowania tradycyjnego i asysta 2G	wszystkie kompensaty dostępne przed pierwszym głosowaniem
5. Ryzyko reaktancji	średnie — ryzyko odbioru jako „eksperyment narzucony gminom”	udział gmin dobrowolny; prawo wyjścia po 12 mies.
6. Partycypacja	2 zgromadzenia mieszkańców przed wyborem pytań; konsultacja projektu regulaminu	raport „co zmieniliśmy” publikowany przed startem
7. Pierwszy widoczny wynik	pierwsze rozstrzygnięcie i jego wykonanie w ciągu 6 mies. od głosowania	publiczny panel gminy
8. Norma	licznik uczestników i gmin w programie, aktualizowany co tydzień (norma dynamiczna)	wyłącznie głosy uwierzytelnione
9. Ryzyka epistemiczne	kampanie botów, deepfake z udziałem wójta, mikrotargetowanie	prebunking przed głosowaniem; repozytorium reklam; procedura szybkiego sprostowania
10. Pomiar	zaufanie do gminy, poczucie wpływu, reaktancja — przed, 6 i 18 mies. po	Panel Zaufania RP (moduł lokalny)
Ocena łączna	T: wysoka · C: średnia · W: wysoka · E: średnia	warunek startu: brak czynnika „niskiego”
Właściciel wyniku	pełnomocnik ds. państwa cyfrowego; wójtowie gmin pilotażowych	imiennie
Red team	zespół 5 osób, w tym przedstawiciel przeciwników referendów lokalnych	raport przed decyzją

Aneks D. Nota metodologiczna i zastrzeżenia

D.1. Metoda

Publikacja powstała w czterech krokach. (1) Synteza destylatu PS — osiemnastu klastrów literatury (P01–P18), aktów prawnych PL i UE oraz dokumentów TechnoSanacji. (2) Weryfikacja spójności z dokumentami Biblioteki na podstawie zbiorczego PDF-MD (36 publikacji grupy A, stan na 31.10.2026 r.), w szczególności z Manifestem (101), Kontraktem (104), Strategią (105), projektem Konstytucji (106), Ładem medialnym (304), Korelatorem (411) i Kodeksem sterowania (501). (3) Budowa i uruchomienie modelu RP-PSY (pięć eksperymentów). (4) Sformułowanie standardów, programu i mierników oraz test sześciu uzasadnień. Wykorzystano narzędzia AI z autorem w pętli kreatywnej i weryfikacyjnej.

D.2. Konwencja dowodowa

Oznaczenia [Z], [K], [S], [M], [T], [W] są stosowane zgodnie z konwencją Biblioteki TechnoSanacji. Liczby oznaczone [S] — w szczególności dotyczące zaufania uogólnionego w Polsce, liczby użytkowników mObywatela i zastosowań AI w kampaniach — wymagają weryfikacji w źródle pierwotnym przed cytowaniem. Oceny eksperckie [W] (pole sił, radar 2026, mapa zagrożeń, mapa interesariuszy, macierze) są ocenami autora i służą porządkowaniu argumentacji, a nie pomiarowi.

D.3. Parametry modelu RP-PSY

Tabela 25. *Kluczowe parametry modelu RP-PSY*

Eksperyment	Parametry	Ziarno
S1	N = 2000; sieć Watts–Strogatz, k = 10, p ∈ {0,01; 0,05; 0,1; 0,2; 0,4}; progi ~ N(0,36; 0,05), min. 0,25; siew 4% (8 klubów lub losowo); boty: rozcieńczenie sygnału (wrogie) lub dodatek do sygnału (przyjazne, połowa skali)	412
S2	N = 3000; poparcie prywatne 55%; lęk przed izolacją ~ N(0,42; 0,10); szum percepcji σ = 0,08; aktywiści 8%; wzmacnianie przeciwników 35%; uwierzytelnione liczenie od 24. mies., waga 0,8	21
S3	N = 500; 40 tys. interakcji; próg przyciągania u = 0,5; próg odpychania 1,2; tempo 0,25; udział rekomendacji r = 0,5; 12 kandydatów na interakcję	31
S4	N = 20 000; przegrani 12% (−10), wygrani 88% (+3 po 4 latach lub po 1 roku w pilotażu); λ = 2,25; dyskonto hiperboliczne 1/(1+0,6·t); skuteczność grupowa przegranych 0,9, wygranych 0,35–0,9; 30 przebiegów	41
S5	60 mies.; efekt E narasta 6%/mies.; koszty przejścia 0,35·e^(−t/10); opóźnienie percepcji 2 lub 6 mies.; szum 0,05 lub 0,15; obciążenie negatywne 0 lub 0,07; próg cofnięcia 40% co 24 mies.; 300 przebiegów	51

D.4. Zastrzeżenia

1. Model RP-PSY jest modelem stylizowanym; jego wyniki ilustrują mechanizmy i kierunki, a nie wartości, których należy oczekiwać w rzeczywistości.
2. Korpus PS zawiera prace o zróżnicowanej jakości, w tym streszczenia generowane automatycznie; tezy z korpusu oznaczone [K] zostały wybrane spośród lepiej udokumentowanych, ale wymagają weryfikacji przy cytowaniu.

3. Publikacja opisuje techniki manipulacyjne wyłącznie diagnostycznie; nie stanowi instrukcji wpływu na zachowania obywateli.
4. Dokument nie stanowi opinii prawnej. Wszystkie propozycje zakładają wyłącznie legalną i pokojową drogę zmian.

dr Andrzej Węgrzyn · TechnoSanacja.pl · TechnoRepublika.pl · wersja 1.0 · 31 października 2026 r. · CC BY 4.0